

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Libor Fůs

Rusko-čínské vztahy na počátku 21. století

(analýza s případovými studii ruského Dálného východu a
Šanghajske organizace spolupráce)

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Markéta Žídková, Ph.D., M.A.

OLOMOUC 2010

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 11. prosince 2010

_____

OBSAH

ÚVOD	5
1. TEORETICKÝ RÁMEC	13
1. 1 Nový regionalismus	13
1. 2 Koncept lidské bezpečnosti.....	16
1. 2. 1 Komponenty lidské bezpečnosti podle UNDP	18
1. 2. 2 Revize konceptu lidské bezpečnosti.....	19
2. DŮLEŽITOST ZKOUMÁNÍ RUSKO-ČÍNSKÝCH VZTAHŮ	22
3. RUSKO A ČÍNA V HISTORICKÉ PERSPEKTIVĚ	27
3. 1 Nerovné smlouvy	27
3. 2 Rusko a Čína v první polovině 20. století.....	28
3. 3 Ustavení Čínské lidové republiky a čínsko-sovětský rozkol	29
3. 4 Nástup reformních politiků v obou zemích a rozpad SSSR.....	31
3. 5 Devadesátá léta	32
4. ANALÝZA RUSKO-ČÍNSKÝCH VZTAHŮ PO ROCE 2000	34
4. 1 Rusko a Čína na počátku 21. století.....	34
4. 2 Ruská a čínská zahraniční politika po roce 2001.....	37
4. 3 Tři roviny rusko-čínských vztahů.....	42
4. 3. 1 Politická rovina.....	42
4. 3. 2 Ekonomicko-obchodní rovina	44
4. 3. 3 Vojensko-bezpečnostní rovina.....	46
4. 4 Vztahy Ruska a Číny vůči třetím zemím	49

5. RUSKÝ DÁLNÝ VÝCHOD: PŘÍPADOVÁ STUDIE	54
5. 1 Federální okruh Dálný východ.....	55
5. 2 Migrace jako hlavní problém v oblasti	56
5. 2. 1 Migrace a problematika lidské bezpečnosti.....	57
5. 3 Rusko bez Dálného východu.....	60
5. 3. 1 Možné důvody ztráty území	61
5. 4 Řešení pro Dálný východ	63
6. ŠANGHAJSKÁ ORGANIZACE SPOLUPRÁCE: PŘÍPADOVÁ STUDIE.....	67
6. 1 Struktura, cíle a vývoj	68
6. 2 Vztahy SCO a USA.....	70
6. 3 Fungování organizace.....	72
6. 4 Nástin budoucího vývoje	74
ZÁVĚR	77
PRAMENY A LITERATURA.....	82
Prameny.....	82
Literatura.....	85
PŘÍLOHY.....	96
A. Textové přílohy.....	97
B. Obrazové přílohy	112
ABSTRAKT	118
ABSTRACT	119

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ASEAN	Sdružení národů jihovýchodní Asie
CNA	Centre for Naval Analysis (analytické centrum, USA)
CSTO	Organizace smlouvy o kolektivní bezpečnosti
ČLR	Čínská lidová republika
DFAIT	Ministerstvo zahraničí a mezinárodního obchodu, Kanada
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
FTA	Zóna volného obchodu
GATT	General Agreement on Tarrifs and Trade (předchůdce WTO)
HDP	Hrubý domácí produkt
KSSS	Komunistická strana Sovětského svazu
MKI	Označení ruských vojenských technologií určených pro Indii
MKK	Označení ruských vojenských technologií určených pro Čínu
MMF	Mezinárodní měnový fond
NATO	Severoatlantická aliance
OMON	Speciální policejní jednotky Ruské federace
OSN	Organizace spojených národů
SCO	Šanghajská organizace spolupráce
SNS	Společenství nezávislých států
UNDP	Rozvojový program OSN
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu
WTO	Světová obchodní organizace

„Čína je jako spící obr. A až se probudí, překvapí celý svět.“

Napoleon Bonaparte

„Rusko bylo otrokem v Evropě, ale bude pánem v Asii.“

F. M. Dostojevskij

ÚVOD

Hlavním tématem této diplomové práce jsou vztahy Ruské federace a Čínské lidové republiky. Analýza je časově vymezena od roku 2000 do konce první poloviny roku 2010. Rok 2000 byl pro počátek analýzy vybrán z důvodu exekutivních změn v Ruské federaci, tedy nástupu Vladimira Putina na post prezidenta federace. Ukončena je v polovině roku 2010, tedy v nejzazší době, do které byl autor schopen nashromáždit materiály relevantní a nutné pro zpracování tohoto tématu. V rámci historického exkurzu do minulosti vztahů obou zemí je stručně zkoumáno i období před rokem 2000.

Důležitost analyzování politik Ruské federace a Čínské lidové republiky ve světě v posledních letech roste. Cílem této práce je analyzovat rusko-čínské vztahy v první dekádě 21. století s ohledem na bezpečnost obou zemí i středoasijského regionu, a zkoumat několik úrovní jejich spolupráce. Práce se zaměří na pokusy obou zemí rozšířit svou sféru vlivu, a to zejména do střední Asie. Autor této práce se dále pokusí nastínit změnu asijského vektoru ruské zahraniční politiky a další možné geopolitické změny ve střední a východní Asii. Hlavní část práce bude vycházet z předcházejícího historického podtextu a pokusí se objasnit základní aspekty současné rusko-čínské spolupráce a jejich sbližování, ale zároveň poukáže na problémy, které se mezi oběma zeměmi i v regionu vyskytují. Práce se bude věnovat spolupráci na úrovni politické, respektive té vedené na nejvyšší úrovni mezi hlavními představiteli obou zemí, dále na úrovni ekonomické, tedy týkající se obchodních vztahů, financí a energetiky a v neposlední řadě na úrovni vojensko-bezpečnostní, která je s ohledem na geopolitickou situaci ve střední a východní Asii pro mezinárodní bezpečnost jednou z nejdůležitějších. Mimo jiné budou

diskutovány možnosti vzniku konfliktu mezi Ruskem a Čínou, a to zejména z důvodu ohrožení ruských zájmu na východě jeho území.

Autor práce si toto téma zvolil z několika důvodů. Předně považuje zkoumání rusko-čínských vztahů v českých podmínkách za mírně podhodnocené s ohledem na to, kolik prostoru je v bezpečnostních i jiných analýzách věnováno Rusku samotnému. Práce má mimo jiné poukázat na fakt, že mnohem větší prostor je dáván analýzám možných interakcí tzv. Západu¹ s Ruskou federací, ale zájem o rusko-čínské vztahy a dopad jejich případného vývoje v různých směrech na ostatní země není dostatečný. V dnešním globalizovaném světě nehraje geografická vzdálenost rozhodující roli, a proto se autor domnívá, že by těmto tématům měl být věnován větší prostor, zejména vzhledem k možným ekonomickým a bezpečnostním implikacím pro náš geograficko-politický prostor. Za druhé, pokud odhlédneme od kvantitativního hodnocení zpracování tohoto tématu, Rusko a Čína patří k nejdůležitějším hráčům v současných mezinárodních vztazích. Jejich zlepšující se nebo zhoršující se vztahy mohou ovlivnit nejen je samé, ale i další země v regionu a na světě. Případný vzájemný konflikt může mít široké implikace pro mezinárodní prostředí a bezpečnost. Autor proto považuje za velmi důležité, abychom byli seznámeni s aktuálními problémy rusko-čínského partnerství a byli tak schopni včas identifikovat bezpečnostně-politické hrozby, které z nich mohou vzejít. Za třetí, velikost tématu je přímo úměrná velikosti obou zemí, proto není v možnostech jedné diplomové práce obsáhnout celé spektrum rusko-čínských vztahů. Autor této práce považuje proto tuto oblast zájmu za vhodnou pro jeho další případné bádání v oboru mezinárodních vztahů a mezinárodní bezpečnosti.

Tato práce se pokusí obhájit následující hypotézu: *Rusko-čínské sblížení po roce 2000 nevedlo k navázání úzké spolupráce mezi oběma zeměmi.* Hypotéza bude v práci ověřována na několika úrovních zkoumáním mnoha aspektů rusko-čínské spolupráce s důrazem na dvě partikulární témata, na která se zaměří případové studie.

---

¹ Termínem „Západ“ bude v této práci myšlena neoficiální skupina zemí sdružených v různých organizacích (Severoatlantická aliance, Evropská unie) primárně reprezentovaná Spojenými státy americkými.

Práce staví na empiricko-analytickém přístupu s použitím základních metod analýzy, deskripce a prvky komparace. Metoda deskripce je použita zejména v případech historických perspektiv a v místech, kde je to nezbytně nutné. Metoda komparace je v práci použita na místech, kde je zapotřebí názorněji zobrazit situaci v obou zemích a pro srovnání některých současných problémů s historickými precedenty. V závěru práce jsou zpracovány také dvě případové studie, které mají analyzovat praktické fungování rusko-čínských vztahů v mezinárodním a bilaterálním prostředí. Referenčními objekty analýzy jsou Ruská federace a Čínská lidová republika, předmětem analýzy pak jejich vzájemná interakce ve vymezeném období, tedy letech 2000 až 2010. Práce bude analyzovat relevantní zdroje informací k danému tématu s důrazem kladeným na vyrovnanost a objektivitu zdrojů.

Práce staví na dvou základních teoriích, které jsou detailněji rozpracovány v první kapitole. Jedná se o teorii nového regionalismu a koncept lidské bezpečnosti, který byl použit pro případovou studii ruského Dálného východu. Žádnou teorii nelze v moderních mezinárodních vztazích použít bez výjimek, nicméně aspekty těchto dvou teorií lze dle autora práce nejlépe aplikovat na současné rusko-čínské vztahy v mnoha ohledech.

Při zkoumání dokumentů a literatury k jakémukoliv tématu je velmi důležité udržet objektivitu celé práce. Při analýze zemí jakými jsou Rusko a Čína je tento faktor velmi důležitý. Práce se snaží jasně oddělit poznatky autorů ruských, čínských a ostatních a poukázat v textu na to, odkud daný názor nebo analýza pochází. Jak bude možné sledovat v některých kapitolách, náhledy na danou problematiku bývají občas diametrálně odlišné v případě ruských a jiných autorů.² Auto této práce nemohl využít větší počet čínských zdrojů, ale pouze práce několika málo čínských autorů píšících pro zahraniční žurnály nebo časopisy. Práce je v tomto ohledu limitována jednak nedostatkem těchto zdrojů, ale také částečně lingvistickou bariérou. Autor práce si je vědom, že pro další, kvantitativně i kvalitativně větší výzkum, by bylo nutné zajistit si překlad některých čínských textů. Zahraniční texty jsou klíčovým zdrojem pro zpracovávání

---

² Stejně tak lze sledovat odlišnosti mezi autory pouze ruské provenience.

tématu této práce, a to z toho důvodu, že přestože samotnému Rusku se v České republice věnuje několik autorů, vlastní moderní rusko-čínské vztahy nejsou v české literatuře až na výjimky pokryty.

Aktuálnost celého tématu je jeho největší nevýhodou a spolu s jeho vzdáleností se nejvíce podílí na nízkém počtu tištěné literatury a zdrojů relevantních pro tuto práci. Z knih, které stihly být během prvního desetiletí 21. století publikovány a věnují se zkoumanému tématu, je třeba především jmenovat nejnovější publikaci z roku 2010, kterou editoval James Bellacqua z úseku čínských studií analytického centra CNA ve Spojených státech – *The Future of China-Russia Relations*. Kniha pokrývá téměř všechny aspekty současných rusko-čínských vztahů a nabízí i několik perspektiv do budoucna. Věnuje se jak vytváření „strategického partnerství“ mezi oběma zeměmi, tak jejich vzájemné spolupráci v ekonomické i vojenské oblasti. Zvláštní kapitola je zde věnována i přístupu obou zemí ke středoasijským republikám.

Další významnou publikací je kniha profesorky politologie Jeanne L. Wilson z Davisova centra pro studium Ruska a Eurasie na Harvardské univerzitě s názvem *Strategic Partners: Russian-Chinese relations in the post-Soviet era*. Pokrývá rusko-čínské vztahy od rozpadu Sovětského svazu až po uzavření Smlouvy o dobrém sousedství a přátelské spolupráci mezi ČLR a Ruskou federací v roce 2001. Již v této knize, vydané roku 2004, je upozorňováno na v dnešní době problematické regiony ruského Dálného východu.³ Po analyzování ostatních zdrojů lze považovat tyto dvě knihy za základ zkoumání moderních rusko-čínských vztahů.

Důležitou knihou by také ruská publikace *Нaдо ли России бояться Китая?* (*Má se Rusko bát Číny?*) autorů Alexandera Bezzubceva-Kondakova a Ilji Drokanova. Tato kniha byla cenným přínosem pro zpracování tématu Dálného východu. Přestože některé kapitoly knihy postrádají akademickou váhu a jsou spíše „analytickým věštěním“ možné budoucnosti, mnoho dat spojených s ruským výkladem věci může čtenářům pomoci pochopit ruské vnímání čínské otázky. Autor práce také částečně využil knihu *Russia – A New Cold War?*, kterou editovali Michel

---

³ WILSON, Jeanne L.: *Strategic Partners: Russian-Chinese Relations in the Post-Soviet Era*. New York 2004, s. 143-183.

Korinman a John Laughland. Přestože se zabývá výhradně ruskou politikou a postavením Ruska v nejnovějších dějinách, lze ji využít jako podklad pro analýzu současných ruských problémů a okrajově se zmiňuje i o čínském pohledu na vztahy s Ruskou federací. Pro historickou perspektivu byly použity knihy z Nakladatelství Lidových novin, série Dějiny států. Konkrétně se jedná o *Dějiny Ruska* a *Dějiny Číny*. Obě publikace poskytují náhled na zásadní okamžiky dějin těchto států.

Z větší části se tato práce opírá o poznatky uvedené v analytických textech, publikovaných buď jednotlivě nebo ve sbornících a vědeckých periodících. Existují dvě periodika, jejichž články byly zásadní pro zpracování tohoto tématu a výstavbu práce. Předně se jedná o čtrnáctideník *Russian Analytical Digest*, který společně vydávají Historický institut Basilejské univerzity, Centrum pro bezpečnostní studia v Curychu a Německá asociace pro východoevropská studia. K říjnu 2010 bylo publikováno celkem 84 vydání, která pokrývají různé aspekty ruské vnitrostátní i zahraniční politiky. Nejvýznamněji tato práce využila vydání o rusko-čínských vztazích, ruském Dálném východě, ruské asijské politice a ruských regionech. Autor práce se domnívá, že mezinárodní struktura autorů tohoto žurnálu přispívá k jeho objektivitě. Do některých vydání přispěli jak čínští, tak ruští analytici. Druhým cenným zdrojem byl časopis *Russia in Global Affairs*, do kterého často přispívají politické osobnosti jako Sergej Lavrov, tedy současný ministr zahraničních věcí Ruské federace. U těchto textů je ovšem nutné zachovat určitý odstup a nepovažovat všechny informace za pravdivé nebo reálné. Často vyjadřují, pokud se jedná o autory jako Sergej Lavrov, postoje ruské vlády, které jsou, ve vztahu k tématu této práce, spíše přáními, než reálnými poznatky. Tento fakt bude v práci zohledněn.

Práce stavěla také na několika dalších analytických člancích. Prvním byla práce Richarda Weitze, ředitele Centra pro politicko-vojenské analýzy Hudsonova institutu ve Washingtonu DC nazvaná *Why Russia and China Have Not Formed an Anti-American Alliance*. Weitz v ní rozebírá základní body rusko-čínských vztahů, zaměřuje se, podobně jako Bellacquova kniha, na jednotlivé ekonomické a vojenské aspekty, klade nicméně důraz na vztah obou zemí ke třetím partnerům – středoasijským

republikám, Japonsku, Koreji, Indii a dalším. Zároveň vyvozuje implikace pro Spojené státy a Západ jako celek. Tato studie z roku 2003 byla zásadní zejména s ohledem na chápání vnějšího působení rusko-čínských vztahů. Další byla práce Elizabeth Wishnick z Lingnan University v Hong Kongu s názvem *Chinese Migration to the Russian Far East: A Human Security Dilemma*, která se, jak z názvu vyplývá, zabývala problematikou čínské migrace na Dálný východ a problémy, které s sebou nese. Zkoumá vývoj vztahů mezi ruskými obyvateli a čínskými imigranty, jejich začlenění do společnosti i to, jak se k nim chová státní aparát Ruské federace. Výstupy této studie byly pro tuto práci také velmi důležité, neboť autor věnuje problematice migrace v diplomové práci podstatnou část případové studie o Dálném východu.

Práce dále staví na mnoha dalších analytických a novinových člancích. Při jejich vyhledávání nejvíce autor využil serverů SAGE a portál Švýcarského Federálního technologického institutu. Zejména druhý jmenovaný nabízí širokou škálu publikací na mnohá témata mezinárodních vztahů a mezinárodní bezpečnosti a byl cennou pomůckou při selekci relevantních zdrojů. Z periodik, jejichž články byly použity, jmenujme *The Moscow Times* a *The New York Times*. Jedná se o snadno dostupné internetové zdroje, které v porovnání s ostatními sdělovacími prostředky poskytují dostatek prostoru tématům, která souvisejí s touto prací.

Jednou z obtíží při zpracovávání tématu rusko-čínských vztahů je jazyková otázka. Při existujících čtyřech jazycích, se kterými musel autor pracovat – čeština, angličtina, ruština a čínština, bylo složité co nejlépe sjednotit text po lingvistické stránce. Autor práce se pokusil zvolit takovou metodu zpracování, která je kompromisem mezi jednoduchostí a srozumitelností.

Lingvistickou stránku práce lze rozdělit do dvou kategorií, a to na počestěné a nepočestěné výrazy. Do české gramatiky autor převedl většinu ruských místopisných názvů a jmen a používá přepis ruských jmen do latinky. Ruský jazyk je českému velmi blízký a mnoho jmen a názvů má své zavedené přepisy. Problematický byl přepis čínských jmen. Po poradě autora s Mgr. Ondřejem Kučerou z katedry asijských studií FF UP,

kterému tímto děkuji, byla zvolena oficiální čínská transkripce, tzv. pinyin, a to ze dvou důvodů. Zaprvé se jedná o oficiální přepis používaný v odborných pracích týkající se Číny a čínského jazyka a za druhé se pinyin velmi shoduje s anglickými přepisy čínských názvů, při studiu anglických textů tak bylo pro autora jednodušší použít tuto variantu. Geografické názvy se dle pravidel do češtiny překládat nemají, byť tak často zejména denní periodika činí.

Tato práce je rozdělena do šesti hlavních kapitol. V první kapitole bude vymezen teoretický rámec. Druhá kapitola nastíní základní rámec zkoumání rusko-čínských vztahů, jejich relevanci pro mezinárodní vývoj a důvody, proč je důležité se jimi zabývat. Historická perspektiva ve třetí kapitole začíná v roce 1689. Tento rok byl vybrán z důvodu podpisu první významné mezinárodní smlouvy mezi oběma státy a je tak současně začátkem symbolickým i relevantním. Historická perspektiva je tříděna do podkapitol, které jsou většinou ohraničeny významnými mezinárodními nebo bilaterálními událostmi, a je zakončena devadesátými léty 20. století.

Hlavní kapitola se nejprve zaměří na stav obou zemí v období mezi roky 2000 a 2002, což je doba, kdy se v obou zemích měnily politické elity na nejvyšších státních postech – prezident v Ruské federaci, generální tajemník a prezident v Čínské lidové republice. Důraz bude kladen jak na vnitropolitickou, tak i na mezinárodní situaci obou zemí. Dále se práce v této části bude věnovat komparaci zahraničních politik Ruska a Číny, a to hlavně všem interakcím, které se netýkaly nebo netýkají druhého partnera, jenž je předmětem zkoumání v této práci. Samotnou analýzu potom autor práce rozdělil do čtyř rovin – politická, ekonomicko-obchodní a vojensko-bezpečnostní úroveň a rusko-čínské vztahy vůči třetím zemím. Analýza je časově ohraničena koncem první poloviny roku 2010.

Kapitoly pět a šest jsou věnovány dvěma případovým studiím. Autor práce se rozhodl pro názornou ukázkou rusko-čínské spolupráce vybrat dvě oblasti, kde se tyto státy a jejich zájmy střetávají a detailněji popsat, jak se projevuje „strategické partnerství“. Pro tento účel byl zvolen ruský Dálný východ a Šanghajská organizace spolupráce (SCO). Autor si je vědom toho, že rusko-čínská spolupráce má mnohem více aspektů a projevuje se i v jiných oblastech mezinárodních vztahů a bezpečnosti – za všechny

uvedme například energetickou bezpečnost nebo řešení jaderných programů Íránu a Severní Koreje. Těm je ovšem celkově věnováno více prostoru, a to nejen v českých publikacích, neboť se jedná o mezinárodně zajímavější a důležitější témata. Autor zvolil tyto dva případy jako výsostně rusko-čínské záležitosti. Dálný východ do této kategorie spadá zcela jistě a lze diskutovat o exkluzivitě SCO, ale primárně se jedná o rusko-čínský projekt, kde jsou tyto země vůdčími stranami. Případové studie se budou věnovat přístupu obou zemí. V případě Dálného východu se pak práce zaměří na možné vnitrostátní ruské, ale i mezinárodní implikace připojení tohoto území k Čínské lidové republice, v případové studii o SCO půjde zejména o reálné možnosti a fungování této organizace.

Autor by také rád poděkoval všem, kteří mu byť i malou měrou pomohli k dokončení této práce. Největší díky patří vedoucí práce, Mgr. Markétě Žídkové, Ph.D., M.A za trpělivost a cenné komentáře v průběhu zpracovávání, stejně jako za poskytnuté, často obtížně dostupné zdroje.

1. TEORETICKÝ RÁMEC

První kapitola představuje teoretické přístupy, na nichž tato práce staví, a které souvisí s analyzovanými tématy. Jedná se o teorii nového regionalismu, která se váže k rusko-čínským vztahům a utváření nových regionálních uskupení (jakým je příklad SCO), a koncept lidské bezpečnosti.⁴ Ten souvisí zejména s vývojem na Dálném východě, kde se mísí problémy bezpečnosti státu s bezpečností tamních obyvatel.

1. 1 Nový regionalismus

V této podkapitole bude představena teorie nového regionalismu, která byla detailněji rozpracována na konci devadesátých let 20. století, nicméně mezi teoretiky panuje všeobecná shoda, že samotný nový regionalismus se v mezinárodních vztazích objevil v polovině osmdesátých let.⁵ Na rozdíl od tzv. starého regionalismu v padesátých a šedesátých letech má nový regionalismus svoje specifika, která vyplývají mimo jiné z časového zařazení, ve kterém se rozvíjel a rozvíjí – tedy na konci studené války a v novém, multipolárním uspořádání mezinárodních vztahů.⁶

Pro definici nového regionalismu zkombinuje práce výklad Björna Hettneho a Wilfrieda Ethiera. Zatímco Hettne vykládá nový regionalismus z pohledu vyhranění se oproti původnímu chápání regionální spolupráce, Ethier se zaměřuje na jeho ekonomický aspekt.

Dle Hettneho můžeme sledovat pět základních odlišností mezi starým a novým regionalismem.⁷ Zaprvé, nový regionalismus se utváří v multipolárním světě, na rozdíl od dřívějšího bipolárního rozdělení světa na dva tábory. Za druhé, zatímco dříve se regionální uskupení tvořila za asistence supervelmocí, nyní dochází k autonomnějšímu procesu, kde větší roli hrají národní státy i jiní aktéři. Za třetí, ekonomická regionální integrace byla dříve charakterizována snahou ochránit své členy a byla

---

⁴ V angličtině *human security*.

⁵ DE LOMBAERDE, Philippe – GARAY, Luis Jorge: *The New Regionalism in Latin America and the Role of the US*. EULARO Background Paper, Duben 2006, s. 3.

⁶ HETTNE, Björn – INOTAI, András – SUNKEL, Osvaldo: *Globalism and the new regionalism*. Helsinky 1999, s. 7.

⁷ Tamtéž, s. 7-8.

orientována „dovnitř“ – ekonomická integrace v novém regionalismu se sice stále orientuje primárně na své členy, nicméně je více kompatibilní s globalizovanou světovou ekonomikou. Hettne zde také hovoří o uzavřeném a otevřeném regionalismu.⁸ Další významnou odlišností je propojení ekonomické a bezpečnostní integrace. Zatímco po druhé světové válce měly regionální projekty jeden z těchto směrů (NATO – bezpečnost, ESUO a GATT⁹ – ekonomika), v novém regionalismu se ekonomická a bezpečnostní integrace prolínají a doplňují. Jedná se o multidimenzní fenomén, při kterém se spolupráce objevuje na několika úrovních – ekonomické, politické, bezpečnostní, environmentální a rozvojové.¹⁰ A za páté, zatímco starý regionalismus byl záležitostí suverénních států, v novém hrají roli i nevládní aktéři. Nový regionalismus by tak podle Hettneho měl být brán spíše jako koncept světového řádu, způsob, jakým bude svět uspořádán – nejpravděpodobněji jako struktura několika hlavních a dalších okrajových regionů.¹¹

Wilfried Ethier předestírá šest charakteristik nového regionalismu, avšak podotýká, že netvoří uzavřený celek a zároveň nejsou univerzální – každý případ regionálního uspořádání splňuje tyto body jen do určité míry.¹² Pro potřeby této práce můžeme aplikovat tyto charakteristiky na současný regionální projekt s rusko-čínskou účastí – Šanghajskou organizaci spolupráce.¹³

- 1) *Regionální uspořádání většinou zahrnuje jednu a více malých zemí, které se spojí se zemí velkou.*¹⁴ I v případě SCO můžeme hovořit o spojení středoasijských republik s regionálními mocnostmi Ruskem a Čínou.
- 2) *Menší země, které jsou součástí takového uskupení, provedly, nebo provádějí, zásadní unilaterální reformy.* Tento bod SCO

---

⁸ HETTNE, B.: c.d., s. 8.

⁹ Evropské společenství uhlí a oceli; General Agreement on Trade and Tariffs

¹⁰ FARREL, Mary – HETTNE, Björn – VAN LANGENHOVE, Luk: *Global Politics of Regionalism – Theory and Practice*. Londýn 2005, s. 7.

¹¹ HETTNE, B.: c.d., s. 8.

¹² ETHIER, Wilfried J.: *The New Regionalism*. The Economic Journal, 108, 1998, č. 449, s. 1150. (www.jstor.org)

¹³ Znění Ethierovy definice je zvýrazněno kurzívou.

¹⁴ Jako příklad uvádí severoamerickou NAFTA (North Atlantic Free Trade Association), kde se ekonomicky menší země Kanada a Mexiko spojily s USA.

zcela nenaplnjuje, neboť z menších zemí žádná zásadní reformy neprovádí.¹⁵

- 3) *Mezi členy nedochází k dramatickým krokům směřujícím k volnému obchodu. Stupeň liberalizace je spíše pozvolný.* Liberalizace obchodu mezi členy SCO neexistuje, ta je předmětem jiného asijského regionálního uskupení – ASEAN. Přestože úvahy o ekonomické integraci existují, jsou pouze ve formě návrhů.
- 4) *Liberalizace je dosaženo primárně u malých států.* Liberalizace obchodu mezi středoasijskými republikami je připravována, ale mělo by se jednat o zónu volného obchodu (FTA) v rámci Společenství nezávislých států. Jako první se na FTA dohodly Rusko, Bělorusko a Kazachstán, ale dohoda by měla začít platit až v roce 2012. Na posledním summitu SNS v St. Petěrburku v červnu 2010 dalo Rusko najevo, že by si přálo utvoření FTA v rámci SNS co nejdříve.¹⁶
- 5) *Členské státy těchto regionálních celků často prohlubují integraci. Nejednají se tedy jen o rušení obchodních bariér, ale i o harmonizaci ekonomických politik.* Jako klasický příklad uvádí Evropskou unii nebo GATT (nyní WTO). Tento aspekt SCO ani jiná organizace zahrnující středoasijské republiky nespĺňuje.
- 6) *Regionální uspořádání jsou regionální i geograficky: jejich účastníci jsou sousedy.* Tuto podmínku SCO i CIS splňují, ale Ethier neuvedl tento bod jako poslední bezpředmětně. Lze ho totiž považovat za nejméně určující; navíc ho mnoho regionálních uskupení nespĺňuje.¹⁷

Nový regionalismus se snaží vysvětlit odklon od původních regionálních uskupení k novým formám spolupráce, které kombinují politické, ekonomické a další aspekty. Za předního teoretika můžeme

---

¹⁵ Do jisté míry sem ovšem můžeme přiřadit aktuální změny v Kyrgyzstánu po událostech z jara 2010.

¹⁶ *Russia expects CIS countries to create free trade zone by yearend.* RIA novosti, 17. června 2010, <http://en.rian.ru/exsoviet/20100617/159463469.html>

¹⁷ NATO; EU – Řecko až do posledního rozšíření s dalším členem nesousedilo.

pokládat švédského autora Björna Hettneho, který jako jeden z prvních definoval základní rysy, podle kterých lze konkrétní regionální projekty k novému regionalismu přiřadit. V této kapitole byl nastíněn také ekonomický přístup Wilfrieda Ethiera. V případové studii SCO se práce bude dále věnovat tomu, do jaké míry lze uvedenou teorii na tuto organizaci aplikovat a jak splňuje kritéria obou autorů.

1. 2 Koncept lidské bezpečnosti

Téma lidské bezpečnosti se váže zejména k problematice Dálného východu. V kapitole 5 této práce se autor věnuje otázce migrace a jejímu vlivu na lidskou bezpečnost v tomto regionu. Bezpečnost je zde ohrožena i jinými faktory, které z migrace vyplývají. Bude zmíněna ekonomická, osobní, společenská a politická bezpečnost. Všechny tyto aspekty lidské bezpečnosti mohou být situací na Dálném východě ohroženy.

Igor Uškalov z ruské Akademie věd poznamenává, že hlavní sférou aktivit imigrantů z Číny do Ruska je malý obchod a podnikání. Jejich aktivity ovšem poškozují ruskou ekonomiku a navíc, vzhledem k rozsahu svého podnikání, se prakticky všichni vyhnou placení daní.¹⁸ To vytváří napětí jak ekonomické, tak společenské. Do budoucna je proto lidská bezpečnost ohrožena těmito, ale též dalšími aspekty čínské imigrace. Uškalov apeluje v tomto případě na politické řešení situace (kanadská škola)¹⁹ změnou imigrační politiky a regulací celého procesu.²⁰

Koncept lidské bezpečnosti má i vztah k utváření mezinárodních organizací. Shahrbanou Tadjbakhsh z pařížského Institutu politických věd se zabývá i otázkou, jaký vliv mají mezinárodní organizace na zajištění lidské bezpečnosti. Poukazuje na několik mezinárodních organizací, které se přímo lidskou bezpečností zabývají – Fond OSN pro lidskou bezpečnost, ale i na fakt, že jedna z největších organizací – UNESCO, nebyla schopna přesvědčit členské státy, aby lidskou bezpečnost přiřadily k jejím hlavním

---

¹⁸ UŠKALOV, Igor: *Emigration and immigration: the case of Russia*. In: GRAHAM, David T. – POKU, Nana K.: *Migration, Globalisation and Human Security*. New York 2000, s. 169.

¹⁹ Termín Kanadská škola je používán pro tzv. kanadský přístup ke konceptu lidské bezpečnosti, který je popsán v podkapitole 1. 2. 2 této práce.

²⁰ Tamtéž, s. 170.

prioritám. Domnívá se, že boj proti terorismu jako příčina seskupování států by mohl být brán jako využití organizací k zajištění lidské bezpečnosti. Vychází mimo jiné z toho, že všechny aspekty lidské bezpečnosti jsou vzájemně propojené.²¹ Šanghajská organizace spolupráce, která je také předmětem analýzy v této práci, má jako jeden z hlavních cílů boj proti terorismu, extremismu a separatismu. Z tohoto pohledu, pokud by se prokázalo, že tak skutečně funguje, to lze chápat jako prosazování lidské bezpečnosti.

Lidská bezpečnost se jako paradigma v mezinárodních vztazích objevila po konci studené války. Teoretici v této oblasti zastávají odklon od národní bezpečnosti k bezpečnosti jednotlivých osob nebo skupin.²² Mezi nejdůležitější teoretiky tohoto konceptu patří Mary Kaldor nebo Jaap de Wilde. Za zlomovou v oblasti lidské bezpečnosti lze považovat zprávu Rozvojového programu OSN z roku 1994, která představila koncept a vizi lidské bezpečnosti jako revizi důrazu na národní bezpečnost jednotlivých států.²³ Jedním z autorů byl i pákistánský ekonom Mahbub ul Haq, mimo jiné teoretik v oblasti lidského rozvoje. V části věnované lidské bezpečnosti upozornil na nutnost odklonu od národní bezpečnosti a boje za svobody od strachu a od nedostatku.²⁴

Dle Haqa a UNDP²⁵ existují čtyři základní charakteristiky lidské bezpečnosti. Zaprvé je lidská bezpečnost univerzálním zájmem, relevantním pro bohaté i chudé národy, pouze pro každé z nich má jiné aspekty. Za druhé, všechny součásti lidské bezpečnosti jsou vzájemně závislé. Pokud je bezpečnost lidí ohrožena jinde ve světě, můžou tyto hrozby postihnout i ostatní. Za třetí, lidská bezpečnost je mnohem lépe

---

²¹ TADJBAKSH, Shahrbanou: *Human security in international organizations: blessing or scourge?* Human security journal, 2, 2007, č. 4, s. 14.

²² KALDOR, Mary: *Human security – reflections on globalization and intervention.* Cambridge 2007, s. 182-183.

²³ STEJSKAL, Libor: *Bezpečnost, její koncept a souvislosti.* IN: BALABÁN, Miloš – DUCHEK, Jan – STEJSKAL, Libor: *Kapitoly o bezpečnosti.* Praha 2007, s. 14.

²⁴ V úvodu druhé kapitoly této zprávy, nazvané „New dimensions of human security“, píše: „Koncept bezpečnosti byl příliš dlouhou interpretován jednostranně: jako bezpečnost území od nepřátelské agrese nebo jako ochrana národních zájmů v zahraniční politice nebo jako globální bezpečnost před hrozbou nukleárního holocaustu. Souvisel více s národními státy než s lidmi.(...) Jak temný stín studené války ustupuje, lze vidět, že mnoho konfliktů je uvnitř národů než mezi nimi.“

²⁵ United Nations Development Programme

zajistitelná včasnou prevencí²⁶ a za čtvrté, lidská bezpečnost se soustředí na život lidí.²⁷

1. 2. 1 Komponenty lidské bezpečnosti podle UNDP

Podobně jako státy a národy vnímají různé hrozby, které mohou přijít v mezinárodním prostředí, i pro lidskou bezpečnost lze definovat několik potenciálních hrozeb, resp. kategorií, kterými se z hlediska lidské bezpečnosti musíme zabývat. Tyto hrozby se mohou vyskytovat v sedmi podkategoriích lidské bezpečnosti, kterými jsou: ekonomická bezpečnost, potravinová bezpečnost, zdravotní bezpečnost, environmentální bezpečnost, osobní bezpečnost, společenská bezpečnost a politická bezpečnost.²⁸ Jmenované faktory lidské bezpečnosti lze najít i ve společenském bezpečnostním sektoru tzv. kodaňské školy.²⁹ Ve vztahu k tématu této práce můžeme prioritně hovořit o ekonomické, osobní, společenské a politické bezpečnosti.

Ekonomická bezpečnost souvisí zejména s nezaměstnaností, nízkými platy a neschopností zajistit dostatek prostředků pro vlastní potřebu, případně svoji rodinu. Během osmdesátých let docházelo na mnoha místech ve světě k poklesu průměrných mezd, což Haq považuje za jednu z hrozeb lidské bezpečnosti. Ekonomický propad má za důsledek šíření chudoby, která může vést k politické nestabilitě.³⁰

Osobní bezpečnost je považována za jeden z nejdůležitějších aspektů lidské bezpečnosti. Je uváděno několik forem ohrožení osobní bezpečnosti – ze strany státu, ze strany cizího státu, etnické násilí, kriminalita, násilí vůči ženám a dětem, ale i nebezpečí vůči sobě samému (drogy, sebevraždy).³¹ Zpráva OSN poukazovala zejména na to, že na počátku devadesátých let, kdy se koncept lidské bezpečnosti rozvíjel, bylo mnohem více lidí ohroženo z jiných důvodů, než přímým ozbrojeným

---

²⁶ Jako příklad uvádí náklady na zastavení šíření AIDS v osmdesátých letech a nyní.

²⁷ *Human Development Report 1994*. New York 1994, s. 22-23.

²⁸ KALDOR, M.: c. d., s. 182.

²⁹ STEJSKAL, L.: c. d., s. 17.

³⁰ Tamtéž, s. 25-26.

³¹ Tamtéž, s.30-31.

střetem jejich země s jinou. Většina z těchto hrozeb spadala právě do kategorie osobní bezpečnosti.³²

Etnické nepokoje nebo násilí vůči skupinám jsou hrozbami pro společenskou nebo také komunitní bezpečnost. Mnoho konfliktů po konci studené války mělo nebo má etnický, kulturní nebo religiózní základ. Evropě geograficky nejbližším konfliktem byl rozpad a následné války v bývalé Jugoslávii, kde se spojily všechny tři jmenované aspekty.³³

Politická bezpečnost je důležitá s ohledem na demokracii a lidská práva. Politické represe a potlačování lidských práv je stále hlavním problémem v mnoha státech. Haq dodává, že měření politické bezpečnosti je velice problematické, nicméně nabízí možnost vyjádřit v procentech vztah armádních výdajů státu k jeho výdajům na zdravotnictví a vzdělávání. Tento ukazatel považuje za relevantní „vzhledem k tomu, že vlády občas používají armádu k represím vůči obyvatelstvu. Pokud se vláda více soustředí na armádu než na obyvatelstvo, tato nerovnováha se projeví ve financování vojenských a sociálních rozpočtů.“³⁴

Tato podkapitola představila koncept lidské bezpečnosti a shrnula jeho základní faktory tak, jak byly představeny ve zprávě OSN z roku 1994. Od té doby se koncept lidské bezpečnosti dále vyvíjel.

1. 2. 2 Revize konceptu lidské bezpečnosti

Důležitým dokumentem pro definování přístupu k lidské bezpečnosti se stal v roce 1999 dokument *Human Security*, vydaný kanadským ministerstvem zahraničí a mezinárodního obchodu (DFAIT). V něm byl popsán kanadský přístup ke konceptu lidské bezpečnosti.³⁵ Základní rozdíl mezi pojetími lidské bezpečnosti u UNDP a kanadské školy spočívá v roli státu. Zatímco Haq tvrdí, že v případě lidské bezpečnosti jde primárně o bezpečnost osob, Lloyd Axworthy z DFAIT doplňuje: „*Bezpečnost jednotlivce – tedy lidská bezpečnost – se stala novým*

---

³² *Human Development Report 1994*. New York 1994, s. 22.

³³ STEJSKAL, L.: c. d., s. 32-33.

³⁴ STEJSKAL, L.: c. d., s. 32-34.

³⁵ DEN BOER, Monica – DE WILDE, Jaap: *The Viability of Human Security*. Amsterdam 2008, s. 35.

*měřítkem globální bezpečnosti. (...) Bezpečnost mezi státy ale zůstává nezbytnou podmínkou pro bezpečnost lidí.*³⁶

Pokud jde o základní aspekty konceptu lidské bezpečnosti, tzv. kanadská škola³⁷ se v podstatě shoduje s pojetím UNDP. Jako největší hrozbu vnímá kanadská škola, na rozdíl od UNDP, přímé násilí, tedy například kriminalitu, a to na všech úrovních – národní i mezinárodní, společenské i globální. UNDP klade důraz na nepřímé hrozby – zejména ekonomické a environmentální faktory.³⁸ Na rozdíl od UNDP, kanadský postoj také počítá s „*rázným zásahem na obranu lidské bezpečnosti.*“³⁹

Oba přístupy k lidské bezpečnosti se v mnohém prolínají. Kanti Bajpai se ve své studii z roku 2000 hypoteticky ptá, který přístup je lepší: „*Náše srovnání ukazuje, že shoda mnoha aspektů lidské bezpečnosti u jednotlivých škol pravděpodobně převažuje rozdíly.*“⁴⁰ Ve srovnání obou přístupů na závěr uvádí, že UNDP považuje za zásadní podporu lidského rozvoje jako prostředek zajištění lidské bezpečnosti, zatímco kanadská škola rozvoj politický s případným použitím sankcí a síly tam, kde to je nezbytně nutné.

Mezi kritiky konceptu lidské bezpečnosti lze zařadit Barryho Buzana.⁴¹ Argumentuje, že lidská bezpečnost je již obsažena v konceptu společenské bezpečnosti v podání kodaňské školy. Zároveň poukazuje na fakt, že základní koncept lidské bezpečnosti opomíjí funkci státu při zajišťování bezpečnosti jednotlivců. Bez existence států totiž není jisté, kdo by v zájmu jednotlivců vystupoval.

Základem konceptu lidské bezpečnosti je odklon od zájmu států k zájmům a ochraně jednotlivců. Velká část rusko-čínských vztahů se bezprostředně nebo vzdáleně dotýká občanů obou zemí i dalších zemí

---

³⁶ *Human Security: Safety for people in a changing world.* Department of Foreign Affairs and International Trade, Ottawa 1999.

³⁷ BAJPAI, Kanti: *Human Security – Concept and Measurement.* Kroc Institute Occasional Paper 19, srpen 2000, s. 36.

³⁸ BAJPAI, K.: c. d., s. 35.

³⁹ *Human Security: Safety for people in a changing world.* Department of Foreign Affairs and International Trade, Ottawa 1999.

⁴⁰ BAJPAI, K.: c. d., s. 36.

⁴¹ BUZAN, Barry: *Human security in international perspective.* In: ANTHONY, Mely C. – HASSAN, Mohamed Jawhar: *The Asia Pacific in the New Millennium: Political and Security Challenges.* Kuala Lumpur 2001, s. 583-596.

v regionu střední Asie. Největší relevanci má pak koncept lidské bezpečnosti pro situaci na ruském Dálném východě, kde kvůli migraci dochází k potenciálně nebezpečné situaci z hlediska ekonomického i společenského. V souladu s argumenty kanadské školy to v daném případě může být ale pouze stát, tedy Rusko nebo Čína, kdo se bude muset postarat o ochranu svých obyvatel.

2. DŮLEŽITOST ZKOUMÁNÍ RUSKO-ČÍNSKÝCH VZTAHŮ

Podle většiny analýz současného mocenského systému v mezinárodních vztazích je tento unipolární, existuje zde tedy jasná nadvláda jediné mocnosti nad ostatními. Touto velmocí jsou Spojené státy americké, a to již od doby rozpadu Sovětského svazu počátkem devadesátých let 20. století (jehož nástupnickým státem je jeden ze dvou objektů zkoumání v této práci).⁴² O jasné dominanci USA je možné hovořit do počátku 21. století, nyní bychom měli zvážit revizi pojmenování současného status quo, společně s tím, jakým směrem se vývoj na mezinárodním poli může a bude ubírat. Pokud bychom použili termín teoretika Josepha Nye, potom již můžeme v případě USA hovořit o nikoliv tzv. *dominant power*, ale *preponderant power*, tedy síle převažující, nikoliv dominující.⁴³ Jedná se o nejpřesnější popis dnešní mezinárodní situace a je velice důležitý pro úvod do zkoumání rusko-čínských vztahů hned z několika důvodů.

Cílem této úvodní kapitoly je stručný generalizovaný náhled do problematiky zkoumání rusko-čínských vztahů. Budou představena hlavní fakta tohoto partnerství a důvody, proč je zkoumání Ruska, Číny a jejich vzájemných interakcí relevantní pro pochopení širšího politického, ekonomického i bezpečnostního rámce mezinárodních vztahů. Předně, i když se v různých tabulkách vojenských výdajů, HDP nebo počtu obyvatel (ale i korupce, kriminality) nachází každá z těchto tří zemí na jiné úrovni⁴⁴, z pohledu relevance a pozice v mezinárodním systému se nejvíce právě Rusko a Čína dohromady mohou rovnat západní velmoci. Proč lze považovat Rusko i Čínu za tak důležité mezinárodní aktéry, bude zřejmé z analyzovaných dat a zdrojů v této práci, tyto důvody nelze zjednodušit,

---

⁴² KRAUTHAMMER, Charles: *The Unipolar Moment*. Foreign Affairs, 70, 1990, č. 1, s. 23-33.

⁴³ NYE, Joseph: *America and Global Public Goods*. Project Syndicate, 11. 9. 2007, <http://www.project-syndicate.org/commentary/nye49/English>

⁴⁴ Srovnej např. *Corruption Perceptions Index 2009* vydávaný pravidelně Transparency International – Čína na 79. místě, Rusko na 146. místě. (http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009/cpi_2009_table)

jak tvrdí někteří, na ruskou ropu a zemní plyn a čínskou pracovní sílu nebo jaderné zbraně obou těchto zemí.

Rusko-čínské vztahy mohou a budou ovlivňovat i dění jinde ve světě. Z bezpečnostního hlediska je velmi důležitý obchod armádní technikou a zbraněmi, který až na výjimky probíhá jednostranně – z Ruska do Číny.⁴⁵ Ekonomicky bude velmi záležet na tom, jak obě země vyjdou ze současné hospodářské krize – mnohem lepší vyhlídky jsou v tomto ohledu přisuzovány Číně.⁴⁶ Energetická bezpečnost je jedním z nejdůležitějších témat na konci první dekády tohoto tisíciletí a právě Rusko a Čína sehrají v budoucnu hlavní úlohu v jejím vývoji. Kam bude Rusko své nerostné suroviny vyvážet a odkud je bude Čína kupovat, určí další vývoj energetického trhu, čímž se tato otázka stává zcela zásadní zejména pro Evropskou unii, která je v tomto odvětví hlavním exportním partnerem Ruska. V neposlední řadě jde také o lidskou bezpečnost, tzv. human security, které v této práci bude dán větší prostor v rámci případové studie Dálného východu, a to zejména v důsledku migrace čínských občanů do Ruska. Demografická situace Čínské lidové republiky je sama o sobě problémem a názory na to, jak se může vše dál vyvíjet, se různí.⁴⁷ Proto bude v této práci analyzována možnost větší migrace ať už ruských občanů do Číny, tak zejména těch čínských do Ruska.

Zkoumání rusko-čínských vztahů, které od roku 1996 mají titul „strategického partnerství“ podle smlouvy podepsané mezi tehdejšími prezidenty obou zemí Borisem Jelcinem a Jiang Zeminem⁴⁸, lze rozdělit do dvou rovin: vnitřní – tedy migrace mezi jednotlivými státy, jejich vzájemný obchod a dohody, a vnější rovina – tedy jak jsou vztahy, partnerství i rozepře obou zemí vnímány a analyzovány dalšími aktéry mezinárodních vztahů. V tomto ohledu bude v této práci dán důraz na Spojené státy

---

⁴⁵ BLAGOV, Sergej: *Russia eyes global lead in arms export*. ISN Security Watch, 24. 11. 2006, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch/Detail/?id=52657&lng=en>

⁴⁶ McNALLY, Christopher A.: *China and the Global Financial Crisis*. Asia Pacific Bulletin, 2, 2008, č. 26, s. 1-2.

⁴⁷ Barbara Beck např. tvrdí, že kvůli čínské politice jednoho dítěte dojde k neúměrnému stárnutí populace, což Číně způsobí ekonomické problémy. Viz BECK Barbara: *Peak Labour*. The World in 2010, The Economist 2009, s. 74.

⁴⁸ PORTYAKOV, Vladimir: *Russian-Chinese Relations – Current Trends and Future Prospects*. Russian Analytical Digest, 5, 2010, č. 73, s. 2-4.

americké, Evropskou unií, NATO a v neposlední řadě i některé asijské státy. Této otázce se práce bude věnovat v rámci hlavní kapitoly. Již zde můžeme ovšem zdůraznit, že právě tyto dvě země jsou v popředí zájmu analytiků jak v USA, tak v Evropě.

Předně je třeba jmenovat hlavní důvody, proč se Rusko a Čína mohou vyskytovat na předních místech seznamů hrozeb hlavních aktérů mezinárodních vztahů i ostatních států a organizací. Těchto důvodů je několik. Jedná se především o vyklonění rovnováhy v systému, kdy by se tyto dvě země mohly stát dominantními v mezinárodním spektru, tedy nejen že by vyvážily vliv Spojených států, ale tento i přesáhly. V tomto ohledu by se samozřejmě muselo jednat o zapojení i jiných složek vlivu, než na jaké byly do této doby obě země zvyklé – například výrazně zlepšit svoji soft power.⁴⁹ Dalším důvodem k obavám jsou zdroje obou zemí. V případě Ruska hovoříme hlavně o nerostném bohatství, postoj k Číně pak zásadně ovlivňuje její demografické zázemí – jedná se o nejlidnatější zemi světa. Vystává tedy otázka, do jaké míry se tyto dvě mocnosti mohou vzájemně doplňovat – dodávky ropy a zemního plynu z Ruska do Číny jsou předmětem mnoha studií v USA, ale zejména v Evropě, která je na ruských dodávkách těchto strategických surovin závislá.

V rámci případové studie týkající se Dálného východu, která je součástí této práce, bude analyzován mimo jiné vliv přítomnosti čínských občanů na území Ruské federace na formování vzájemných vztahů a jejich přijímání ze strany ruských občanů. Pokud jsme v předchozím textu použili slovo hrozba, musíme do výčtu přidat i armády obou zemí. V minulosti byly vojenské vztahy obou zemí utlumeny, ale po jejich obnovení došlo nejen k navázání obchodních partnerství, ale v posledním desetiletí i k několika společným vojenským cvičením.⁵⁰ Byť ruská armáda neprošla nezbytnou reformou po rozpadu Sovětského svazu, společně s čínskou mohou tyto armády být zásadní vojenskou silou, a to zejména

---

⁴⁹ NYE, Joseph: *Hard Russia vs. Soft China*. The Moscow Times, 11. 9. 2008. (<http://www.themoscowtimes.com/index.php>)

⁵⁰ GOLTS, Alexander: *Playing the Cold War Card*. The Moscow Times, 23. 8. 2007. (<http://www.themoscowtimes.com/index.php>)

v asijsko-pacifickém regionu. Pokud k tomu má dojít, bude zapotřebí zajistit financování armádních zakázek, projektů a celkové modernizace.⁵¹

Od toho se odvíjí čtvrtý bod potenciální hrozby – ekonomika. Poslední finanční krize jasně ukázala, že v mnoha ohledech může mít ekonomická krize značné následky pro státy, aniž by došlo k vojenskému zásahu. Spojené státy silou a velikostí své ekonomiky krizi ustály, některé menší evropské státy jako Maďarsko, Řecko nebo Island takový základ neměly. Analytici se shodují, že z krize vzejde z mocností nejlépe Čína, která s odhadem růstu HDP až o 10,5 % v roce 2010 (podle MMF)⁵² dopady krize prakticky nepozná. Hůře na tom bude Rusko, které trpí ztrátami jednak kvůli vlastní krizi, ale i kvůli klesajícím cenám ropy a zemního plynu, na které je jeho ekonomika těsně navázaná.⁵³ Jako ideální pro zalepení této mezery ve financích se potom může jevit právě prodej vojenského materiálu. Jak tedy z této krátké analýzy vyplývá, suroviny, lidské zdroje, armáda i ekonomická síla obou zkoumaných států mohou být zámkou a opodstatněním pro umístění jejich těsnější spolupráce na seznam potenciálních hrozeb pro tzv. Západ. Vůdci západních států a mocností navíc jistě vědí, že například v devadesátých letech bylo Rusko ponecháno stranou hlavních bezpečnostních analýz, neboť bylo oslabeno, aby se poté ve velmi krátké době vrátilo do pozice bezpečnostního zájmu mnoha evropských států.

Byly vyjmenovány základní příčiny chápání rusko-čínských vztahů jako hrozeb pro některé státy a aktéry mezinárodních vztahů. Různé skupiny států chápou tyto hrozby jinak. S Ruskem sousedící státy mají tradičně problémy s dodávkami ropy a zemního plynu, Evropu proto zajímá zejména tento aspekt, Spojené státy a Japonsko potom bezpečnostní situace v Asii a Pacifiku. Japonsko má nedořešené územní spory s Ruskou federací (Kurily)⁵⁴, USA jsou garantem bezpečnosti

---

⁵¹ Více o modernizaci ruské armády a možnostech do budoucna v publikaci – FACON, Isabelle: *The reform of the Russian army – Issues and Obstacles*. Surrey 2002.

⁵² *IMF forecasts China's 2010 GDP growth to 10.5 %*. China.org.cn, 8. července 2010, http://www.china.org.cn/business/2010-07/08/content_20450355.htm.

⁵³ *Russia Recalibrates After Commodities Downturn*. The New York Times, 23. března 2009, <http://www.nytimes.com>.

⁵⁴ Řešení otázky Kurilských ostrovů se stále nedaří najít. O nedávném vývoji v této otázce píše např. COSSA, Ralph: *Northern territories – searching for a solution*. Pacific Forum, 25. 8. 2006, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch/Detail/?id=52367&lng=en>.

Taiwanu i Jižní Koreje. Všechny tyto státy může další vývoj rusko-čínských vztahů směrem k těsnější nebo intenzivnější spolupráci nějakým způsobem ohrozit. Pro vedoucí elity těchto zemí tedy zůstává otázka, zdali k oběma přistupovat servilně nebo asertivně.

V této úvodní kapitole bylo dále předloženo několik důvodů, proč je studium rusko-čínských vztahů relevantní a klíčové v rámci zkoumání mezinárodních vztahů. Po historické perspektivě rusko-čínského partnerství bude následovat vlastní analytická kapitola, která se mimo jiné bude zabývat tím, co mají tyto země společné, a co by tedy nadále mohlo tyto země k sobě přitahovat, ale i odlišnostmi, které mohou tvořit bariéry. Ve druhé polovině dvacátého století se mezi těmito státy jednalo, zjednodušeně řečeno, o spor mezi různými pojetími komunismu. V současné době se v mnoha oblastech Rusko a Čína shodnou. Na druhou stranu, jejich zájmy se, slovy Gilberta Rozmana, často překrývají, ale nejsou identické.⁵⁵ Právě v těchto oblastech je možné hledat budoucí potenciální konflikt. Více o těchto možnostech v kapitole 4.

---

⁵⁵ BELLACQUA, James (ed.): *The Future of China-Russia Relations*. Lexington 2010, s. 4.

3. RUSKO A ČÍNA V HISTORICKÉ PERSPEKTIVĚ

V roce 2009 oslavily Rusko a Čína 60. výročí společných diplomatických vztahů. S ohledem na tuto událost pořádaly obě země řadu kulturních i jiných připomínkových akcí. Zhao Huasheng ve své studii poznamenává, že pro Číňany, s ohledem na jejich kulturu, je šedesátileté výročí o to důležitější, že přesně tato perioda pro ně tradičně uzavírá jeden cyklus a startuje nový.⁵⁶ Cílem této kapitoly je představit historii rusko-čínských vztahů, jejichž pozitivní i negativní vrcholy vytváří základ pro chápání současného stavu. Není intencí rozebrat každou interakci mezi Ruskem a Čínou v historii, nicméně autor práce považuje po analyzování několika textů zabývajících se historickými determinanty současného rusko-čínského vztahu za důležité začít v 17. století, a to i s ohledem na případovou studii o Dálném východu, která je součástí práce. Historická perspektiva bude ukončena na počátku 21. století, kdy došlo k mocenské obměně v obou státech.

3. 1 Nerovné smlouvy

27. srpna 1689 došlo k podepsání první z tzv. „nerovných smluv“⁵⁷ mezi Ruskem a Čínou, tzv. Něrčinská smlouva.⁵⁸ Rusko díky ní získalo oblast vnějšího Mandžuska a rozšířilo tak svoje území dále na východ. Číně bylo později během 19. a na počátku 20. století vnuceno takovýchto smluv ještě několik, a to nejen ze strany Ruska, ale i Velké Británie, USA, Francie a těsně před začátkem druhé světové války i Japonska.⁵⁹

Rusové s Číňany podepsali po Něrčinské smlouvě ještě další čtyři, z nichž za tu nejdůležitější lze považovat smlouvu z Aigunu, podepsanou 28. května 1858. Díky této smlouvě Ruské území dosáhlo tichomořského

---

⁵⁶ HUASHENG, Zhao: *Sino-Russian Relations 2009 to 2010 – A Perspective from China*. Russian Analytical Digest, 5, 2010, č. 76, s. 5.

⁵⁷ V angličtině „unequal treaties“, rusky „Неравные договоры“. Používá se všeobecně pro smlouvy uzavírané mezi světovými (nejprve hlavně evropskými) mocnostmi a asijskými státy zejména v 19. a 20. století

⁵⁸ GANSKE, Charles: *Russia's Far East – China's Frontier?* Russia Blog, 14. srpna 2006, <http://www.russiablog.org>.

⁵⁹ WANG, Dong: *China's unequal treaties – narrating national history*. Oxford 2005, s. 1-9.

pobřeží⁶⁰ a vzniklo tak ruské území v podobě, ve které ho zhruba známe dnes. Rusko-čínské vztahy tedy nezačaly přátelsky, ovšem je potřeba reflektovat dobu, ve které se tak dělo. V průběhu 19. i 20. století docházelo k vojenským střetnutím i mezi zeměmi v Evropě, které mají dnes standardní a nekonfliktní diplomatické, ekonomické i politické vztahy – jako příklad můžeme vzít Německo a Francii. Případné dohře těchto nerovných smluv na ruském Dálném východě se bude tato práce věnovat v případové studii týkající se tohoto regionu (kap. 5.).

3. 2 Rusko a Čína v první polovině 20. století

Historie obou zemí, zejména na počátku 20. století, je velmi komplexní a vydala by pochopitelně na samostatnou práci. Proto bude tato kapitola omezena pouze na vzájemnou interakci mezi oběma aktéry. Je potřeba ovšem zmínit, že jak Rusko, tak Čína prošly počátkem minulého století zásadními změnami týkajícími se státního zřízení.

Obě země vstupovaly do nového století jako monarchie, ovšem s řadou vnitřních problémů. Dynastie Quing, vládnoucí Číně od roku 1644, byla svržena revolucí roku 1912⁶¹, tedy o pět let dříve než se to samé stalo ruskému caru Mikuláši II. V Rusku došlo ovšem k mnohem rychlejšímu přesunu moci z rukou prozatímní vlády ke komunistům (tehdy Sociálně demokratická strana Ruska (bolševiků), od roku 1918 Komunistická strana Ruska (bolševiků)),⁶² Čínu spravovala mezinárodně uznaná vláda Čínské republiky (z dnešního pohledu se jednalo de facto o vojenskou juntou) až do roku 1928 a k vyhlášení komunistické Číny došlo až roku 1949.⁶³

Právě i kvůli tomuto časovému rozestupu došlo k tomu, že Čína se aktivně zúčastnila intervence v ruské občanské válce na straně Bílé armády a západních mocností. Po ukončení této kampaně roku 1927 vyústil vnitřní čínský konflikt mezi Komunistickou stranou Číny a Kuomintangem v roztržku, která v konečné fázi vedla k občanské válce. Ta měla až do roku 1950 různou intenzitu (během druhé světové války docházelo pouze

---

⁶⁰ GANSKE, Ch.: c. d.

⁶¹ FAIRBANK, John K.: *Dějiny Číny*. Praha 1998, s. 287 – 292.

⁶² ŠVANKMAJER, Milan: *Dějiny Ruska*. Praha 2008, s. 320-323.

⁶³ FAIRBANK, J. K.: c. d., s. 295 a 387.

k menším konfliktům, neboť se síly soustředily na boje s Japonskem), důležité ovšem je, že (po dalších historicky známých událostech spojených s převzetím moci komunisty v Číně – jmenujme například tzv. Dlouhý pochod) byla roku 1949 vyhlášena Čínská lidová republika v čele s Mao Zedongem.⁶⁴

K této části historie není jistě bezvýznamné dodat, zejména v reminiscenci na aktuální události, že ještě v době před druhou světovou válkou Sovětský svaz několikrát intervenoval na území Číny, a to hlavně v provincii Xinjiang. Roku 1937 propuklo na území této západočínské provincie povstání Ujgurů a Tunganů, tedy muslimských menšin. Spojené síly čínské národní revoluční armády a muslimských povstalců byly poraženy aliancí Rudé a Bílé ruské armády.⁶⁵ Je to ta samá provincie a stejná etnická menšina, s jejímiž problémy se současná čínská vláda musí potýkat, a která vzbudila zejména v letech 2008 a 2009 ohlas svými protesty proti tlaku ze strany centrální vlády a v Číně většinového etnika Hanů.⁶⁶

3. 3 Ustavení Čínské lidové republiky a čínsko-sovětský rozkol

Čínští komunisté pod vedením Mao Zedonga vyhlásili roku 1949 vznik Čínské lidové republiky. Logickým krokem bylo navázání těsných kontaktů se Sovětským svazem. Jednalo se o zemi spřízněnou ideologicky, ale i o zemi, která patřila spolu s Čínou k vítězným mocnostem druhé světové války. Vztah obou zemí byl stvrzen podpisem smlouvy o přátelství a spojení roku 1950, ale nebyl naplněn tak, jak by si čínští představitelé představovali.⁶⁷

Čína především nepovažovala celkovou pomoc ze strany Sovětského svazu za dostatečnou, ale hlavní příčinou a základním kamenem rozkolu byl nástup Nikity Chruščova k moci. Mao Zedong byl plně ztotožněn s ideologií marxismu-leninismu a nesouhlasil s odsouzením kultu

---

⁶⁴ FAIRBANK, J. K.: c. d., s. 374-382.

⁶⁵ XIANG, Ah: *Changing Alliances In International Arena*. Republican China, 22. dubna 2007. (<http://www.republicanchina.org/war.shtml>)

⁶⁶ BERGER, Bernt: *The Xinjiang Blame Game*. ISN Security Watch, 4. 8. 2009, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch/Detail/?id=103846&lng=en>.

⁶⁷ BAZHANOV, Jevgenij: *From Adversaries to Allies*. The Moscow Times, 2. 10. 2009. (<http://www.themoscowtimes.com/index.php>)

osobnosti Stalina v Chruščovově projevu na XX. sjezdu Komunistické strany Sovětského svazu. Navíc celková zahraniční politika nového sovětského vedení se často obrátila proti původním Stalinovým krokům a klonila se k teorii „mírového soužití“ zemí východního a západního bloku.⁶⁸

Čínsko-sovětský rozkol nelze vymezit jasným datem. Propast mezi oběma státy se neustále zvětšovala. Sovětský svaz odmítl pomoci Číně při získání vlastních jaderných zbraní, navíc se obával „Velkého skoku“, který měl Čínu posunout rychle vpřed mezi industrializovanými zeměmi. Pokud pomíneme slovní přestřelky mezi vůdčími představiteli obou zemí a komunistických stran, o jasném rozdělení obou zemí lze mluvit v roce 1962, kdy Mao Zedong kritizoval Chruščova za „kapitulaci“ během Kubánské krize a Sovětský svaz toho roku podpořil Indii v otevřené válce proti Číně.⁶⁹ Do té doby nevojenský konflikt přerostl v otevřenou válku o šest let později, kdy se obě země střetly v příhraničním konfliktu o ostrov Zhenbao na řece Ussuri. V této době lze hovořit o vrcholu vzájemné roztržky. Pro tuto práci je zásadní, že nejvážnější příhraniční konflikt se odehrál právě na dnešním ruském Dálném východě (Sovětský svaz si ostrov Zhenbao udržel, po rozpadu Sovětského svazu byl vrácen Číně).⁷⁰

Ochlazení vztahů mělo jeden zásadní efekt na čínské straně, o jehož rozsahu se vedou dodnes spory. Čína začala považovat Sovětský svaz ne za spojence, ale právě naopak za největší ohrožení svých zájmů, národní bezpečnosti i „svého“ komunismu. Jediným státem, který podporoval dále Komunistickou stranu Číny, byla Albánie a její vůdce Ervin Hodža. Mao se rozhodl pragmaticky obrátit na Spojené státy, neboť se jednalo o jedinou další supervelmoc, se kterou mohl jednat, a to i přesto, že v dané době probíhala válka ve Vietnamu, kde měly oba státy na opačných stranách silnou vojenskou přítomnost. Známa zahraniční cesta amerického presidenta Richarda Nixona do Pekingu v roce 1972 měla několik následků, ze kterých jsou pro tuto práci relevantní minimálně dva. Zaprvé, byl utvořen mocenský trojúhelník mezi USA, SSSR a Čínou, a tehdy

---

⁶⁸ ŠVANKMAJER, M.: c. d., s. 442.

⁶⁹ FORD, Harold P.: *Calling the Sino-Soviet Split*. CIA, 14. dubna 2007, <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/>.

⁷⁰ FAIRBANK, J. K.: c. d., s. 418 a 438.

navázané diplomatické a následně i ekonomické styky první a poslední jmenované země jsou dnes základem diskusí o vytvoření skupiny G2 (USA a Číny), tedy dvou největších ekonomik na světě. Za druhé, a tento bod je spojen s prvním, spolupráce s kapitalistickou velmocí umožní v budoucnosti masivní rozmach čínské ekonomiky a jejího trhu. Čínská ekonomika předčí sovětskou/ruskou a stane se hlavní zbraní Číny v budoucnu a mimo jiné umožní čínskou taktiku skupování státních dluhopisů v USA.⁷¹

3. 4 Nástup reformních politiků v obou zemích a rozpad SSSR

Po smrti Mao Zedonga v roce 1976 nastoupil na vrcholnou pozici v Číně Deng Xiaoping a započal své protržní reformy, které utvořily zvláštní systém, ve kterém vedle sebe zjednodušeně řečeno koexistují socialismus a kapitalismus. Tento systém, jakkoliv později upravován, přetrval v Číně dodnes.⁷² Sovětský svaz pochopitelně tyto reformy ústy svých představitelů odsoudil, protože Čína podle nich ustoupila od cesty k socialismu. Posledním, kdo takto kritizoval Čínu, byl zároveň poslední generální tajemník KSSS Michail Gorbačov.

Konec osmdesátých let znamenal pro oba státy snahu o demokratizaci a zlepšení ekonomického výkonu. Zatímco v Sovětském svazu můžeme hovořit o tom, že tyto kroky byly prosazovány shora – viz glasnost a perestrojka, v Číně se jednalo spíše o hnutí samotných obyvatel, které vyústilo v demonstrace na Tian-an-men, tedy náměstí Nebeského klidu.⁷³ Zřejmě i proto došly podobné tendence k různým výsledkům. Vývoj v Sovětském svazu poznamenal stav jeho ekonomiky i zemědělství (zvyšující se dodávky obilí ze satelitních zemí), tlak zvenčí (zejména konzervativní vlády v USA a Velké Británii) a nakonec i postupný rozpad tzv. východního bloku po předání moci demokratickým silám od východního Německa až po Rumunsko. Na počátku devadesátých let pak

---

⁷¹ BEST, Erik: *Čína má nyní USA v hrsti. Kvůli Nixonovi*. Lidové noviny, 10. října. 2008. (<http://www.lidovky.cz>.)

⁷² FARIBANK, J.K.: c. d., s. 449 a 460.

⁷³ ŠVANKMAJER, M.: c. d., s. 478.

Sovětský svaz zaniká úplně a po zrychleném procesu devoluce vzniká patnáct nových republik v čele s nástupnickou Ruskou federací.⁷⁴

Čína neprošla změnou systému a zřízení (pokud takto můžeme nazvat vývoj v SSSR po roce 1991), režim naopak všechny demonstrace tvrdě potlačil (masakr na Tian-an-men, 1989). Do devadesátých let ovšem Čína vstoupila s novým ekonomickým programem, který byl výsledkem reformy Deng Xiaopinga.⁷⁵ Navíc její hlavní ideologický rival zmizel z politické mapy světa. Tzv. čínská komunistická cesta se zdá být vítěznou, pokud chceme poměřovat různá pojetí komunismu ve světě. Změny v obou zemích jsou klíčové pro jejich budoucí interakci. Ekonomicky posílená Čína bude hledat uplatnění svého vlivu v zemích, které s ní hraničí, či jsou jí jinak blízké. Zde se ovšem bude střetávat s již zmiňovaným blízkým příhraničím nové Ruské federace, bývalými státy SSSR a členy Společenství nezávislých států. Do této skupiny patří zejména středoasijské republiky – Uzbekistán, Kyrgyzstán, Tádžikistán, Kazachstán, Turkmenistán.

3. 5 Devadesátá léta

Konec dvacátého století nepřinesl žádné významnější spory mezi Ruskou Federací a Čínskou lidovou republikou. Naopak – právě do devadesátých let datujeme vznik například SCO (tehdy ještě tzv. Šanghajská pětka), která je dnes, dle obou států, základem spolupráce velmocí. Faktem zůstává, že Rusko se muselo v průběhu devadesátých let vypořádat s mnohými interními problémy, které znemožňovaly zásadní mezinárodní interakci.

Cílem ruského zájmu byl Kavkaz, kde proběhly dvě čečenské války, a který můžeme považovat za centrum terorismu v Rusku, nikoliv vzdálené východní provincie. Rusko se navíc během devadesátých let mnohem více zajímalo o dění na západě, neboť to nejčastěji ohrožovalo jeho národní zájmy – nejvíce pak rozšiřování Severoatlantické aliance, nejprve v roce

---

⁷⁴ Tamtéž, s. 467-477.

⁷⁵ MacFARQUHAR, Roderick: *Deng Xiaoping's Reform Program in the Perspective of Chinese History*. Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences, 40, 1987, č. 6, s. 20-38. (www.jstor.org)

1999 o středoevropské republiky, později o pobaltské státy (schváleno na summitu v Praze, 2002). Vzhledem k těmto faktům Rusko „asijský vektor“ své zahraniční politiky zanedbávalo. K obnovení zvýšeného zájmu o spolupráci s asijskými státy došlo až po nástupu Vladimíra Putina k moci a lze ho spojovat s rostoucí orientací ekonomiky na těžbu nerostných surovin a novými bezpečnostními hrozbami pro Rusko na Dálném východě. V Asii se pro Rusko ale také otevřely nové možnosti prodeje zbrojních technologií.

Čína v devadesátých letech naplno využívala otevřenosti své ekonomiky zahraničním investicím a prakticky nevyčerpatelných lidských zdrojů, byť tato vlna bezprecedentního ekonomického růstu zasáhla pouze východní část jejího území. V souvislosti s ekonomikou a obchodem je potřeba vyzdvihnout, že na rozdíl od Ruska se Číně na počátku 21. století podařilo vstoupit do Světové obchodní organizace (WTO), jejímž členem se stala 11. prosince 2001.⁷⁶ Tento fakt způsobil, že americké i evropské výrobky sice mohou proudit na čínský trh, ale také naopak čínské zboží s nízkými výrobními náklady se dostává na evropské a americké trhy.

Celkově, devadesátá léta teoreticky více ublížila Rusku. Po celé jedno desetiletí se Ruská federace snažila definovat svoje národní zájmy, zahraniční politiku i vnitřní strukturu a stabilizovat tyto tři aspekty fungování státu, zatímco stejné období Čína využila k budování své pozice ekonomické velmoci. Historickou perspektivu je vhodné zakončit na počátku 21. století zejména z jednoho důvodu – v odstupu dvou let se vyměnili vedoucí představitelé obou zemí. V květnu 2000 se stal oficiálně prezidentem Vladimir Putin, v listopadu 2002 čínským prezidentem Hu Jintao. Ekonomickým, vojenským i politickým vztahům obou zemí od počátku století do současnosti se bude věnovat následující analytická kapitola.

---

⁷⁶ China – Member Information. In: World Trade Organization, http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/china_e.htm (6. 12. 2010)

4. ANALÝZA RUSKO-ČÍNSKÝCH VZTAHŮ PO ROCE 2000

Historická perspektiva v této práci byla ukončena počátkem 21. století. Přelom století byl vybrán zejména proto, že po roce 2000 došlo k několika změnám jak v jednotlivých státech, které jsou předmětem zkoumání v této práci, tak v mezinárodních vztazích jako celku. Především proběhla v Rusku a Číně výměna na vedoucích státních postech a zároveň události z 11. září 2001 daly vzniknout novému prostředí, kde nyní hlavním bodem bezpečnostní politiky je boj proti terorismu, vnitřními i vnějším.

Obsahem této kapitoly je analýza ruské a čínské zahraniční politiky v období po roce 2000, komparace jednotlivých přístupů ke změnám v mezinárodních vztazích, dále pak analýza vzájemných vztahů Ruska a Číny v různých odvětvích spolupráce (politická, ekonomicko-obchodní a vojenská rovina) a jejich postoje vůči třetím zemím. Cílem je zkoumat fungování obou asijských mocností v novém mezinárodním prostředí, jejich adaptaci na nové hrozby i to, jaké hrozby si samy pro sebe definují. Zároveň bude věnován prostor možnosti dalšího prohlubování jejich vzájemné spolupráce a případných problémů, které mohou i přes vzájemně deklarovanou přízeň nastat. Mimo jiné tato kapitola vytváří faktický rámec pro následující dvě případové studie zabývající se Dálným východem a Šanghajskou organizací spolupráce, které pro tuto práci byly vybrány jako stěžejní příklady regionální spolupráce obou států.

4. 1 Rusko a Čína na počátku 21. století

Abychom mohli pokračovat v analýze vývoje rusko-čínských vztahů, musíme se nejprve zabývat aktuálním stavem na počátku časového období, kterému se budeme věnovat. Časové vymezení zvolené pro tuto podkapitolu jsou léta 2000 až 2002 – od zvolení Vladimira Putina ruským prezidentem pro jeho první řádné období až po konec roku 2002 a nástup Hu Jintaa na post generálního tajemníka Komunistické strany Číny (prezidentem se stal v březnu následujícího roku). Jedná se tedy o období výměny politických elit na obou stranách „strategického partnerství“.

Po zvolení Vladimira Putina prezidentem Ruské federace začala obnova mocenského postavení Ruska, které tato země ztratila po rozpadu Sovětského svazu.⁷⁷ Na rozdíl od devadesátých let se nové vedení rozhodlo pro tuto obnovu zvolit kroky, které nejsou v ruské historii nové – centralizace, tlumení kritiky centrální vlády a režimu (jako příklad uveďme převzetí většiny velkých televizních a rozhlasových stanic skupinami nebo firmami loajálními ke Kremlu nebo přímo prezidentovi⁷⁸) nebo přísun zahraničního kapitálu.⁷⁹ S postupem času se k těmto tradičním krokům mohl přidat ještě jeden – tlak na ostatní státy pomocí manipulace s dodávkami nerostných surovin. Ještě před prvním zvolením Vladimira Putina coby prezidenta federace (tehdy byl v pozici úřadujícího prezidenta) proběhla tzv. druhá čečenská válka⁸⁰, která skončila obsazením území Čečenska a dobytím hlavního města Groznyj. Na druhou stranu, problémy s islámským fundamentalismem přetrvávají v regionu dodnes⁸¹ a konfrontace vyhrotila situaci mezi Moskvou a čečenskými povstanci do té míry, že v následujících letech došlo k několika teroristickým útokům na ruském území – za všechny lze jmenovat útok na moskevské divadlo Dubrovka v roce 2002 nebo obsazení školy v severoosetském Beslanu v roce 2004.⁸²

Politická mapa Ruska vypadala před rokem 2000 rozdílně. Majoritní stranou v parlamentu byla Komunistická strana Ruské federace, druhou byla pak Jednota, strana podporovaná bývalým prezidentem Borisem Jelcinem. Mimo to bylo v parlamentu přítomno dalších jedenáct větších i menších stran⁸³ (z větších Jablko, Svaz pravých sil aj.)⁸⁴ a další

---

⁷⁷ GUTFELD, Arnon: *The Return of Russia under Putin*. Strategic Assessment, 10, 2008, č. 4, <http://www.inss.org.il/publications.php?cat=21&incat=&read=1633>.

⁷⁸ *50 % Good News Is the Bad New in Russian Radio*. The New York Times, 22. dubna 2007, <http://www.nytimes.com>.

⁷⁹ ŠVANKMAJER, M.: c. d., s. 497.

⁸⁰ Oficiálně šlo o protiteroristickou operaci, která byla ukončena v roce 2009.

⁸¹ Operace v Čečensku byla oficiálně ukončena až v roce 2009 – *Russia „ends Chechnya operation“*. BBC, 16. dubna 2009, <http://news.bbc.co.uk>.

⁸² DUNLOP, John: *The 2002 Dubrovka and 2004 Beslan Hostage Crises: A Critique of Russian Counter-Terrorism*, Stuttgart 2006.

⁸³ Volební systém do Ruské dumy je smíšený, proto v ní zasedalo mnoho „nezávislých“ poslanců. V roce 2005 pak došlo ke změně volebního zákona, který zavedl od voleb v roce 2007 systém proporčního zastoupení se stranickými kandidátkami v jediném obvodu, kterým je celé Rusko. Dále zvedl hranici pro vstup do parlamentu na 7 %. Viz *Russia*

nezávislí poslanci. Během následujících let dojde ke značné redukci jak počtu stran, tak křesel, která obsadí. Dodejme navíc i ekonomické informace. S nástupem Vladimira Putina k moci můžeme hovořit o zlepšující se tendenci. Podle dat z Mezinárodního měnového fondu HDP Ruska od roku 1999 roste a tento růst se zastavil až roku 2008, kdy Rusko také zasáhla poslední světová finanční krize. Po pádu HDP o 7,9 % v roce 2009 nyní MMF opět očekává růst ruského HDP až o 4,25 %.⁸⁵

Na rozdíl od Ruska neprošla Čína tehdy tak zásadní obměnou vládních představitelů. Důvodem je celkem logicky dlouhodobě stabilnější a konsolidovanější situace zejména uvnitř Komunistické strany Číny a dnes již můžeme říci autoritativní vláda této strany⁸⁶. Čínští komunisté tzv. třetí generace v čele s tehdejším prezidentem Jiang Zeminem převzali koncem devadesátých let plně moc po reformním politikovi Deng Xiaopingovi a pokračovali v naplňování ekonomických reforem, které Čínu směřovaly směrem ke kombinaci tržní a státem plánované ekonomiky.⁸⁷

Největším problémem na počátku 21. století tak nebyla ekonomika ani zahraniční vztahy, ale podobně jako v Rusku vnitřní problémy. Ty se pochopitelně ve stabilizované Číně nedokázaly rozvinout a způsobit například destabilizaci systému. V Číně nefunguje jednotná centralizovaná opozice, ale na konci devadesátých let a počátkem nového století musela vláda zasahovat proti hnutí Falun Gong⁸⁸, které se svými zhruba 70 miliony příznivců překonalo počet členů samotné vládní strany. Proti Falun Gongu byla spuštěna roku 1999 kampaň v médiích, které měla za

---

Votes – Duma Election Law. In: Centre for the Study of Public Policy – University of Aberdeen, http://www.russiavotes.org/duma/duma_election_law.php (6. 12. 2010)

⁸⁴ *Russia Votes – Results of Previous Elections to the Russian State Duma*. In: Centre for the Study of Public Policy – University of Aberdeen, http://www.russiavotes.org/duma/duma_elections_93-03.php (6. 12. 2010)

⁸⁵ *IMF expects Russia's 2010 GDP to grow, warns against spending*. RIA Novosti, 3. srpna 2010, <http://en.rian.ru/business/20100803/160050631.html>.

⁸⁶ ZHENG, Yongiang: *Development and Democracy – Are They Compatible in China?* Political Science Quarterly, 109, 1994, č. 2, s. 235-259. (www.jstor.org)

⁸⁷ CABESTAN, Jean-Pierre: *China's Foreign and Security Policy Decision-making Processes under Hu Jintao*. Journal of Current Chinese Affairs, 38, 2009, č. 3, s. 63-87. (www.sagepub.com)

⁸⁸ LUM, Thomas: *China and Falun gong*. CRS Report for Congress, 25. května 2006, <http://fpc.state.gov/documents/organization/67820.pdf> (6. 12. 2010)

účel toto hnutí zdiskreditovat.⁸⁹ Hnutí za lidská práva z různých částí světa také vznesla obvinění z týrání a fyzického násilí na příslušnících Falun Gongu.⁹⁰

Ekonomicky Čína rostla. HDP vzrostlo o 10 % v roce 2003.⁹¹ Na 16. kongresu Komunistické strany Číny byl 15. listopadu 2002 zvolen generálním tajemníkem zmiňovaný Hu Jintao, který byl o čtyři měsíce později zvolen Národním lidovým shromážděním čtvrtým prezidentem Čínské lidové republiky (podle ústavy z roku 1982).

Nastínili jsme základní vnitřní vývoj na přelomu století v obou zkoumaných zemích. Na tomto místě je vhodné dodat, že v průběhu tohoto analyzovaného období došlo také k podepsání jedné zásadní mezinárodní smlouvy mezi Ruskem a Čínou. Byla to tzv. Smlouva o dobrém sousedství a přátelské spolupráci mezi ČLR a Ruskou federací, platná dvacet let od data podepsání (16. července 2001). Důležitými články této smlouvy jsou zejména článek 5, ve kterém Rusko odmítá jakoukoliv formu taiwanské nezávislosti, článek 9 – který lze vykládat jako formování obranné aliance a článek 16, ve kterém se smluvní strany zavazují k výměně know-how v oblasti vojenských technologií, vědy, výzkumu i energetických zdrojů.⁹²

4. 2 Ruská a čínská zahraniční politika po roce 2001

V následujících dvou podkapitolách se práce bude věnovat zahraničním politikám obou zkoumaných zemí. Důvodem pro tento postup je snaha zjistit, jak se obě země chovaly v mezinárodním prostředí, aby bylo následně možné tato fakta porovnat s tím, jak jednají samy mezi sebou. Práce se bude koncentrovat zejména na problémy, které v období po roce 2001 vyvstaly. Autor práce se domnívá, že stav zahraničních politik

---

⁸⁹ LIN, Zhiqiu – KEITH, Ronald: *The Falun Gong Problem – Politics and the Struggle for the Rule of Law in China*. The China Quarterly, 43, 2003, č. 175, s. 623-642.

⁹⁰ *Endgame to the Falun Gong?* CNN, 21. srpna. 2001, <http://edition.cnn.com>.

⁹¹ PRASAD, Eswar (ed.): *China's Growth and Integration into the World Economy*. IMF Occasional Paper 232, Washington DC 2004, s. 14.

⁹² *Treaty of Good-Neighborliness and Friendly Cooperation Between the People's Republic of China and the Russian Federation*. In: Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, <http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15771.htm> (6. 12. 2010) - Smlouva je přílohou diplomové práce.

obou států lze nejlépe představit na konkrétních příkladech problémů, které musely obě země řešit.

Na oficiálních webových stránkách ruského prezidenta je stále veden jako hlavní dokument koncept ruské zahraniční politiky z roku 2000.⁹³ V něm jsou pro Rusko vytyčeny základní zahraniční priority – spolupráce s OSN a její případná „racionální“ reforma, posílení mezinárodní bezpečnosti⁹⁴, budování mezinárodních ekonomických vazeb, ale i rozvoj spolupráce v oblasti lidských práv („pokračovat ve sladování legislativy Ruské federace s mezinárodními závazky Ruska“). Zvláštní kapitolou jsou pak regionální zájmy Ruska. Z dokumentu je jasně zřejmé zacílení na státy bývalého Sovětského svazu a SNS, Rusko se negativně staví proti rozšiřování NATO do sféry svého vlivu.⁹⁵

Jelikož analýza čistě ruské nebo čínské zahraniční politiky není stěžejním bodem této práce, lze tuto podkapitolou shrnout kratším výčtem hlavních zahraničně-politických událostí týkajících se Ruska a Číny. Po teroristických útocích z 11. září 2001 udělal tehdejší prezident Vladimir Putin ústupek Spojeným státům, když neoponoval vzniku koaličních základů ve středoasijských republikách během invaze do Afghánistánu. Podobně vstřícný postoj se ale neopakoval o dva roky později – Rusko se postavilo proti operaci v Iráku a spolu s Německem, Francií a dalším evropskými státy tvořilo silnou opozici v OSN i celkově na mezinárodním poli.

Rusko až do roku 2008 nepodniklo žádnou větší samostatnou mezinárodní akci. Lze říci, že se soustředilo na chránění své sféry vlivu. Z toho vyplývají další kroky, které Rusko udělalo. Velkým problémem se stalo rozšíření NATO o pobaltské státy Litvu, Lotyšsko a Estonsko. Ve stejném roce, 2004, prohrál proruský kandidát Viktor Janukovyč po tzv. oranžové revoluci prezidentské volby na Ukrajině a tato Rusku velmi blízká země (s početnou ruskou menšinou a ruskými základnami na Krymu) se

---

⁹³ *The Foreign Policy Concept of the Russian Federation*. In: President of Russia Official Web Portal, 12. července 2008, <http://archive.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml> (6. 12. 2010) Přestože tato nová koncepce zahraniční politiky již existuje, v mnohém se se starším textem shoduje nebo překrývá.

⁹⁴ Je zde zmíněno i zachování smlouvy o ABM (protiraketová obrana), které, jak dnes víme, se nezdařilo a Spojené státy tuto smlouvu vypověděly. Viz předchozí odkaz.

⁹⁵ Tamtéž.

dočasně vydala prozápadní cestou.⁹⁶ Do skupiny akcí, které ovlivňovaly nebo se týkaly bývalé ruské sféry vlivu lze zahrnout i diskusi o rozmístění protiraketového štítu – pokračování americké strategické obranné iniciativy, v jejímž rámci měly být v Polsku a České republice rozmístěny dvě součásti systému – antibalistické střely a radar. Lze považovat za ruskou výhru, že z projektu prozatím sešlo, ovšem nevyšel Putinův plán, aby NATO využilo prvky protiraketové obrany v Ázerbájdžánu a systém tak bude nejspíš umístěn v Rumunsku.⁹⁷

Zmínit bychom měli i situace a konflikty, které Rusko samo vyvolalo nebo se na nich jinak aktivně podílelo. Největší a zároveň pro mezinárodní vztahy nejhorší byla operace v Gruzii, započatá 8. srpna 2008 (v den zahájení Olympijských her v Číně). Této operaci ovšem předcházely méně dramatické akce, namířené na západ. Několikrát v průběhu posledního desetiletí došlo k přerušení dodávek zemního plynu z Ruska do Evropy. Vždy se jednalo o problémy s tranzitní zemí – Ukrajina nebo Bělorusko. Tyto výkyvy, které často zásadně ochromily členské státy EU, vedly v konečné fázi k diskusím a počátkům realizace nových projektů produktovodů. Roku 2007 došlo dále ke kybernetickému útoku na Estonsko – byly zasaženy banky, státní i jiné úřady. Došlo k tomu poté, co v této zemi přemístili v hlavním městě Tallinu pomník sovětského vojáka. Přestože nikdo nebyl spolehlivě schopen potvrdit účast ruské vlády na tomto útoku, je jisté, že byl z Ruska veden.⁹⁸ Jednalo se o bezprecedentní akci, které ohromila zejména vojenské vedení NATO. Ten samý rok Vladimir Putin ve svém projevu na bezpečnostní konferenci v Mnichově kritizoval Spojené státy za zneužívání svého monopolního postavení na mezinárodním poli.⁹⁹

Zásadní změny v čínské zahraniční politice se odehrály již za vlády Deng Xiaopinga a Jiang Zemina. Byla utlumena role armády a do popředí formování politiky se dostali experti a diplomaté zabývající se obchodem,

---

⁹⁶ GROMADZKI, Gregorz (a kol.): *Ukraine and the EU after the Orange Revolution*. CEPS Policy Brief 60, Brusel 2004.

⁹⁷ BRUNO, Greg: *NMD – A Status Report*. Council on Foreign Relations, 17. září 2009, http://www.cfr.org/publication/18792/national_missile_defense.html#p4 (6. 12. 2010)

⁹⁸ *Estonia hit by „Moscow cyber war“*. BBC, 17. května. 2007, <http://news.bbc.co.uk>

⁹⁹ *Putin's Speech: Back to cold war?* BBC, 10. 2. 2007, <http://news.bbc.co.uk> (plný text k dispozici zde: <http://www.wakeupfromyourslumber.com/node/646>)

energetikou a ekonomikou.¹⁰⁰ Někteří analytici, jako například Jean-Pierre Cabestan, navíc argumentují, že pokud jde o Čínu, existuje zde problém určit, kdo zahraniční politiku státu formuje. Na její chod má vliv hned několik center moci – především politbyro Komunistické strany Číny, ale také samotný generální tajemník a dále pak např. centrální vojenská komise. Vzhledem k tomu, že od roku 1993 je generální tajemník současně i prezidentem republiky a předsedou centrální vojenské komise, je jeho role, pokud se jí rozhodne využít, určující. Jiang Zemin a po roce 2002 i Hu Jintao ji při formování zahraniční politiky využívali.¹⁰¹

První dekáda 21. století znamenala pro Čínu zejména řešení problému Severní Koreje. Tato země, která je bezprostředně závislá na dodávkách surovin i energií z Číny, na sebe upoutala mezinárodní pozornost svým jaderným programem – provedla celkem dva testy, první 9. října 2006 a druhý 25. května 2009.¹⁰² Čína se účastnila tzv. šestistranných rozhovorů (Severní Korea, Jižní Korea, Čína, Rusko, Japonsko, USA), které ovšem nevedly k ukončení jaderného programu.¹⁰³ Ke konci prvního desetiletí 21. století začalo docházet ke střetům s národnostními menšinami (zejména Ujgurové) na západě čínského území. Tyto pak vyústily v otevřené střety se státní mocí. Dále se Čína snažila zlepšit svoje vztahy s jihoasijskými zeměmi, členy ASEAN (Sdružení národů jihovýchodní Asie) – nové vedení ČLR vyjednávalo o možnosti zřídit jednotný asijský trh po vzoru Evropské unie. Vrcholem snažení o úpravu image byly letní Olympijské hry, zahájené v Pekingu 8. srpna 2008.¹⁰⁴ Tento pro Čínu jistě důležitý den ovšem, jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, zastínila jiná mezinárodní událost, a to ruská invaze do Gruzie.

Pro lepší orientaci ve směřování čínské zahraniční politiky si tato práce vezme jako podklad projev mluvčího ministerstva zahraničí ČLR roku 2007 (reagoval na předchozí výroky amerického viceprezidenta Dicka

---

¹⁰⁰ LI, Cheng: *China's leaders – the new generation*. Oxford 2001, s. 1-10.

¹⁰¹ CABESTAN, Jean-Pierre: c. d.

¹⁰² NK conducts nuclear test. BBC, 25. května. 2009, <http://news.bbc.co.uk>

¹⁰³ Six party talks. In: GlobalSecurity, <http://www.globalsecurity.org/wmd/world/dprk/6-party.htm> (6. 12. 2010)

¹⁰⁴ Čína se pořádáním olympijských her snažila vylepšit svoji image. Olympiádu lze považovat za jednu z forem Soft Power, jak ji definuje Joseph Nye. NYE, J.: *Soft Power*. New York 2004.

Cheyneho), ve kterém vytýčil osm základních bodů, kterými se řídí a bude řídit čínská zahraniční politika.¹⁰⁵ Mezi základní body zařadil: 1) Čína se nehodlá stát hegemonem, ani pokud se stane rozvinutou zemí; 2) Čína se nebude vměšovat do vnitřních záležitostí jiných států; 3) Všechny země by si měly být rovny a žádná by neměla být šikanována na základě její velikosti; 4) Čína nebude mít dvě zahraniční politiky – jednu pro sebe a jednu pro ostatní, bude posuzovat každý případ zvlášť; 5) Zastáváme názor, že všechny státy by měly svoje problémy řešit dle Charty Spojených národů, nepodporujeme unilateralismus; 6) Podporujeme mírové vyjednávání a konzultace jako řešení mezinárodních sporů. Čína disponuje racionálně velkou vojenskou silou k obraně vlastní suverenity a teritoriální integrity, nikoliv k expanzi, invazi nebo agresi; 7) Čína je proti terorismu a proliferaci zbraní hromadného ničení, je zodpovědným členem mezinárodního společenství a naplňuje a dodržuje všechny mezinárodní smlouvy; 8) Respektujeme diverzitu mezi civilizacemi, jsme proti konfrontaci mezi jednotlivými civilizacemi a nespojujeme žádnou konkrétní etnickou nebo náboženskou skupinu s terorismem.¹⁰⁶

V této podkapitole jsme shrnuli základní mezníky zahraničních politik Ruska a Číny. Z této podkapitoly vyplývá, že podobně jako devadesátá léta, i začátek nového století byl pro Čínu klidnějším než pro Rusko. Lze samozřejmě spekulovat, do jaké míry Čína naplňuje prezentovaných osm bodů své zahraniční politiky. Například nevměšování se do vnitřních záležitostí jiných států kontrastuje se zásahy Číny do fungování Severní Koreje a poslední bod o nespojování náboženský a etnických skupin s terorismem naráží na propagandu vedenou proti ujgurské menšině na západě Číny. Přesto na rozdíl od Ruska Čína neabsolvovala žádnou zahraniční intervenci ani neokupovala dočasně území jiného státu. Ruské kroky v zahraniční politice tvoří komplexní obraz toho, jak se Rusko snaží na jednu stranu ubránit svoji sféru vlivu a zároveň obnovit status velmoci.

---

¹⁰⁵ Oficiální zahraniční koncepce ČLR existuje, nicméně autor práce považuje shrnutí zahraničních priorit dle mluvčího ministerstva zahraničí za aktuálnější a věcnější.

¹⁰⁶ *Beijing likens Cheney criticism to nosy neighbor*. The Washington Times, 1. března 2007, <http://www.washingtontimes.com>.

4. 3 Tři roviny rusko-čínských vztahů

Obsahem této podkapitoly bude analýza rusko-čínských vztahů ve zkoumaném období v různých odvětvích. Pro účely této práce byly vzájemné interakce obou zemí rozděleny do tří základních rovin – politické, ekonomicko-obchodní a vojensko-bezpečnostní. První z nich pokrývá mezinárodní smlouvy a dohody a vztahy mezi politickými vůdci, a je tedy jakousi generalizací celkových vztahů. Ekonomicko-obchodní rovina zahrnuje obchodní výměnu mezi oběma státy, a v případě Ruska a Číny konkrétně energetické zdroje nebo i členství obou zemí ve WTO (prozatím pouze Čína). Poslední důležitou součástí vzájemných vztahů je vojensko-bezpečnostní rovina. Jedná se o výměnu armádního a technologického know-how pro výrobu zbraní, výstroje a techniky, dodávky zbraňových systémů a armádních technologií a v neposlední řadě o společně prováděná vojenská cvičení a utváření bezpečnostních aliancí.

4. 3. 1 Politická rovina

V roce 2001 podepsali tehdejší prezidenti obou zemí stěžejní bilaterální Smlouvu o dobrém sousedství a přátelské spolupráci¹⁰⁷. Od této doby zaznamenaly vztahy obou zemí výrazného zlepšení. Když v roce 2008 provedli experti a analytici z Institutu mezinárodních vztahů Pekingské univerzity výzkum rusko-čínských vztahů, na stupnici od -9 (nepřátelské) do +9 (přátelské) ohodnotili tyto číslem +8 (oproti +5,5 v roce 2000). Pro srovnání, čínsko-francouzské vztahy obdržely +6,3 bodu, čínsko-indické +5,4 a čínsko-americké +1,1 (na rozdíl od ostatních nejsou v kategorii přátelských ale již „ne přátelských“).¹⁰⁸

Čína se stala pro Rusko během posledních deseti let velmi důležitým partnerem. Důkazem tohoto tvrzení může být i fakt, že po svém zvolení si Dmitrij Medveděv zvolil právě Čínu jako cíl své první zahraniční cesty

---

¹⁰⁷ *China, Russia Sign Good-Neighborly Treaty of Friendship, Cooperation*. Embassy of the PRC in the Kingdom of Norway, 16. července 2001, <http://www.chinese-embassy.no/eng/dtxw/t110017.htm> (6. 12. 2010)

¹⁰⁸ PORTJAKOV, V.: c. d., s. 2. Hodnotící škála se pohybovala v následujícím rozmezí: Nepřátelský (-9 až -3), Ne-nepřátelský (-3 až +3), Přátelský (+3 až +9).

mimo území SNS.¹⁰⁹ Rusko se po roce 2000 snažilo obnovit svoje působení na mezinárodním poli zejména pomocí mezinárodních organizací. Protikladem NATO se měla stát Organizace smlouvy o kolektivní bezpečnosti (CSTO), založená 7. října 2002 v Taškentu. Jednalo se o rozšíření Smlouvy o kolektivní bezpečnosti podepsané již v roce 1992.¹¹⁰ Prostor mezi zeměmi ASEAN a Evropskou unií by pak měla vyplnit Šanghajská organizace spolupráce (SCO), která je klíčovou organizací pro vztahy Ruska a Číny, neboť se jedná o jedinou mezinárodní organizaci, kde jsou tyto dvě země hlavními hráči – státy ASEAN zde mají status hostů. Důležité je, že obě organizace mají úplně nebo částečně vojenský charakter. Zatímco CSTO je vojenskou organizací, SCO je mezinárodní organizací se zaměřením na ekonomickou, kulturní a bezpečnostní spolupráci. A právě v rámci SCO proběhlo v tomto desetiletí již několik velkých vojenských cvičení v letech 2007-2010. Pokud bychom měli tyto dvě organizace nějakým způsobem odlišit, hlavní diferencí bude primární role Ruska v CSTO. Pokud se jedná o SCO (podrobnější analýze se tato práce bude věnovat v případové studii), role Ruska je zde srovnatelná s rolí Číny a někteří analytici se shodují, že Rusko nevypsáný boj o prvenství v této organizaci s Čínou prohrává a role CSTO bylo narušena po ruské invazi do Gruzie, která podkopala zásady suverenity v multilaterálním prostředí.¹¹¹

Rusko-čínské vztahy dále poznamenává otázka migrace. Vzhledem k disproporci mezi počtem obyvatel obou zemí je jasné, že hlavním problémem je migrace čínských obyvatel do Ruska. Prudký rozmach čínské ekonomiky má i své negativní stránky. Vzhledem k obrovskému množství obyvatel je HDP na hlavu stále nižší než v okolních zemích, tedy i v Rusku. Paradoxně je momentálně v Číně více nezaměstnaných, než má celé Rusko obyvatel.¹¹² Z příhraničních provincií tak mnoho dělníků odchází hledat práci do Ruska, kde ji najde snáz a za lepší plat. Ruská vláda správně předpokládá, že případná ztráta tohoto území by měla pro zemi fatální

---

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ V angličtině CSTO – Collective Security Treaty Organization, v ruštině ОДКБ - Организация Договора о коллективной безопасности.

¹¹¹ FLIKKE, Geir: *Russian-Chinese Relations and Developments in the SCO and CSTO*. Oslo 2009, s. 49.

¹¹² WEITZ, Richard: *China-Russia Security Relations – Strategic Parallelism Without Partnership or Passion?* Washington DC 2008, s. 6.

následky. Rusko by mimo jiné ztratilo přístav Vladivostok a celou tichomořskou flotilu. Důsledkem těchto zjištění je iniciativa, která má za cíl ekonomický rozvoj, zlepšení akceschopnosti policie apod.¹¹³ O problémech ruského Dálného východu bude dále pojednávat případová studia v kapitole 5.

Rusko-čínské vztahy nebyly v celkovém pohledu v posledních deseti letech nijak významně poškozeny. Pokud bychom chtěli zjednodušeně vyjádřit jejich status quo, nejjednodušší bude použít čínský termín, který pro Rusko používají – strategické partnerství. Znamená to, že spolupracují na tématech, ve kterých lze najít shodu, ale existuje mnoho dalších, kde se jejich zájmy rozcházejí.

4. 3. 2 Ekonomicko-obchodní rovina

Pokud se bavíme o obchodu mezi oběma zeměmi a o ekonomických vazbách, je třeba rozdělit tuto podkapitolu do dvou os. První bude vlastní mezinárodní obchod, druhou částí, samostatnou, by měl být prodej strategických nerostných surovin, především ropy a zemního z Ruska do Číny. Vedle bezpečnostních a geopolitických aspektů rusko-čínského sbližování jsou dodávky těchto surovin do Číny dalším významným předmětem zkoumání a analýz. Tato práce se jim bude věnovat pouze v menší míře, neboť její autor považuje případné rozšíření o tuto problematiku za kontraproduktivní, protože by rozšířilo záběr celé analýzy a toto téma by vyžadovalo mnohem více prostoru.

Mezi lety 2000 a 2008 zažíval vzájemný obchod obou zemí exponenciální růst. V roce 2000 byl celkový objem obchodu 8 miliard amerických dolarů, v roce 2008 to bylo již téměř 57 miliard. Pozitivní výhledy do budoucna ale přerušila ekonomická krize, která zasáhla zejména ruskou ekonomiku. Došlo k pádu cen ropy, hlavního vývozního artiklu Ruska. Podle čínských dat vzájemný obchod upadl až o téměř 32 % na 38,8 miliard dolarů.¹¹⁴

---

¹¹³ Tamtéž, s. 9.

¹¹⁴ PORTJAKOV, V.: c. d., s. 3.

Ekonomicky výhodným pro Rusko by se mohl stát prodej ropy do Číny. Již v roce 2006 podepsal v Pekingu Vladimir Putin dohodu o spolupráci v oblasti ropy, plynu, elektrické a jaderné energie. V roce 2009 podepsalo Rusko s Čínou dohodu o prodeji ropy v hodnotě 25 miliard dolarů formou dlouhodobých půjček. Tyto peníze si rozdělí státem vlastněné společnosti Transněft a Rosněft – 10 a 15 miliard.¹¹⁵ Spolu s novými dodávkami vznikla potřeba pro nové produktovody. Rok před podepsáním dohody o dodávkách ropy se obě země dohodly na stavbě dvou nových plynovodů, kterými by do Číny mohlo proudit až 68 kubických metrů zemního plynu ročně.¹¹⁶ Rusko je pro Čínu přirozeným partnerem, co se dodávek surovin týká, protože pro její rostoucí ekonomiku je rozhodujícím faktorem to, že ruská naleziště leží mnohem blíže čínským hranicím, než ta na Blízkém východě nebo v Africe.¹¹⁷ Pokud hovoříme o energiích, zmiňme ještě spolupráci v oblasti jaderné energetiky. V roce 2007 podepsaly dohodu o stavbě dvou reaktorů v čínském Tianwanu, Rusové by rádi tuto spolupráci dále rozšířili.¹¹⁸ Přes tato vesměs pozitivní čísla se někteří analytici, jako například Shoichi Itoh, stále domnívají, že velká část rusko-čínské energetické spolupráce je spíše o slovech než o skutcích.¹¹⁹

Stávající vývoj, kdy je Rusko vystaveno výkyvům v cenách ropy a zemního plynu a Čína pokračuje ve svém ekonomickém růstu, nemusí ovšem trvat dlouho. Analytici se vesměs shodnou, že Čína sama bude v blízké budoucnosti čelit několika zásadním problémům, které mohou její růst zpomalit. Mezi největší problémy budou zřejmě patřit dopady známé čínské politiky jednoho dítěte. Kvůli této politice dochází k nadměrnému stárnutí populace a v budoucnu dojde k nadměrnému zatěžování populace v produktivním věku. To, spolu s dalšími problémy jako jsou zaostalost některých regionů, nevyvinuté sektory bankovní a služeb, může vést

---

¹¹⁵ Tamtéž, s. 4.

¹¹⁶ HUASHENG, Z.: c. d., s. 6

¹¹⁷ WEITZ, R.: *China-Russia Security Relations – Strategic Parallelism Without Partnership or Passion?*, s. 17.

¹¹⁸ WEITZ, R.: *China-Russia Security Relations – Strategic Parallelism Without Partnership or Passion?*, s. 20.

¹¹⁹ ITOH, Soichi: *Sino-Russian Energy Relations: True Friendship or Phony Partnership?* Russian Analytical Digest, 5, 2010, č. 73, s. 11.

k destabilizaci systému v Číně. Právě stabilita je garantem čínského růstu, neboť je zásadní kompetitivní výhodou této země.¹²⁰

Z ruského pohledu je vývoj ekonomických vztahů nejen s Čínou, ale s východoasijskými státy všeobecně komplexní otázkou. Obchodní vztahy s těmito zeměmi (a především s Čínou) nesmějí přijít do konfliktu s ruskými vztahy s Evropou. Jak vyplývá z textu Timofeje Bordacheva, primárním zájmem „asijské“ ekonomické politiky Ruska by měl být rozvoj jeho východních regionů, především Dálného východu.¹²¹ Pokud by se Rusko chtělo v budoucnu účastnit nějakého integračního procesu v Asii, musí se nejprve postarat o ekonomický růst východu svého území.¹²²

4. 3. 3 Vojensko-bezpečnostní rovina

V této části práce porovná obě země z hlediska armádních výdajů a zaměří se na vzájemné obchody v této oblasti. Součástí bude i zmínka o společných armádních cvičeních. Pro začátek musíme ovšem konstatovat, že porovnávat obě země z hlediska výdajů na armádu a zbrojení je problematické, a to zejména kvůli neprůhlednosti čínských dat v dané oblasti.

Pokud shrneme oficiální čínská čísla za poslední léta, dostaneme nárůst výdajů z cca 42,5 miliardy amerických dolarů v roce 2006 na 70,3 miliardy dolarů v roce 2009.¹²³ V březnu 2010 oznámil Peking nárůst výdajů na 78,6 miliardy dolarů. Tyto údaje jsou ovšem ve světě považovány za podhodnocené. Jedná se totiž o výdaje ministerstva obrany ČLR. Zatímco např. v USA se armádní rozpočet prakticky rovná výdajům na armádu a zbrojení, výzkum apod., v Číně se předpokládané skutečné výdaje od prostého obranného rozpočtu liší. Důkazem budiž oficiální zpráva ministerstva obrany pro Kongres Spojených států za rok 2010. Pro

---

¹²⁰ BORDACHEV, Timofej: *Asia's Future and Russia's Policy*. Russia in Global Affairs, 12. července 2006. (<http://eng.globalaffairs.ru>)

¹²¹ Tamtéž.

¹²² LAVROV, Sergej: *The Rise of Asia and the Eastern Vector of Russia's Foreign Policy*. Russia in Global Affairs, 12. července 2006. (<http://eng.globalaffairs.ru>)

¹²³ FEFFER, John – CHEN, Sean: *China's Military Spending – Soft Rise or Hard Threat?* Foreign Policy in Focus, 6. května 2010, http://www.fpi.org/articles/chinas_military_spending_soft_rise_or_hard_threat (6. 12. 2010)

rok 2009 tato zpráva odhaduje skutečné výdaje Číny na zbrojení na téměř 150 miliard dolarů, tedy více jak dvojnásobek oficiálních údajů.¹²⁴ Lze vzít v potaz i další, mírnější odhad od SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute). Pro rok 2009 odhadují skutečné číslo na 100 miliard dolarů.¹²⁵

Oficiální čísla za Ruskou federaci jsou 53,5 (61 podle SIPRI) miliardy dolarů za rok 2009.¹²⁶ Znamená to, že i pokud bychom vzali jako platná oficiální čínská prohlášení, dosahuje Rusko pouze cca 75 % čínských výdajů, v ostatních případech je to 53, resp. 35 %. Lze argumentovat, že pokud přepočítáme tato absolutní čísla na HDP, potom dostaneme 2 % v případě Číny a 3,5 % v Rusku. To ovšem vypovídá pouze o tom, jakou přednost dostává armáda, vojenský výzkum a obchod v rámci státní politiky. Pro celkový stav armády jsou důležitá první data, neboť ta určují, kolik si toho daný stát může dovolit, v jakém stavu jeho ozbrojené síly jsou, a do jaké míry je tedy země připravena na případnou konfrontaci.

Modernizace ruské armády uvízla na mrtvém bodě. Kdo by hodnotil tento proces podle oficiálních zpráv, mohl by získat optimistický pohled na věc, nicméně pravdou je, že většina technologických novinek v Rusku končí minimální nebo žádnou produkcí. Uveďme dva příklady. Tank T-90; Rusko disponuje zhruba 200 exempláři tohoto stroje a momentálně probíhá proces dodávek další asi stovky kusů¹²⁷ (pro srovnání – když Ministerstvo obrany ČR zvažovalo modernizaci tankového vojska ČR, první plán se pohyboval mezi 350 až 400 tanky¹²⁸). Druhým příkladem může být jeden z nových letounů pro ruské vzdušné síly – Su-34, 35 a 37; počet kusů – 12, 18 a 2.¹²⁹ Rusko se totiž uchyluje k prodeji těchto strojů do zahraničí. Tanky tak směřují například do Indie, Alžírsko nebo na Kypr. Pokud se

---

¹²⁴ *Military and Security Developments Involving the PRC 2010*. Washington DC 2010, s. 41.

¹²⁵ *SIPRI Yearbook 2009*. Solna 2009.

¹²⁶ Tamtéž. Veškerá data jsou k dispozici online na stránkách <http://milexdata.sipri.org>.

¹²⁷ *T-90S Main Battle Tank*. In: Army-Technology.com, <http://www.army-technology.com/projects/t90/> (6. 12. 2010)

¹²⁸ *Bezpečnost státu a bludný kruh českého vojenství*. In: Militaria, 27. ledna 2010, <http://www.militaria.cz/cz/clanky/miscellanea/bezpecnost-statu-a-bludny-kruh-ceskeho-vojenstvi.html> (6. 12. 2010)

¹²⁹ *Sukhoi Su-27M*. In: Milavia, 12. dubna 2009, http://www.milavia.net/aircraft/su-35_su-27m (6. 12. 2010)

týká letecké techniky, v licenci jsou vyráběny Su-30 v Indii (verze MKI) a Číně (verze MKK), dalším importujícím státem je Venezuela.¹³⁰

Čína je oproti tomu známa spíše „kopírováním“ armádní techniky. Přesto v současné době prochází její ozbrojené síly modernizací. Do toho spadá obnova leteckého parku, zbrojního arzenálu i jaderných zbraní.¹³¹ Kromě zmíněných nadzvukových stíhacích letounů a další techniky byly v posledním desetiletí do Číny z Ruska dodány také raketové systémy S-300 s celkem 984 raketami.¹³² Většinu výzbroje poté Čína začala v licenci vyrábět na svém území.

Chceme-li pokrýt rusko-čínské vojenské vztahy ze všech směrů, nejen z pozice obchodních partnerů, můžeme se zaměřit i na společná cvičení. V tomto ohledu můžeme rozšířit zkoumané období o více jak 40 let. Poslední cvičení před rokem 2001 se odehrálo v roce 1958 – účastnila se ho Čína, Sovětský svaz a Severní Korea.¹³³ Poté došlo k rozkolu mezi prvními dvěma zeměmi a další společná akce tak proběhla až v roce 2005.¹³⁴ Po jejím úspěchu se společné cvičení, v současnosti vedené pod hlavičkou SCO a názvem Mírová mise, opakovalo v roce 2007¹³⁵, 2009¹³⁶ a 2010¹³⁷ a zdá se, že se stane každoroční záležitostí. Scénář se většinou zaměřuje na likvidaci teroristů, vysvobozování rukojmích a nastolování pořádku.

Alexander Golts ve svém článku *Playing the Cold War Card* píše o dvouznačnosti těchto manévruů. Je podle něj pravdou, že společná cvičení prokázala novou míru kooperace mezi armádami Číny a Ruska a dalších středoasijských členů SCO. Na druhou stranu se jasně ukázalo, že armáda je špatným nástrojem pro boj s terorismem. S nadsázkou dodává, že stíhací

---

¹³⁰ *Venezuela to get Russian Aircraft*. BBC, 15. května 2006, <http://news.bbc.co.uk>.

¹³¹ FEFFER, J. – CHEN, S.: c. d.

¹³² *China's National Defense in 2008*. The State Council Information Office, Peking 2008, s. 102 (app. IV).

¹³³ BIN, Yu: *China-Russia Relations: Lubricate the Partnership, but with What?* CSIS Report, 5, 2004, č. 4, http://csis.org/files/media/csis/pubs/0403qchina_russia.pdf (6. 12. 2010)

¹³⁴ SUDLIANKOVÁ, Natalia: *Hrátky s peklem*. Týden, 15. srpna 2005. (<http://www.tyden.cz>)

¹³⁵ McDERMOTT, Roger: *The Rising Dragon: SCO Peace Mission 2007*. The Jamestown Foundation Occasional Paper, říjen 2007.

¹³⁶ *Russian-Chinese exercises to be held in China in summer*. RIA Novosti, 18. března 2009, <http://en.rian.ru>.

¹³⁷ *SCO set to tackle Central Asian Problems*. RIA Novosti, 16. září 2010, <http://en.rian.ru>.

letouny představené na Mírové misi 2007 jsou v tomto boji opravdu těžko použitelné. Zároveň se obává, že pro Rusko a Čínu znamená udržení stability v regionu zároveň udržení současných režimů ve střední Asii u moci.¹³⁸

Pokud shrneme vojensko-bezpečnostní stránku rusko-čínských vztahů, lze dostat následující výstup. Z různých analýz víme, že Čína je v Rusku považována často za hlavní hrozbu ruské bezpečnosti a teritoriální integrity.¹³⁹ Přesto do této země Rusko dodává množství armádní výzbroje a technologií, navíc nechává Čínu v licenci vyrábět své zbraně.¹⁴⁰ Pro Rusko, které zjevně nemá dostatek financí, je to jedna z variant, jak udržet svůj zbrojní průmysl v chodu jinak než domácími zakázkami.¹⁴¹ Zároveň spolu tyto země organizují společná cvičení, při kterých je mimo jiné čínské armádě umožněno cvičit na ruském území. Toto jednání by se dalo hodnotit jako ohrožení vlastní (ruské) bezpečnosti. Budoucnost tohoto vztahu záleží jednak na schopnosti Ruska modernizovat a reformovat svoji armádu, ale také na dalším vývoji v rámci integračního procesu v SCO.

4. 4 Vztahy Ruska a Číny vůči třetím zemím

Cílem této části je analýza dopadů rusko-čínského sblížení a jejich vztahů na třetí země. Pro potřeby této práce budou země rozděleny do několika kategorií. Předně se jedná o asijské státy, které mají k oběma zemím nejbližší, a proto jsou vývojem mocenského tandemu nejvíce ovlivněny. Podkapitola bude rozdělena do třech částí, které pokryjí několik geopolitických center – Asii, trans-atlantické partnery USA a Evropskou unii a africký kontinent.

Začneme-li Asií, pak pomyslnou třetí mocností tohoto kontinentu je Indie. Jejím dlouholetým partnerem je Rusko.¹⁴² Z tohoto partnerství

---

¹³⁸ GOLTS, Alexander: *Playing the Cold War Card*. The Moscow Times, 23. 8. 2007. (<http://www.themoscowtimes.com/index.php>)

¹³⁹ BEZZUBCEV-KONDAKOV, Alexander – DROKANOV, Ilja: *Нужно ли России бояться Китая?* Moskva 2011, s. 5-7.

¹⁴⁰ Více o vojenské spolupráci například citovaná práce od Yu Bina.

¹⁴¹ WEITZ, Richard: *Why Russia and China have not formed an anti-American alliance*. Naval War College Review, 56, 2003, č. 4, s. 44.

¹⁴² V indicko-pákistánském konfliktu podporovalo tradičně Rusko Indii a Čína Pákistán. Viz Weitz, R.: *Why Russia and China have not formed an anti-American alliance*.

vyplývá několik závěrů pro Rusko a Čínu. Předně, Indie je druhým velkým zadavatelem zbrojních zakázek, spolupracuje s Ruskem stejně jako Čína.¹⁴³ Indie ovšem Čínu nepovažuje za spolehlivého partnera a odmítá jakoukoliv třístrannou spolupráci, které by se účastnila spolu s Ruskem a Indií tato země.¹⁴⁴

V případě dalších zemí – Japonska a obou Korej, se jedná spíše o spolupráci na úrovni prohlášení. Číňané podporují Rusko v otázce Kurilských ostrovů, status quo je pro ně nejlepším řešením. Jak píše Richard Weitz, jakýkoliv problém mezi Ruskem a Japonskem znemožňuje jejich větší sblížení a staví tak Peking do lepší pozice vůči Moskvě.¹⁴⁵ Obě země se také podílejí na mírových rozhovorech se Severní Koreou. Původně čtyřstranné byly rozšířeny na šest členů, včetně Ruska.¹⁴⁶ V této souvislosti je třeba zmínit problematiku Taiwanu. ČLR považuje Taiwan za vnitrostátní téma, přesto je ráda za podporu jiných zemí v této oblasti. V březnu roku 2010 Vladimir Putin ubezpečil, že Rusko vždy podporovalo a bude podporovat Čínu i v tak citlivých záležitostech jako je otázka Taiwanu. Stalo se tak v reakci na prodej zbraní z USA do Taiwanu.¹⁴⁷

Jedním z mnoha důvodů, proč k sobě mohou mít Rusko a Čína blízko je i to, že na rozdíl od USA a EU se navzájem neobviňují z potlačování lidských práv, omezování svobod a jiných „západních“ hodnot.¹⁴⁸ Evropská unie stále udržuje zbrojní embargo vůči Číně, poslední pokus ho zrušit přišel od španělského předsednictví Radě EU.¹⁴⁹ Spojené státy, které embargo uvalily na Čínu spolu s EU po incidentu na Tian-an-men v roce 1989, mohou být zrušení blíže. Administrativa Baracka Obamy oznámila v říjnu 2010 Kongresu, že zvažuje prodej letounů C-130 Hercules (dopravní letadlo používané státy NATO) do Číny, a bude proto potřeba

---

¹⁴³ GANCHENG, Zhao: *China-Russia-India Trilateral Relations: Realities and Prospects*. China report, 45, 2009, č. 127, s. 127-133. (www.sagepub.com)

¹⁴⁴ CHENOY, Anuradha: *India and Russia – Allies in the International Political System*. South Asian Survey, 15, 2008, č. 49, s. 49-62. (www.sagepub.com)

¹⁴⁵ WEITZ, R.: *Why Russia and China have not formed an anti-American alliance*, s. 51.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ *Russia will continue supporting China on Taiwan – Putin*. RIA Novosti, 23. března 2010, <http://en.rian.ru>.

¹⁴⁸ ØVERLAND, Indra – BRÆKHUS, Kyrre: *A match made in heaven? Strategic convergence between China and Russia*. Oslo 2006, s. 23.

¹⁴⁹ WILLIS, Andrew: *EU Presidency reconsidering China arms embargo*. EU Observer, 27. ledna 2010, <http://euobserver.com/884/29343> (6. 12. 2010)

změkčit embargo vůči Číně.¹⁵⁰ Variantou rusko-čínského přátelství je také verze protizápadního bloku. Autor této práce argumentuje, že jeho vytvoření ovšem zatím brání několik aspektů: 1) Evropská unie, USA, Rusko i Čína jsou ekonomicky velmi provázány a přerušení vztahů by mohlo poškodit všechny zúčastněné; 2) Rusko je hlavním dodavatelem strategických nerostných surovin členským státům EU, přerušení dodávek by ohrozilo ekonomiky jak EU, tak Ruska; 3) Čína je největším věřitelem USA a spolu tvoří dvě nejsilnější ekonomiky světa, zásadní narušení vzájemných vztahů by mělo následky pro celosvětovou ekonomiku; 4) I z bezpečnostního hlediska mají všichni čtyři aktéři mnoho společného – například boj proti terorismu. Všichni považují za největší nebezpečí muslimský fundamentalismus a mají s ním zkušenost na vlastním území. Ve světle těchto vyjmenovaných bodů proto není utvoření protizápadního bloku v blízké budoucnosti reálné, jak tvrdí i Richard Weitz.¹⁵¹

Poslední skupinou jsou africké státy. Po pádu Sovětského svazu, který investoval do různých režimů v Africe, nebyl o tento kontinent příliš zájem. Novou vlnu tak začala Čína, které se rozhodla ve vybraných afrických státech investovat do infrastruktury a služeb. Chce si tak zajistit přístup k nerostným bohatstvím těchto zemí. Obchod mezi Čínou a africkými státy vzrostl od roku 2001 pětinasobně¹⁵², mezi největší partnery patří Angola, Jihoafrická republika, Nigérie, Kongo, Súdán a Egypt.¹⁵³

Vše se neobejde bez problémů. Právě například prodej zbraní do Súdánu vyvolal reakci v mezinárodním společenství, neboť se jedná o zemi, kde probíhá občanská válka, a zbraně mohly být použity proti civilistům. Celkový zbrojní obchod s touto zemí činil v roce 2005 83 milionu dolarů.¹⁵⁴ Rusko se snaží nebýt v obchodu s Afrikou pozadu, v roce 2008 zaslalo 500 milionů dolarů rozvojové pomoci pro tento kontinent. Nicméně v procesu

---

¹⁵⁰ GOODENOUGH, Patrick: *Obama Administration My Lift US Arms Embargo Imposed on China After Tiananmen Crackdown*. CNS News, 13. října 2010, <http://www.cnsnews.com>.

¹⁵¹ WEITZ, R.: *Why Russia and China have not formed an anti-American alliance*, s. 52-53.

¹⁵² ALDEN, Chris: *China in Africa*. Claremont 2007, s. 18.

¹⁵³ Tamtéž, s. 20.

¹⁵⁴ KRISTOF, Nicholas D.: *The Genocide Olympics*. The St. Petersburg Times, 29. ledna 2008. (<http://www.sptimes.ru>)

získávání si jednotlivých států je Čína již mnohem dál a tento proces je velice zdlouhavý.¹⁵⁵

Jak lze vidět, z rusko-čínského sblížení těží zejména vybrané africké země, které jsou bohaté na nerostné suroviny a přitahují tak pozornost obou partnerů. Další dva významní aktéři mezinárodních vztahů – USA a EU – mívají s tímto vztahem problémy. Mimo jiné proto, že jejich zbrojní embargo dělá z Ruska prakticky jediného možného dodavatele v tomto odvětví, čímž obě asijské země ještě více spojuje. Asijské státy mají rozdílné pohledy, ale nejvýznamnější aktéři – Indie, Japonsko a Jižní Korea – mají důvody se rusko-čínského spojení obávat. Zejména z toho důvodu, že s každým z nich mají určité spory nebo „neharmonické“ vztahy a Rusko s Čínou se mohou v rámci spojení v těchto otázkách podporovat.

V této kapitole se práce zaměřila na jednotlivé aspekty rusko-čínských vztahů. Největší prostor při zkoumání tohoto tématu by měl být dán bezpečnostním otázkám a dopadům na třetí státy, neboť to jsou skutečnosti, které mohou a budou ovlivňovat situaci v novém mezinárodním prostředí. Jediným způsobem, jak zamezit nebo ztlumit Rusku dodávání zbraní do Číny je uvolnění embarga ze strany Evropské unie a Spojených států. To by ovšem vedlo k prodeji západních technologií do Číny, což je vzhledem ke zkušenostem velmi nejistý obchod. Jak vyplývá z předchozího textu, Čína raději vyrábí armádní techniku na svém území v licenci, než aby se spokojila s klasickou metodou nákupu a prodeje. Rusko-čínské partnerství je také velmi problematické pro okolní státy, zejména ty, vůči kterým uplatňuje jeden z nich nějaké teritoriální nároky (Taiwan, Japonsko), případně je jejich strategickým partnerem (Indie).

Pokud lze hovořit o možných zlepšeních, pak tato možnost existuje zřejmě u čínsko-amerických vztahů. To sice nevypadá za stávající situace reálně, nicméně ekonomická situace v USA a provázanost obou ekonomik, případně vytvoření tzv. skupiny G2 (USA a Čína) by mohlo tomuto procesu

---

¹⁵⁵ KLOMEGAH, Kester K.: *Chasing China in Africa*. IPS, 18. června 2008, <http://ipsnews.net>.

napomoci.¹⁵⁶ Ze strany USA ovšem bude toto zlepšení stále blokovat fakt, že v případě Číny se jedná o komunistickou zemi s autoritativní vládou potlačující lidská práva a vznášející nároky na území, jehož bezpečnost USA garantují (opět Taiwan)¹⁵⁷ nebo podporující režim vystupující proti jejich spojencům (Severní Korea).

Ať už bude budoucnost rusko-čínských vztahů jakákoliv, důležitým rokem pro jejich další vývoj bude rok 2012. V Rusku proběhnou prezidentské volby a i v Číně dojde k obměně vedení na vrcholných postech ve státu (skončí druhý mandát Hu Jintaa) a komunistické straně.

---

¹⁵⁶ STELZER, Irwin: *The real action will be at the G2: China and the US*. The Times, 29. března 2009. (<http://business.timesonline.co.uk>)

¹⁵⁷ BAKEŠOVÁ, Ivana – FÜRST, Rudolf – HEŘMANOVÁ, Zdenka: *Dějiny Taiwanu*. Praha 2004, s. 172-173.

5. RUSKÝ DÁLŇNÝ VÝCHOD: PŘÍPADOVÁ STUDIE

K širší analýze a rusko-čínských vztahů byly vybrány dvě oblasti spolupráce, jimiž se budou zabývat následující případové studie. První z nich se bude věnovat koexistenci ruských a čínských občanů v nejuvýchodnějším regionu Ruské federace. Ruský Dálňný vuvhod považuje autor práce za vhodnou oblast zkoumání jedné části rusko-čínských vztahů a toho, jak se projevují. Území na vuvhod od jezera Bajkal obývá podle posledního sčítání lidu zhruba 6,5 milionu obyvatel.¹⁵⁸ Dle toho samého sčítání je z toho pouhých 35 tisíc Číňanů, nicméně jako u jiných statistik v Rusku, i zde musíme vzít v potaz značnou odchylku oficiálních a reálných čísel – podle neoficiálních údajů žije na Dálňném vuvchodě již přes milion lidí čínské národnosti;¹⁵⁹ tedy – téměř každý sedmý je Číňan. Nejnovější census začal v tomto federálním distriktu 14. října a v době přípravy této práce se ho zúčastnilo podle oficiálních údajů přes 60 tisíc obyvatel, převážně z Kamčatky a Čukotky.¹⁶⁰ Jeho závěrečné vuvstupy budou stěžejní pro předpověď dalšího ekonomického a demografického vuvvoje této oblasti.

Přestože Ruská centrální vláda navrhla několik kroků, které měly nebo mají zejména ekonomicky pozvednout oblast Dálňného vuvchodu, ne všechny lze považovat za úspěšné. V Rusku má způsob, jakým se vláda snaží zvládnout ekonomickou krizi, i kritiky.¹⁶¹ Obyvatelstva nadále ubývá, ekonomická situace se nelepší a, jak napsali v úvodu své knihy Alexander Kondakov a Ilja Drokanov, v Rusku se rozšiřuje termín „tma z vuvchodu“.¹⁶² Cílem této případové studie má být rozbor poznatků a dat získaných o Dálňném vuvchodě a také analýza možnosti, že Rusko o svoje nejuvýchodnější území přijde. Je to scénář, který si zatím nikdo oficiálně nepřipouští, a to nejen proto, že je „nepředstavitelný“, ale zejména kvůli reálným aspektům případné secese území od Ruska – kudy by vedla hranice? Byla by

¹⁵⁸ ДАЛЬНЕВОСТОЧНЫЙ ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ОКРУГ,
<http://www.dfo.gov.ru/index.php?id=25> (6. 12. 2010)

¹⁵⁹ BIN, Yu: *Living With Normalcy*. CSIS Report, 5, 2004, č. 4.

¹⁶⁰ ДАЛЬНЕВОСТОЧНЫЙ ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ОКРУГ,
<http://www.dfo.gov.ru/index.php?id=13> (6. 12. 2010)

¹⁶¹ *1500 rally against Putin in Russian Far East*. The Independent, 20. března 2010,
<http://www.independent.co.uk>.

¹⁶² BEZZUBCEV-KONDAKOV, A. – DROKANOV, I.: c. d., s. 5.

podepsána nějaká smlouva? Vzdalo by se Rusko území dobrovolně? Nicméně i současný ruský prezident Dmitrij Medveděv prohlásil, že „pokud vláda nepodnikne okamžité kroky, Moskva může ztratit Dálný východ.“¹⁶³ A jak k tomuto poznamenává Paul Goble, jedná se o bezprecedentní prohlášení, které naznačuje, že Rusko čelí v této oblasti mnohem větším problémům, než doposud připouštělo.

5. 1 Federální okruh Dálný východ

Ruský Dálný východ, jak vyplývá z jeho názvu, je nejvýchodnějším územím Ruské federace. V současné době tvoří federální okruh stejného jména devět územních celků: Republika Sakha, kraje Primorskij Chabarovsk a Kamčatka, oblasti Amur, Magadan a Sachalin a autonomní okruh Čukotka.¹⁶⁴ Svojí rozlohou přesahující 6,2 milionu čtverečných kilometrů tvoří jednu třetinu celého ruského území. Počet obyvatel na tomto území podle posledního sčítání činil přibližně 6,7 milionu obyvatel (počet ruských obyvatel v tomto regionu ale nadále klesá). Z toho vyplývá, že na tomto třetinovém podílu ruské rozlohy se hustota osídlení pohybuje přibližně kolem jednoho obyvatele na čtverečný kilometr.¹⁶⁵ Dle publikace World Prospect, vydané OSN v roce 2009, mají jen dvě území na světě nižší hustotu osídlení – Falklandské ostrovy (0,25/km²) a Grónsko (0,026/km²).¹⁶⁶

Dálný východ nemá dobrou ekonomickou pozici jako např. evropská část federace, ani není provázaný s centrem dobrou infrastrukturou, počet obyvatel klesá. Přesto se jedná o jedno z nejdůležitějších území Ruska. Viktor Išajev, bývalý guvernér Chabarovského kraje, to vyjádřil takto: „Dálný východ a Bajkal jsou strategickým předmostím Ruska, zajišťujícím jeho vojensko-politický a ekonomický vliv v asijsko-pacifickém regionu. Federální vláda a regiony Ruské federace by se měly společně velmi snažit dát tomuto regionu dynamiku, která by mu

---

¹⁶³ GOBLE, Paul: *Will Russia Lose Its Far East?* The New York Times, 30. září 2008. (<http://global.nytimes.com>)

¹⁶⁴ ДАЛЬНЕВОСТОЧНЫЙ ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ОКРУГ, <http://www.dfo.gov.ru/index.php?id=25> (6. 12. 2010)

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ *World Population Prospects 2008*. New York 2008

umožnila plně a efektivně reprezentovat Rusko a realizovat jeho ekonomické a politické zájmy v tomto složitém a nejdynamičtějším regionu světa.“¹⁶⁷ Toto tvrzení, byť zkreslené vlastním zájmem představitele jednoho z nejuvýchodnějších regionů, není daleko od pravdy. Bez Dálného východu by Rusko nemělo přímý přístup k Tichému oceánu, nemělo by kam umístit svoji tichomořskou flotilu a ztratilo by i přístav Vladivostok.

Důležitost Dálného východu spočívá pro Rusko i v něčem jiném. Tato oblast je bohatá na nerostné suroviny – ropa, zemní plyn, uhlí, diamanty, zlato, stříbro (81 % všech drahých kamenů v Rusku pochází z Dálného východu), ocel. První dvě suroviny jsou v tomto ohledu zřejmě nejdůležitější. I přes nízký počet obyvatel jsou zde odvětví ekonomiky, kde je tento federální distrikt jasným lídrem – logicky sem spadá například rybolov (podle údajů z roku 2003 tvořil rybolov na Dálném východě 60 % veškeré ruské produkce). Produkce zboží v tomto regionu ale činila v roce 2003 pouhých 6 % ruského HDP.¹⁶⁸ Ztráta tohoto území by tedy pro Rusko byla zásadní spíše z geopolitického a strategického hlediska, než hlediska geografického nebo demografického.

5. 2 Migrace jako hlavní problém v oblasti

Důvodem, proč nejen v Rusku existují obavy o budoucnost Dálného východu, je migrace čínských obyvatel do této oblasti. Pokud by Číňané nevyplňovali „demografické vakuum“¹⁶⁹, problém Dálného východu by se zřejmě zmenšil na pouhou ekonomickou zaostalost v rámci celé federace. Jsou to ale právě Číňané, kteří přetvářejí demografickou mapu tohoto regionu, a kteří jsou ekonomicky aktivní. Pro místní obyvatelstvo se tak stávají výhodnějšími partnery než centrální vláda a ruští obchodníci, neboť z jejich působení jim plynou příjmy a v regionu se vytváří nové hodnoty. Odborník na čínskou migraci do Ruska Viktor Djatlov k tomu dodává: „Čína je osudem Sibíře – naše přítomnost a budoucnost závisí v každém

---

¹⁶⁷ SMITH, Mark A.: *The Russian Far East – Drift From The Centre?* Surrey 2003, s. 3.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ WEITZ, R.: *China-Russia Security Relations – Strategic Parallelism Without Partnership or Passion?*, s. 12.

aspektu na tom, co se stane v Číně.“¹⁷⁰ Cílem této podkapitoly proto bude zaměřit se na důsledky čínské migrace do Ruska, a to jak ty, které se již projeví, tak ty, které se dle analytiků teprve projevit mohou.

Dle ruských oficiálních zdrojů se předpokládá, že na území u tichomořského pobřeží pracuje přibližně 100 000 čínských občanů. Dalších minimálně 100 000 zde ilegálně žije.¹⁷¹ Již v roce 2000 upozorňoval ruský federální úřad pro migraci, že Číňané se mohou stát dominantní obyvatelstvem na Dálném východě již v průběhu tohoto století.¹⁷² Toto jsou pouze základní čísla, která určují podklad k dalšímu vývoji v regionu. Spolu s tím, že Čína je geograficky i ekonomicky blíže než evropská část Ruska, je vytvořeno prostředí pro demograficko-politickou revoluci. Již nyní je na školách na Dálném východě nejoblíbenějším cizím jazykem čínština.¹⁷³ Michail Šankovskij z univerzity ve Vladivostoku připomíná, že Čína je v současné době hlavním zdrojem jídla, oblečení, bot, ovoce, zeleniny, ale v neposlední řadě i pracovní síly.¹⁷⁴ Z hlediska pracovní náplně čínských obyvatel můžeme použít paralelu s latinskoamerickými přistěhovalci ve Spojených státech. Pokud nejde o podnikatele, developery, bankéře a podobná zaměstnání, jedná se zejména o práce, které nejsou Rusové již ochotni dělat. Průměrný plat čínského dělníka je pak poloviční oproti platu ruského občana.¹⁷⁵

5. 2. 1 Migrace a problematika lidské bezpečnosti

Migrace čínských obyvatel do Ruska a překážky, které jsou jim stavěny ruskou vládou, vedou k vytváření tzv. *human security dilemma*. Tedy, čínští dělníci a obchodníci ve snaze zvýšit vlastní bezpečnost, snižují

---

¹⁷⁰ KUCERA, Joshua: *China's Russian Invasion*. The Diplomat, 19. února 2010. (<http://the-diplomat.com>)

¹⁷¹ *Tensions with China in Russia's Far East fueled by demographics, quest for resources*. East Asia Intel, 6. března 2009, <http://www.east-asia-intel.com>.

¹⁷² KLJUČKIN, Anton: *Великая гастарбайтерская стена*. Kommersant, 5. června 2007, <http://lenta.ru/articles/2007/06/05/migrant/> (6. 12. 2010)

¹⁷³ GATEHOUSE, Gabriel: *Russia's Far East looks to China*. BBC, 5. června 2007, <http://news.bbc.co.uk>.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ *Tensions with China in Russia's Far East fueled by demographics, quest for resources*. East Asia Intel, 6. března 2009, <http://www.east-asia-intel.com>.

z pohledu ruských obyvatel tu jejich.¹⁷⁶ Tento migrační problém je ovšem pouze novodobý. Jak píše Elizabeth Wishnick ve své práci o Dálném východě, historicky měla rusko-čínská spolupráce v tomto regionu spíše pozitivní dopady na jeho vývoj. Zejména v 19. století bylo téměř 13 % tamních obyvatel čínského původu. Na počátku 20. století potom vzájemný obchod a kontakty dostaly další impuls, když byla dostavěna transsibiřská magistrála.¹⁷⁷ Nelze říci, že tehdejší ruské autority nebraly přítomnost velkého množství nejen čínských, ale i korejských imigrantů na svém území jako nebezpečnou. V porovnání s dnešní globalizovanou ekonomikou ale tehdy neexistovalo mnoho možností jak obchod regulovat. Některé zboží, dovážené uměle¹⁷⁸ ze západnějších částí Ruska, bylo na Dálném východě až čtyřikrát dražší než čínské.¹⁷⁹ Populace Číňanů a Korejců na Dálném východě výrazněji nepoklesla ani po uzavření tzv. nerovných smluv, díky kterým Rusko získávalo území právě na úkor Číny. Až v roce 1937 byla jejich přítomnost v tomto ruském regionu výrazně narušena Stalinovým příkazem k vystěhování zhruba 25 tisíc občanů čínské a až 165 tisíc korejské národnosti.¹⁸⁰ Fenomén osidlování Dálného východu čínskými obyvateli tedy není ničím novým, pouze má, vzhledem k odlišné geopolitické situaci, jiný rozměr.

Elizabeth Wishnick ve své práci dále uvádí čtyři hlavní důvody (*push factors*), které ovlivňují migraci Číňanů do Ruska. Prvním je *příležitost*, která se naskytlá po rozpadu Sovětského svazu. Dálný východ byl odštěpen od tradičních dodavatelů, zejména kvůli vysokým nákladům na dopravu. Nárůst příhraničního obchodu ale netrval dlouho a jeho opětovný pokles začal v roce 1994. Obě strany si stěžovaly na nedostatečnou kontrolu obchodu a v Rusku rostla poptávka po kvalitnějším zboží, které Čína nebyla schopna dodat.¹⁸¹

---

¹⁷⁶ JERVIS, Robert: *Cooperation under the security dilemma*. World Politics, 30, 1978, č. 2, s. 167-174.

¹⁷⁷ WISHNICK, Elizabeth: *Chinese Migration to the Russian Far East: A Human Security Dilemma*. Hong Kong 2002, s. 153

¹⁷⁸ Myšleno ve smyslu nuceně k podpoře domácí produkce.

¹⁷⁹ WISHNICK, E.: *Chinese Migration to the Russian Far East: A Human Security Dilemma*, s. 154.

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ ALEXSEEV, Michail A.: *Economic Valuations and Interethnic Fears – Perceptions of Chinese Migration in the Russian Far East*. Journal of Peace Research, 40, 2003, č. 1, s. 87-89

Dalším je *pracovní politika* Čínské lidové republiky. Ta byla na počátku osmdesátých let nastavena velmi benevolentně a umožnila mnohým občanům pracovat v zahraničí. Vzhledem k velkým lidským zdrojům došlo k expanzi čínské pracovní síly do okolních zemí – Rusko, Japonsko, Jižní Korea. Jak autorka uvádí, všechny tyto země trpěly nedostatkem pracovních sil, ale všechny zavedly přísnější imigrační zákony, které v důsledku limitovaly čínské dělníky v možnosti sehnat práci.¹⁸² V současné době jsou počty víz limitovány. V roce 2004 to bylo na 41 tisíc dělníků ročně. Ostatní tedy musí do Ruska přijít ilegálně.¹⁸³ Od roku 2002 navíc Rusko rozšířilo počet cizinců, kteří mohou zažádat o obdobu americké „zelené karty“ na 500 000.¹⁸⁴

Třetím důvodem jsou *zaostalost a podzaměstnanost*. Přestože severovýchodní regiony Číny nejsou tak hustě zalidněny jako centrální a jižní části, byly mnohem více zasaženy snížením cen a ztrátami zaměstnání. Hlavním důvodem byl vstup Číny do WTO, po kterém v mnoha oblastech ekonomiky vzrostla konkurence. Takto postižení lidé hledají práci primárně v Rusku. Autorka se zmiňuje, že ruští analytici ponechávají čínskou migraci stranou, neboť se obávají, že odhalené problémy by mohly narušit lepší se rusko-čínské vztahy.¹⁸⁵

Posledním důvodem je *neadekvátní regulace a korupce*. Nízká kontrola a regulace obchodu vede k rozvoji organizovaného zločinu. Nelegální překračování hranic je problémem nejen pro Rusko, ale i pro Čínu. Čína podporuje společnou regulaci obchodu, je ovšem obviňována, že podporuje ilegální migraci. Toto tvrzení se nezakládá na pravdě, neboť v Rusku je běžná praxe, kdy za úplatek je čínským občanům prodlužována doba pobytu.¹⁸⁶ Samotné ministerstvo vnitra vydalo v roce 2001 zprávu, dle které 99 % čínských občanů opouští Rusko po uplynutí doby povoleného pobytu. To je způsobeno právě úplatky, které umožní Číňanům

---

¹⁸² WISHNICK, E.: *Chinese Migration to the Russian Far East: A Human Security Dilemma*, s. 155.

¹⁸³ BELLACQUA, J.(ed.): c. d., s. 93.

¹⁸⁴ WISHNICK, Elizabeth: *The Securitization of Chinese Migration to the Russian Far East*. Honolulu 2009, s. 9.

¹⁸⁵ Tamtéž.

¹⁸⁶ WISHNICK, E.: *Chinese Migration to the Russian Far East: A Human Security Dilemma*, s. 157.

opustit Rusko ve chvíli, kdy sami chtějí. V polovině devadesátých let se toto číslo pohybovalo kolem 64 %.¹⁸⁷

Otázka migrace a její regulace nebo případné kontroly je v současnosti jedním z hlavních problémů ruského Dálného východu. Zároveň vytváří nestabilní situaci v tomto federálním distriktu a může být do budoucna hlavním zdrojem případné rusko-čínské roztržky nebo konfliktu. Přesný počet Číňanů na území Dálného východu nelze zjistit, a to zejména kvůli množství ilegálně zde pobývajících lidí. Rajan Menon zpochybňuje negativní dopady migrace na region a argumentuje, že ruští nacionalisté proklamují příliš vysoká čísla (2 miliony), které ale nejsou reálná. Dle něj se počty čínských obyvatel v Rusku pohybují maximálně kolem 100 000.¹⁸⁸ Proti tomuto tvrzení lze ovšem postavit názory nejen ruských analytiků, ale i politiků. Jevgenij Primakov se vyjádřil, že se obává o budoucnost Dálného východu, pokud Moskva nezaujme jasný postoj a nepodpoří různými metodami (daňové výhody, pobídky) ekonomický a demografický rozvoj.¹⁸⁹ Z toho vyplývá, že existují důvody, proč se budoucím vývojem na Dálném východě zabývat, a to nejen pro ruskou vládu.

5. 3 Rusko bez Dálného východu

V této části případové studie se práce zaměří na možnost, že by Rusko ztratilo Dálný východ jako součást svého svrchovaného území. Budou analyzovány cesty, jak by k něčemu takovému mohlo dojít i premisy, které by musely být splněny, a které v současnosti již existují. Nejen v samotném Rusku existují analytické a politici, kteří nepovažují myšlenky ztráty tohoto území za reálnou. Tato podkapitola má za cíl analyzovat možnosti dalšího vývoje bez vyvození závěru, zda se tak stane

---

¹⁸⁷ VERBA, Igor: *Ползучая экспансия великого соседа*. Независимая газета, 17. února 2001. (<http://www.ng.ru>)

¹⁸⁸ MENON, Rajan: *Russia*. In: ELLINGS, Richard J – FRIEDBERG, Aaron L.: *Strategic Asia 2001-02: Power and Purpose*. Seattle 2001, s. 201.

¹⁸⁹ GOBLE, Paul: *Primakov warns of troubles ahead for Russia*. RFE/RL NEWSLINE, 10, 2004 č. 73, část č. 46, <http://www.hri.org/news/balkans/rferl>.

nebo nikoliv. Chce pouze poukázat na fakta, která mohou nasvědčovat, že takový postup a vývoj je možný a nejen Rusko by s ním mělo počítat.

Abychom uvedli první, dle autora této práce důležitý argument, lze poukázat na jeden historický precedens. K dobrovolnému postoupení ruského území jinému státu již v minulosti došlo. Roku 1867 prodalo Rusko za 7,2 milionu dolarů území Aljašky.¹⁹⁰ Současnou geopolitickou situaci nikdo v mezinárodních vztazích nezpochybňuje (přestože sami Rusové chtěli smlouvu v minulosti několikrát napadnout, ale neučinili tak) a tento příklad se může zdát irelevantní. Aljaška je 143 let součástí USA. Přesto k prodeji tohoto území vedly poměrně známé důvody – přílišná vzdálenost od centra, neschopnost zásobovat tak odlehlé území a tlak jiných národností, které se na Aljašku dostaly z jihu – Angličanů a Američanů. I tehdy Rusko sáhlo nejprve k různým pobídkám, které měly přilákat obchodníky do nových teritorií, nakonec ale roku 1867 ustoupilo a za vyjednanou cenu¹⁹¹ Aljašku, kterou nebylo schopna ekonomicky ani vojensky udržet, prodalo.¹⁹² Jedná se o precedens. Aljaška se může stát příkladem, jak naložit s problémy Dálného východu.¹⁹³

5. 3. 1 Možné důvody ztráty území

Než budou uvedeny důvody, proč by k podobnému vývoji mohlo dojít, nastiňme základní premisy. Pokud bychom hovořili o „ztrátě“ Dálného východu, nemusí se jednat o kompletní federální distrikt v jeho

---

¹⁹⁰ *Treaty concerning the Cession of the Russian Possessions in North America by his Majesty the Emperor of all the Russias to the United States of America*. Washington DC, The Library of Congress, U.S. Congressional Documents and Debates 1774-1875, <http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=llsl&fileName=015/llslo15.db&recNum=572> (6. 12. 2010)

¹⁹¹ Hlavním propagátorem odkoupení Aljašky byl ministr zahraničí USA William Seward. Původně navržená cena byla 5 milionů dolarů, nakonec se obě země dohodly na ceně 7,2 milionu dolarů. Koupě Aljašky byla v Kongresu Spojených států často kritizována (přezdívka Seward's Folly, volně přeložitelné jako Sewardova hloupost), nicméně ve prospěch tohoto obchodu i ministra samotného svědčily dvě věci. Nejprve samotná cena, která v přepočtu činila čtyři americké centy za hektar, o třicet let později pak objevená naleziště zlata. V neposlední řadě byla Aljaška později ceněna i pro naleziště ropy a jako strategické území během druhé světové i studené války. Viz *Purchase of Alaska 1867*. In: US Department of State, <http://web.archive.org/web/20080410122537/http://www.state.gov/r/pa/ho/time/gp/17662.htm> (6. 12. 2010)

¹⁹² ŠVANKMAJER, M.: c. d., s. 270-271.

¹⁹³ BEZZUBCEV-KONDAKOV, A. – DROKANOV, I.: c. d., s. 223-227.

současných hranicích – tedy od západních hranic republiky Sakha po Kamčatku, ale spíše o regiony bezprostředně sousedící s čínskými hranicemi – Amurská oblast, Primorský kraj, Chabarovský kraj nebo Sachalinská oblast. Lze poznamenat, že případným postoupením těchto území nepřijde Rusko „o mnoho“. Obyvatelstvo celého Dálného východu činí necelých 5 % celkového počtu obyvatel federace a vyjmenované části tvoří šestinu území.¹⁹⁴

Základní premisy složité situace Dálného východu byly v této práci již nastíněny. Jedná se o „začarovaný kruh“, ze kterého vede několik možných cest. Dálný východ trpí špatnou ekonomickou situací. Po rozpadu Sovětského svazu a přerušení tradičních obchodních vztahů (tedy těch v rámci SSSR) region těžko hledal uplatnění.¹⁹⁵

Nejvýnosnějším obchodním artiklem v regionu se postupně stala dovážená japonská auta. Andrej Kalačinskij ve své analýze poznamenává, že tento byznys sice nastartovaly kriminální skupiny zneužívající uvolněné prostředí v novém státě¹⁹⁶, postupem času se ovšem z těchto nelegálně provozovaných obchodů stala hlavní činnost nejen Vladivostoku, ale i přilehlých oblastí. Obchodování s ojetými japonskými automobily pomohlo jinak velmi chudému regionu přežít nejtěžší období těsně po rozpadu SSSR. V roce 2008 byl každý třetí dělník nebo zaměstnanec v Primorském kraji součástí obchodu s auty. Čísla uvádějí, že v tomto roce vyrobila největší ruská automobilka VAZ přibližně 600 000 automobilů, stejný počet aut jiných (zahraničních) značek byl v Rusku vyroben v licenci. Dalších 500 000 vozů prošlo celními úřady na Dálném východě – tedy přibližně třetina automobilového trhu pocházela odtud.¹⁹⁷

V roce 2008 se federální vláda rozhodla v rámci reakce na finanční krizi a podpory domácího průmyslu zvýšit dovozní cla na automobily. Mnoho z desítek tisíc lidí se ocitlo bez práce – bylo to také poprvé, co se objevily větší protesty proti Vladimiru Putinovi a požadavky na jeho

---

¹⁹⁴ ЧИСЛЕННОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ РОССИИ (Population of Russia, 2002 Census), http://perepis2002.ru/ct/html/TOM_01_04_1.htm (6. 12. 2010)

¹⁹⁵ SMITH, Mark A.: c. d., s. 3.

¹⁹⁶ KALAČINSKIJ, Andrej: *Putin Is Turning Vladivostok into Russia's Pacific Capital*. Russian Analytical Digest, 5, 2010, č. 82, s. 2.

¹⁹⁷ Tamtéž.

odstoupení.¹⁹⁸ Protesty byly tak závažné, že do Vladivostoku musela centrální vláda poslat zvláštní jednotky OMON. Joshua Kucera se domnívá, že se tak stalo i proto, že vláda neměla důvěru v lokální policejní síly.¹⁹⁹ Jako kompenzaci za narušení ekonomiky poslala Moskva na Dálný východ dotace v rámci programu *Ekonomický a sociální rozvoj Dálného východu pro léta 2005-2010*. Bohužel, většina peněz skončila na privátních účtech a na určená místa nikdy nedorazila.²⁰⁰

Především kvůli jednání jako byla tato, převládá na Dálném východě názor, že vláda v Moskvě s místními jedná jako s kolonií.²⁰¹ Navíc právě Čína podporuje svoje obyvatele na severovýchodní hranici s Ruskem. V roce 2002 například investovali Číňané do restaurací, hotelů a dalších realit na Dálném východě přes 200 milionů dolarů.²⁰² Oproti několika milionům Rusů žije na druhé straně hranice přes 100 milionů Číňanů, kteří hledají práci, uplatnění i půdu. „Vakuum musí být zaplněno“, říká Michail Kucharenko, vedoucí Konfuciova institutu v Blagoveščensku.²⁰³ Onen problematický kruh, zmíněný v počátku této podkapitoly, je tedy zřejmý. Ekonomicky je pro Dálný východ jediným řešením obchodovat s Čínou, Japonskem nebo Jižní Koreou. Centrální vláda ale doufá, že nuceným obchodováním se zbytkem Ruska Dálný východ udrží. To má za následek ještě větší odpor vůči vládě ze strany tamních obyvatel.

5. 4 Řešení pro Dálný východ

Cílem této podkapitoly je soustředit se na možný další vývoj situace na Dálném východě a případná řešení, která by vedla ke zlepšení ekonomicko-politické situace v regionu. Řešení problémů, které se v tomto regionu vyskytují, ovšem vyžaduje dlouhodobý plán ze strany federální vlády. Aby tato práce zůstala objektivní, dodejme, že existují analytici, kteří nejen že se nedomnívají, že k secesi území dojde, ale někdy předvídají i pravý opak. Mezi optimisticky smýšlející autory lze zařadit Rajana

---

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 3.

¹⁹⁹ KUCERA, Joshua: c. d., s. 2.

²⁰⁰ KALAČINSKIJ, A.: c. d., s. 3.

²⁰¹ KUCERA, Joshua: c. d., s. 2.

²⁰² GANSKE, Ch.: c. d.

²⁰³ KUCERA, Joshua: c. d., s. 2-3.

Menona, který se neobává v blízké budoucnosti žádného vážnějšího konfliktu na Dálném východě a odvolávání se na „žluté nebezpečí“ považuje pouze za strašení ze strany ruských nacionalistů.²⁰⁴ Opačný scénář předkládá ve svém článku pro *The Diplomat* Joshua Kucera. Argumentuje, že ze známých ekonomických ukazatelů vyplývá jasná převaha růstu čínské ekonomiky nad ruskou. Až dojde k tomu, že Čína bude ekonomicky atraktivnější než Rusko, migrace na jih se dle něj jeví jako pravděpodobnější scénář. Občas se tak již děje a Čína se jak dělníky, tak turisty snaží nalákat.²⁰⁵ Migrace za lepším životem je v globalizované ekonomice naprosto běžným jevem.

Situaci na Dálném východě ztěžuje mnoho dalších faktů. Podle odhadů se má populace snížit na 4,5 milionu obyvatel do roku 2015, pokud by pokračoval současný demografický trend.²⁰⁶ A plány na znovuosídlení a ekonomický rozvoj se v Rusku nepodařilo uvést do pohybu.²⁰⁷ Zároveň s tím se na Dálném východě šíří nepravdivé zvěsti. Tisk zveřejnil, že na Dálném východě existují města osídlená pouze Číňany, která ale nejsou na mapě, dále o čínských členech městského zastupitelstva v Blagoveščensku a sochách čínských generálů na náměstí. Nezakládají se ovšem na pravdě.²⁰⁸

Federální vláda připravila několik plánů pro zlepšení situace. Nejprve se jednalo o pobídky pro občany, kteří by se na Dálný východ odstěhovali. Pro lepší spolupráci s odlehlými regiony bylo navíc navrženo, aby byl počet časových pásem mezi Moskvou a Vladivostokem snížen na tři nebo čtyři (nyní sedm).²⁰⁹ Zásadním problémem je zde ale korupce. Ta v konečném důsledku znepříjemňuje případným ruským podnikatelům jejich práci a ti proto přesouvají svoje firmy do Číny.²¹⁰

Pokud zmiňujeme možnosti, které ruská vláda zvažovala pro větší svázání Dálného východu se zbytkem Ruska, autor této práce považuje za

---

²⁰⁴ MENON, R.: c. d., s. 201.

²⁰⁵ KUCERA, Joshua: c. d., s. 2.

²⁰⁶ ØVERLAND, I. – BRÆKHUS, K.: c. d., s. 26.

²⁰⁷ *Tensions with China in Russia's Far East fueled by demographics, quest for resources*. East Asia Intel, 6. března 2009, <http://www.east-asia-intel.com>

²⁰⁸ KUCERA, Joshua: c. d., s. 1.

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ GOBLE, Paul: *Will Russia Lose Its Far East?* The New York Times, 30. září 2008. (<http://global.nytimes.com>)

nutné zmínit jednu variantu, která je považována za nejméně realistickou, ale zároveň, v případě provedení, za velmi účinnou. Touto možností je přesun hlavního města Ruské federace na Dálný východ. Autoři knihy „Má se Rusko bát Číny?“ Alexnader Bezzubcev-Kondakov a Ilja Drokanov věnují tomuto tématu celou jednu kapitolu. Předkládají několik argumentů, proč by bylo z mezinárodního hlediska výhodně udělat například z Vladivostoku nové hlavní město.

Tvrdí, že Moskva a Petrohrad byly hlavními městy Ruska v dobách, kdy bylo potřeba potvrdit ruský vliv v Evropě a podpořit provázanost ruské a evropské ekonomiky. Dnes je pozice evropské části Ruska pevná, bez teritoriálních problémů, zatímco právě na východě probíhá v sousedních zemích ekonomický rozmach a hrozí územní dezintegrita. Upozorňují, že dlouhodobě je Dálný východ bez větší ruské přítomnosti a bližšího centra neudržitelný a mohl by dopadnout jako Aljaška.²¹¹

Dále připomínají, že územní nároky mohou přijít nejen z Číny, ale i z Japonska. To také využívá slabého vlivu centra v oblasti a japonský premiér v roce 2009 prohlásil jižní Kurily nelegálně okupovaným územím. Přesunem hlavního města by dle nich evropské Rusko tolik neutrpělo ani ekonomicky ani politicky, ale Dálný východ a celá federace by mnoho získaly. Rusko by posílilo jako tichomořská i asijská velmoc, japonské nároky by dále nerostly a rusko-čínské vztahy by přišly o negativní náboj, neboť by se Rusko Číně přiblížilo nejen geograficky, ale i politicky. Jak ale zmiňují dále, projekt má mnoho zastánců i odpůrců a několik objektivních překážek, například možnost narušení funkcí vlády a vládních orgánů během přesunu na východ. Přiznávají, že i přes jmenovaná pozitiva neexistuje stále jistota úspěšnosti celého projektu.²¹²

Budoucnost vývoje na Dálném východě je předmětem zkoumání mnoha analytiků. Jak bylo v této případové studii uvedeno, někteří se domnívají, že bezprostřední ohrožení ruského prostoru ze strany Číny

---

²¹¹ Autor této práce spatřuje v Aljašce jeden z důležitých precedentů pro postoupení části Dálného východu Číně. Informace shromážděné autorem pro první část případové studie týkající se právě reminiscence na prodej Aljašky Američanům byly analyzovány zprvu nezávisle na informacích z citované knihy. To, že se několik zdrojů takto nezávisle na sobě dotýká této podobnosti, jen dosvědčuje, že komparace těchto dvou území je v Rusku minimálně zmiňovaným tématem.

²¹² BEZZUBCEV-KONDAKOV, A. – DROKANOV, I.: c. d., s. 223 – 227.

nebo čínských obyvatel nehrozí, ale spíše se bude jednat o postupný přechod pod čínskou sféru vlivu.²¹³ Další poukazují na možnost opačného trendu – tedy odchodu ruských občanů za v budoucnu lepšími ekonomickými podmínkami do Číny.²¹⁴

Pokud bychom měli stručně komparovat zahraniční a ruské autory, pak z textů, které byly podklady pro tuto část práce, vyplývá, že jsou to převážně ruští autoři, kteří se zabývají možnostmi faktické ztráty území. Nejdále v tomto ohledu zašli právě autoři citované knihy *Má se Rusko bát Číny?*, kteří mimo jiné jednu z dalších kapitol věnují možnosti ozbrojeného konfliktu mezi Ruskem a Čínou již v roce 2012. Zahraniční pozorovatelé považují situaci za problematickou, nikoliv ovšem bezvýchodnou. Pesimistický pohled ruských autorů, podpořený neadekvátní reakcí vlády na některé současné problémy Ruska, vystihuje v jednom ze svých článků pro *The Moscow Times* novinářka Julia Latynina: *„Ruská zahraniční politika je velmi jednoduchá. Moskva se nezabývá problémy, které skutečně existují. (...) Nebude jednat o tom, co se děje na Kavkaze, ale je více než ochotna chránit zájmy 30 tisíc ruských občanů v Jižní Osetii. V pořádku. Ale co budeme dělat, až se čínská vláda rozhodne, že chce chránit zájmy několika milionů čínských občanů žijících na řídké osídleném ruském Dálném východě?“*²¹⁵ Tyto obavy nejsou neopodstatněné. Podle jedné z prognóz budou Číňané dominantním etnikem na Dálném východě již v roce 2020.²¹⁶

---

²¹³ MENON, R.: c. d., s. 173-222.

²¹⁴ KUCERA, Joshua: c. d., s. 3.

²¹⁵ LATYNINA, Julia: *The Problem – China and Caucasus*. *The Moscow Times*, 18. prosince 2008. (<http://www.themoscowtimes.com>)

²¹⁶ ISKYAN, Kim: *Selling Off Siberia – Why China should purchase the Russian Far East*. *Slate Magazine*, 28. července 2003, <http://www.slate.com>.

6. ŠANGHAJSKÁ ORGANIZACE SPOLUPRÁCE: PŘÍPADOVÁ STUDIE

Druhá případová studie, která má demonstrovat stav rusko-čínských vztahů, se bude zabývat Šanghajskou organizací spolupráce (Shanghai Cooperation Organization, dále jen SCO). Tato poměrně mladá mezinárodní organizace by měla být hlavním nástrojem spolupráce Ruska a Číny, a to především v Asii.²¹⁷ Předmětem této studie bude analyzovat dosavadní vývoj v SCO, přístupy členských i nečlenských států k této organizaci a zhodnotit do jaké míry jsou naplňovány závazky a cíle vytyčené v chartě SCO jejími zakládajícími členy.²¹⁸ Cílem této kapitoly má být objasnění skutečného stavu, v jakém se organizace nachází a analýza jejích schopností reagovat na problémy, kterými by se měla dle své ustavující charty zabývat.

SCO je jedinou organizací na světě, kde primární roli hrají pouze Rusko a Čína a je tedy jediným místem, kde mohou koordinovat svoje vztahy a politiky na úrovni mezinárodních organizací.²¹⁹ Dále, přestože to není v ustavující chartě jasně dáno (článek 3 – oblasti spolupráce²²⁰), SCO vykazuje znaky obranného paktu. Důkazem toho mohou být nejen formulace přímo v chartě, ale zejména společná vojenská cvičení v rámci organizace, která se konají od roku 2007 každý rok. SCO slouží také jako hlavní platforma pro ekonomickou kooperaci členských zemí²²¹ a ve všech jmenovaných aspektech má ambice svoje působení rozšířit. Z těchto důvodů lze považovat SCO za velmi důležitou součást rusko-čínských vztahů.

---

²¹⁷ ARIS, Stephen: *Russia's Approach to Multilateral Cooperation in the Post-Soviet Space*. Russian Analytical Digest, 5, 2010, č. 76, s. 2-5.

²¹⁸ Charta SCO je přílohou této práce. Viz příloha 2.

²¹⁹ LUKIN, Alexander: *Russia to Reinforce the Asian Vector*. Russia in Global Affairs, 7. června 2009. (<http://eng.globalaffairs.ru>)

²²⁰ Viz Charta SCO.

²²¹ LUKIN, Alexander: *The Shanghai Cooperation Organization: What Next?* Russia in Global Affairs, 8. srpna 2007. (<http://eng.globalaffairs.ru>)

6. 1 Struktura, cíle a vývoj

V devadesátých letech se v Asii utvořila skupina států nazývaní se Šanghajská pětka, pojmenovaná podle místa prvního summitu v roce 1996. Jednalo se o Rusko, Čínu a tři středoasijské republiky Kazachstán, Kyrgyzstán a Tádžikistán. Tyto země se shodly na společném postupu při řešení tří hlavních problémů v jejich regionu – terorismu, extremismu a separatismu.²²² Na summitu v roce 2001 se k těmto zemím přidal Uzbekistán a jejich vedoucí představitelé se dohodli na ustavení SCO. Od pokusů demilitarizovat bývalé sovětsko-čínské hranice se tak Šanghajská skupina dostala až na pole mezinárodních organizací.²²³ SCO, ačkoliv v této případové studii bude její skutečný mezinárodní vliv teprve analyzován, lze rozhodně považovat za významnou mezinárodní organizaci, pokud budeme aplikovat demograficko-geografická měřítka. Členské státy SCO sdružují čtvrtinu světové populace a jejich území pokrývá tři pětiny Eurasie.²²⁴ Mimo to se většinou jedná o země s rostoucí ekonomikou, které jsou bohaté na strategické nerostné suroviny.²²⁵

V článku 1 charty SCO je uvedeno deset cílů a úkolů, které by SCO měla plnit. Ve stručnosti jsou to tyto: posilovat společnou důvěru a sousedské vztahy; posilovat spolupráci při udržování a posilování míru, bezpečnosti a stability v regionu; společně bojovat proti terorismu, extremismu a separatismu a dalším kriminálním aktivitám; posílit regionální politickou, ekonomickou, obchodní, obrannou a kulturní spolupráci; zajistit vyrovnaný ekonomický růst a zlepšit životní podmínky obyvatel členských zemí; koordinovat integraci do globální ekonomiky; prosazovat lidská práva a základní svobody dle mezinárodních závazků; vytvořit a rozvíjet vztahy s ostatními státy a mezinárodními organizacemi; spolupracovat na prevenci mezinárodních konfliktů; společně hledat

---

²²² KYRIAKAKIS, Alexandros – CHATZIMICHAILIDOU, Catherine: *China and Russia – The Shanghai Cooperation Organization*. Centre of Russian and Eurasian Studies 2008, s. 3.

²²³ Tamtéž, s. 4.

²²⁴ GORST, Isabel – MCGREGOR, Richard: *Russia aids muscle to central Asian summit*. The Financial Times, 15. srpna 2007. (<http://www.ft.com>)

²²⁵ SUDLIANKOVÁ, N.: c. d.

problémy, které mohou vyvstat v 21. století.²²⁶ Z dalších základních principů, které jsou v chartě zmíněny, jmenujme vzájemný respekt mezi členskými státy nebo mírové řešení sporů. Charta dále udává základní oblasti spolupráce, které není třeba rozvádět, neboť se víceméně kryjí s prezentovanými cíli SCO.²²⁷ Důležité z hlediska analýzy působení SCO je, že žádný z bodů charty se výslovně nezmiňuje o společných vojenských akcích, ale státy se pouze zavazují spolupracovat v otázce potlačování terorismu a kriminálních aktivit s nadnárodním charakterem.²²⁸

Struktura organizace je tvořena sedmi orgány. Rada hlav států je nejvyšším orgánem, který rozhoduje o hlavních prioritách SCO a o tom, jakým směrem se bude organizace ubírat. Zároveň rozhoduje o postojích SCO k různým mezinárodním otázkám. Rada předsedů vlád rozhoduje hlavně o rozpočtu celé organizace. Dalších pět orgánů má menší relevanci pro chod organizace.²²⁹ Ze zahraničně-bezpečnostního hlediska je z nich nejrelevantnější Rada ministrů zahraničí a tzv. RATS, *Regional Anti-Terrorist Structure*. RATS byla v rámci SCO vytvořena až v roce 2004. Jedná se o skupinu, která má koordinovat ty projekty organizace, které se zaměřují na boj s terorismem, extremismem a separatismem.²³⁰

Vzestup organizace je motivován zejména vojenskou přítomností Spojených států ve střední Asii, a to jak v Afghánistánu, kde probíhá mezinárodní operace NATO *Enduring Freedom* (Trvalá svoboda), tak na amerických vojenských základnách v Uzbekistánu a Kyrgyzstánu. Rusko i Čína jsou členy několika asijských ekonomických i bezpečnostních organizací, ale v SCO se setkaly jako dva hlavní partneři a centrem jejich zájmu je právě střední Asie. Čína potřebuje stabilitu ve středoasijských republikách kvůli případným nepokojům, které se mohou znovu objevit v jejích severovýchodních provinciích. Pro Rusko jsou tyto země, jakožto

---

²²⁶ Jedná se o zkrácený překlad autora práce. Plné znění článku 1 i celé charty lze nalézt na oficiálním webu SCO - <http://www.sectesco.org/EN/show.asp?id=69> a v příloze této práce.

²²⁷ Viz Charta SCO.

²²⁸ Viz Charta SCO, článek 3.

²²⁹ Viz Charta SCO.

²³⁰ KYRIAKAKIS, A. – CHATZIMICHAELIDOU, C.: c. d., s. 7-8.

bývalé sovětské republiky, tradiční sférou zájmu, spadající mimo jiné do tzv. *near abroad* (blízkého zahraničí).²³¹

Přestože obě země odmítly, že by se z SCO měla stát obranná organizace podobná NATO, některé aspekty ve vývoji organizace nasvědčují minimálně utváření rámce pro bezpečnostní spolupráci – viz zmiňovaná RATS nebo společná vojenská cvičení. Rusko zpočátku vnímalo SCO jako čistě čínský projekt a snaží se prosadit kolektivní bezpečnost skrze svoji vlastní Organizaci smlouvy o kolektivní bezpečnosti (CSTO). Rostoucí vliv Číny v regionu již toto ale neumožňuje.²³² Alexander Lukin k tomu poznamenává: „Rusko se nesnaží vyhrát geopolitickou bitvu a dosáhnout ideologického cíle přeměny světa ke svému. Jako jakákoliv jiná velká země má svoje vlastní národní zájmy, které se mohou nebo nemusí shodovat se zájmy jiných zemí a bloků.“²³³ Rusko se tak muselo s realitou v Asii smířit a obrátilo se tedy od boje o lídra v této oblasti k budování kooperace.

6. 2 Vztahy SCO a USA

Následující podkapitola se bude věnovat vztahům SCO se Spojenými státy. Přestože oba hlavní partneři v SCO Rusko a Čína opakovaně prohlašují, že tato organizace není nasměrována proti Spojeným státům, v minulosti se objevilo několik problémů, kde se politiky, vliv a zájmy SCO a USA setkaly. Vzhledem ke geopolitické pozici USA, Ruska a Číny autor práce považuje za relevantní zkoumání případného vlivu SCO v regionu střední Asie.

Spojené státy mají v současné době dvě vojenské základny, po jedné v Uzbekistánu a Kyrgyzstánu. Tyto státy mají s USA standardní vztahy, ale členstvím v SCO dávají svému partnerovi najevo, že mají i jiné možnosti.²³⁴ Jak ale poznamenávají analytici z řeckého Centra pro výzkum Ruska a Eurasie, vztahy SCO a USA jsou určovány vztahy členských států s USA.

---

²³¹ Jak jej definoval William Safire v roce 1994 – „the claim by Russia of political interest and influence in states adjacent to it that were once part of the Soviet Union“ – SAFFIRE, William: *ON LANGUAGE; The Near Abroad*. The New York Times, 22. května 1994. (<http://global.nytimes.com>)

²³² KYRIAKAKIS, A. – CHATZIMICHAILIDOU, C.: c. d., s.10.

²³³ LUKIN, A.: *The Shanghai Cooperation Organization: What Next?*

²³⁴ KYRIAKAKIS, A. – CHATZIMICHAILIDOU, C.: c. d., s. 13.

Přímý vliv SCO nelze prokázat. Ukazují to na příkladu stáhnutí amerických jednotek z Uzbekistánu v roce 2005, který sice SCO (Rusko a Čína) požadovala, ale tato žádost neměla na finální rozhodnutí uzbecké vlády téměř žádný vliv.²³⁵ Nelze tedy prokázat, že by organizace měla na své členy vliv v otázce společného postupu v zahraniční politice.

Na oba členské státy – Uzbekistán a Kyrgyzstán – byl vyvíjen tlak, aby vojenskou přítomnost (nepodporovanou většinou obyvatel) USA na svém území ukončily. Z Uzbekistánu se USA musely nakonec stáhnout, ale v květnu 2009 prezident Islam Karimov jednotky USA do země opět přijal a předal jim základnu blízko města Navoi.²³⁶ Pokud se týká Kyrgyzstánu, ze základny v této zemi Američané nikdy neodešli, ale po událostech z dubna až června 2010²³⁷ bude záležet na nové kyrgyzské administrativě, zdali se Spojenými státy prodlouží smlouvu. Vzhledem k rozvojové pomoci, kterou USA do této země posílá, spoléhají Američané na prodloužení smlouvy.²³⁸

Zájmy USA a dvou největších členů SCO se ve středoasijském regionu jasně střetávají. Obě země mohou za ohrožení svých zájmů v oblasti považovat hlavně vojenskou přítomnost USA v Afghánistánu a na zmiňovaných základnách v okolních zemích. Důležitý je také faktor případného úspěchu Spojených států při rekonstrukci Afghánistánu. Frederick Starr z John Hopkin's University ve Washingtonu se domnívá, že s případným úspěchem při budování stabilního Afghánistánu se Spojeným státům nabízí možnost transformovat celý region na zónu suverénních států s tržní ekonomikou, které by pochopitelně udržovaly dobré vztahy s USA. Pokud by k tomu došlo, role Ruska a Číny by zde značně oslabila.²³⁹ Rusko a Čína jsou si těchto teoretických možností vědomy a proto udržují mezi SCO a Spojenými státy odstup. Spojené státy v minulosti žádaly o povolení účastnit se summitů SCO, ale tato žádost byla zamítnuta.²⁴⁰

---

²³⁵ Tamtéž, s. 14.

²³⁶ TYNAN, Deidre: *US Gets Uzbek Air Base*. EurasiaNet, 12. května 2009, <http://www.eurasianet.org>.

²³⁷ nepokoje

²³⁸ NICHOL, Jim: *Kyrgyzstan – Recent Developments and U.S. Interests*. Congressional Research Service, 9. září 2010, <http://www.crs.gov>.

²³⁹ LUKIN, A.: *The Shanghai Cooperation Organization: What Next?*

²⁴⁰ SUDLIANKOVÁ, N.: c. d.

6. 3 Fungování organizace

Jak organizace funguje a do jaké míry naplňuje stanové cíle, se odvíjí mimo jiné od toho, jak tuto organizaci členské státy vnímají. Zajímavé je v tomto ohledu sledovat postoje Ruska a Číny. Alexander Lukin (z Moskevského státního institutu mezinárodních vztahů) ve své analýze z roku 2007 píše: „Založení Šanghajské organizace spolupráce bylo podníceno přáním několika zemí, které sdílejí ruský pohled na globální vývoj.“²⁴¹ Tento pohled naznačuje, že Rusové považují SCO za klub zemí se společným pohledem na svět. Oksana Antoněnko z Centra pro evropskou reformu v Londýně ve své práci na druhou stranu upozorňuje, že takovýto pohled není rozhodně sdílen v Číně, ale že naopak někteří členové Komunistické strany Číny vidí v SCO nástroj, jak rozšířit čínskou sféru vlivu bez vyvolání jakéhokoliv znepokojení.²⁴² Fakt, že vedoucí země SCO nemají ujasněno, jak chtějí tuto organizaci využít, následně formuje její fungování.

Pokud chceme zhodnotit reálnou činnost SCO, nejlepší bude opřít se o publikaci Ženevského centra pro bezpečnostní politiku, kterou zpracoval Pál Dunay. Ten tvrdí, že SCO „(...) se nestala prostředkem multilaterálního rozhodování založeného na kompromisu a bude ještě dlouho trvat, než se tak stane.“²⁴³ Na podporu svého tvrzení uvádí tři události, které naznačují slabost této organizace: 1) Nedořešená otázka cizích vojenských jednotek na území střední Asie, 2) Neochota pěti (všichni kromě Ruska) členských států uznat nezávislost Abcházie a Jižní Osetie a 3) Lhostejná reakce na události v Kyrgyzstánu v první polovině roku 2010.

První bod Dunayovy analýzy souvisí s problémem zmiňovaným v předchozí podkapitole. Vůči USA nevystupují členské státy SCO jednotně, ale samy za sebe. To platí jak pro středoasijské republiky, které se dobrými vztahy s USA snaží balancovat svoji zahraniční politiku, tak ale například i pro Rusko, které spolupracuje s NATO v Afghánistánu a

---

²⁴¹ LUKIN, A.: *The Shanghai Cooperation Organization: What Next?*

²⁴² ANTONĚNKO, Oksana: *The EU should not ignore the SCO*. Centre for European Reform Policy Brief, Londýn 2007, s. 2

²⁴³ DUNAY, Pál: *Not Beyond Limits – The Prospects of the SCO*. Centre for Security Policy, Policy Paper č. 5, 2010, s. 1.

umožnilo zásobování jednotek Aliance z Ruska.²⁴⁴ K druhému bodu lze říci, že členské státy uvítaly ukončení bojů v Gruzii a podepsání tzv. šesti bodů, dokonce podpořily aktivní roli Ruska při řešení konfliktu.²⁴⁵ Tím ovšem vzájemná spolupráce v tomto ohledu skončila. Lze spekulovat, zda Rusko uznalo oba státy dva dny před summitem SCO záměrně a očekávalo podporu ze strany ostatních členských zemí. Každopádně se tak nestalo.²⁴⁶ Třetí bod, tedy neschopnost adekvátní reakce na situaci v Kyrgyzstánu dle Dunaye prokázala nepřipravenost, ne-li nefunkčnost organizace. Představitelé členských států SCO prohlásili konflikt i etnické napětí na jihu země za interní záležitost Kyrgyzstánu a odmítli jakoukoliv akci. Nicméně i poté, co přes 100 tisíc Uzbeků z jihu emigrovalo do Uzbekistánu, řešení této situace bylo přenecháno uzbecké vládě. Když nová kyrgyzská vláda očekávala potvrzení sama sebe mezi ostatními členy SCO, vyjádření zaslal pouze sekretariát organizace, nikoliv členské státy.²⁴⁷

Pro vyváženost analýzy dodejme i některá fakta, která jsou pro vnímání SCO v kontextu mezinárodních vztahů důležitá. Jedná se o jedinou mezinárodní organizaci, kde mohou Rusko a Čína projednávat svoje politiky a vztahy, a ve které nejsou žádné západní státy. Jedná se tedy čistě o „jejich“ organizaci.²⁴⁸ Potřeba prostoru pro jednání mezi oběma státy, kde nebudou pod dohledem jiných států, pravděpodobně poroste. Čína i Rusko budou důležitými aktéry z hlediska ekonomiky i strategických zdrojů. SCO může sloužit jako důležité fórum pro koordinaci ekonomického rozvoje. Lukin ale přiznává, že většina dokumentů přijatých s ohledem na ekonomiku nebyla zatím naplněna, nebo se na druhou stranu jednalo o věci, které by byly implementovány, i kdyby SCO neexistovala.²⁴⁹ Celkovou funkčnost a akceschopnost SCO je tedy složité přesněji určit. Jediným dalším výstupem jsou pak již jen společná cvičení SCO, vedená od roku 2007 pod názvem Mírová mise.²⁵⁰ Poslední z nich se konalo v září

---

²⁴⁴ Tamtéž, s. 4.

²⁴⁵ *Dushanbe Declaration of Heads of SCO Member States*. In: Official Website of the Russian Presidency of the SCO, 28. srpna 2008, http://en.sco2009.ru/docs/documents/dus_declaration.html (6. 12. 2010)

²⁴⁶ DUNAY, P.: c. d., s. 4.

²⁴⁷ DUNAY, P.: c. d., s. 3-4.

²⁴⁸ LUKIN, A.: *Russia to Reinforce the Asian Vector*.

²⁴⁹ LUKIN, A.: *The Shanghai Cooperation Organization: What Next?*

²⁵⁰ BLAGOV, Sergej: *Shanghai cooperation, military overtones*. ISN Security Watch, 13. srpna 2007, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch>.

2010 v Kazachstánu.²⁵¹ Většina analytiků, s jejichž názory se měl autor práce možnost seznámit, ovšem nedokázala spolehlivě určit jakékoliv výrazné úspěchy SCO či pozitiva plynoucí z existence této organizace.

6. 4 Nástin budoucího vývoje

Pokud si jako metodu měření akceschopnosti a celkové úspěšnosti mezinárodní organizace zvolíme analýzu toho, jak dostává svým závazkům a reaguje na vzniklé situace ve sféře svého působení, pak nelze hodnotit Šanghajskou organizaci spolupráce jako úspěšnou. Jak vyplývá z předchozího textu, SCO nebyla schopna reagovat ani na jeden z problému, které se týkaly střední Asie, a většina projektů je pouze ve formě schválených dokumentů. Někteří analytici proto zkoumají, jak by bylo možné spolupráci zlepšit nebo zefektivnit.

Problémem bude jistě i v budoucnosti soupeření mezi Ruskem a Čínou o dominantní pozici v rámci organizace i středoasijského regionu. Čína stále více mocensky převažuje Ruskou federaci a tato nerovnováha narušuje strategické partnerství obou zemí.²⁵² Rusové si nechtějí připustit, že by se stali pouze součástí mezinárodního nástroje na rozšíření čínské sféry vlivu. Lukin vyvrací názory neruských analytiků na toto téma (a v narážce na sídlo SCO v Pekingu) s tím, že „*nikdo netvrdí, že USA dominují v OSN jenom proto, že většina agentur sídlí v New Yorku.*“²⁵³ Rusko a Čína jsou si v SCO rovny i výší příspěvku, přestože jak podle počtu obyvatel, tak podle rozlohy by měl příspěvek od každého být rozdílný.²⁵⁴ Lukin dále také navrhnul několik korektur, které by měly napomoci lepší spolupráci v rámci SCO a případně i zlepšit obraz Ruska. Mezi nimi i větší pozornost vůči íránskému zájmu o členství v organizaci – ovšem jenom proto, aby vzrostla pozornost vůči SCO, nikoliv kvůli samotnému přijetí Íránu.²⁵⁵ Ve své další publikaci o SCO Lukin navrhuje zřízení

---

²⁵¹ *SCO set to tackle Central Asian problems.* RIA Novosti, 16. září 2010, <http://en.rian.ru>.

²⁵² KYRIAKAKIS, A. – CHATZIMICHAILIDOU, C.: c. d., s. 17.

²⁵³ LUKIN, A.: *The Shanghai Cooperation Organization: What Next?*

²⁵⁴ Tamtéž.

²⁵⁵ Lukin v tomto textu zmiňuje následující krok: 1) Zapojit Indii, Pákistán, Mongolsko a Turecko do spolupráce s SCO (příčemž první tři by se měly stát členy a Turecko pozorovatelem), 2) Větší pozornost snahám Íránu o zlepšení spolupráce s SCO, 3)

energetického klubu v rámci SCO. Logicky argumentuje, že členskými státy SCO jsou jak významní producenti nerostných surovin (Kazachstán, Rusko), tak transitní země a konzumenti (Čína).²⁵⁶ Celkově se ale analytici shodnou, že by měla posílit zejména ekonomická spolupráce. Lze se domnívat, že se tak jedná proto, že největší problémy s hledáním kompromisu měly členské státy právě při bezpečnostně-politických otázkách.

V této případové studii se práce zabývala Šanghajskou organizací spolupráce. Jedná se o jednu z geopoliticky nejdůležitějších mezinárodních mezivládních organizací, neboť slouží jako fórum pro dvě asijské mocnosti – Rusko a Čínu. Jak z této případové studie vyplývá, i devět let po založení SCO se této organizaci stále nedaří naplnit svoje cíle a při zásadních geopolitických změnách není schopna adekvátně reagovat na vzniklé situace. Budoucí vývoj v Asii ji může přisoudit větší úlohu, zatím ovšem zůstává její aktivita v dokumentech a návrzích představitelů jednotlivých států. Z ekonomického hlediska nebylo zatím ničeho zásadního dosaženo a z bezpečnostně-vojenského pohledu se jedná pouze o pravidelná společná cvičení, nikoliv společné akce.

Pál Dunay tvrdí, že Šanghajská organizace spolupráce „vzbudila největší naději stát se centrem regionální spolupráce v post-sovětském prostoru za účasti Ruska, Číny a čtyř z pěti bývalých středoasijských sovětských republik.“ Dále pak také poukazuje na to, že do budoucna bude spolupráce v tomto regionu ohrožena z několika důvodů – zejména kvůli zdrojům, ať už ropě a zemnímu plynu nebo, v případě menších středoasijských států, vodě.²⁵⁷

Na sbližování států ve střední Asii, a to zejména v SCO, se sousedními státy (Rusko a Čína), lze aplikovat spíše Hettneho pojetí nového regionalismu, jak bylo představeno v první kapitole. Ekonomická

Zlepšení ekonomické spolupráce v rámci SCO za pomoci státních fondů, ze kterých by byly prostředky alokovány do multilaterálních projektů), 4) Učinit ekonomickou politiku Číny uvnitř SCO více konstruktivní, 5) Založení univerzity SCO pro výcvik specialistů v různých profesích, 6) Vytvoření Mezinárodního institutu SCO – pro studování problémů v regionu, 7) Pořádat každoročně sportovní akce a umělecké festivaly pod záštitou SCO pokaždé v jiné členské zemi.

²⁵⁶ LUKIN, A.: *Russia to Reinforce the Asian Vector*.

²⁵⁷ DUNAY, P.: c. d., s. 5-6.

charakteristika není použitelná, neboť v tomto regionu není ekonomická problematika rozvinuta na úrovni mezinárodní spolupráce. Většina zemí v tomto regionu není ani členem WTO.²⁵⁸

Regionální uskupení dle teorie nového regionalismu mají stejně relevantní jak svoji ekonomickou, tak politickou dimenzi. Politický rozměr regionalizace navíc nabývá na důležitosti. Ekonomická racionalizace stále hraje svoji roli, ale jak uvádí publikace Světové banky, „*bezpečnost, získávání moci a spolupráce (...) jsou pravděpodobným politickým motorem regionální integrace.*“²⁵⁹ Sbližování Ruska a Číny a dále těchto dvou zemí se středoasijskými republikami můžeme vysvětlovat právě snahou o zajištění vlastní bezpečnosti a získání vlivu v regionu. Dalším důvodem může být snaha vyvážit roli jiných regionálních organizací v eurasijském prostoru – Evropské unie, ASEAN. Spolupráce ovšem zatím probíhá pouze na politicko-bezpečnostní úrovni.

---

²⁵⁸ Ze středoasijského prostoru jsou členy WTO pouze Čína, Kyrgyzstán a Mongolsko. Rusko a zbývající středoasijské republiky mají status pozorovatele, Turkmenistán není ve WTO nijak reprezentován.

²⁵⁹ DE LOMBAERDE, P. – GARAY, L.: c. d., s. 4.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala vztahy Ruské federace a Čínské lidové republiky na počátku 21. století, s důrazem na interakce těchto dvou zemí na ruském Dálném východě a jejich vzájemnou spolupráci v Šanghajské organizaci spolupráce. Pro tuto práci bylo zvoleno časové ohraničení lety 2000 a 2010. Prvně jmenovaný rok byl vybrán jako počátek změn na exekutivních postech v obou zemích, a to nejprve v Rusku a v roce 2002 následně i v Číně.

V první části práce předestřela historickou perspektivu rusko-čínských vztahů. Jak z textu vyplývá, koexistenci obou zemí lze v minulosti charakterizovat více jako neharmonickou, než jako směřující k těsnější spolupráci a hledání společných pozic. Již od prvních interakcí v 17. století obě země bojovaly o moc a postavení v regionu střední a severovýchodní Asie. V té době oslabená Čína musela ustoupit nejen Rusku, ale i mnoha dalším evropským mocnostem, které v této části světa měly svoje zájmy. Nerovné smlouvy, jak jsou nazývány mezinárodní pakty mezi asijskými a evropskými státy, měly za následek územní rozmach Ruska na jedné straně a úpadek čínského vlivu na straně druhé. Již v tomto období lze hledat počátky rozkolů a problémů, které rusko-čínské vztahy determinovaly ve 20. století a mají na ně vliv dodnes. Na počátku 20. století prošly obě země podobnými změnami, kdy v obou došlo ke svržení do té doby vládnoucích monarchií a ustavení nového státního zřízení. Jak v Rusku, tak v Číně došlo nakonec ke komunistickému převratu. V Číně se tak stalo nicméně až po druhé světové válce. Největším problémem z hlediska mezinárodních vztahů byl pak tzv. čínsko-sovětský rozkol, který datujeme od konce šedesátých let 20. století. Tato mezinárodní roztržka znamenala kromě několika ozbrojených střetů na rusko-čínských hranicích také významný posun v zahraniční politice Číny. Ta se obrátila více ke Spojeným státům, a to zejména po návštěvě amerického prezidenta Richarda Nixona v Pekingu v roce 1972. Devadesátá léta 20. století pak lze charakterizovat jako období opětovného sbližování obou zemí, které dalo vzniknout uskupení s názvem Šanghajská pětka, jež se později transformovalo v Šanghajskou organizaci spolupráce.

I přes zlepšení vztahů na konci 20. století nedošlo v tomto období, s výjimkou podepsání jedné mezinárodní smlouvy, k razantnějšímu posunu ve vývoji rusko-čínské spolupráce. Ten přišel až s obměnou na nejvyšších exekutivních postech v obou zemích. První dekádu 21. století, ve které se tyto změny odehrály, proto můžeme považovat za novou etapu rusko-čínských vztahů. Toto období je charakterizováno snahou o nalezení společných témat, na jejichž základě by mohla být potenciálně postavena budoucí spolupráce.

Práce měla za cíl analyzovat několik úrovní novodobých rusko-čínských vztahů. Na základě analýzy lze definovat rozdíl mezi stavem rusko-čínské spolupráce, jak ho prezentují oficiální zdroje, a realitou. Pokud lze rusko-čínskou spolupráci v současnosti definovat, je to dostatek společných prohlášení a dohod, z nichž ale většina nebyla naplněna nebo uskutečněna.

Pro lepší orientaci byly vztahy obou zemí v této práci rozděleny do tří rovin. Na politické úrovni dochází k proklamování dobrých vztahů a uzavírání dohod jako té z roku 2001 o dobrém sousedství a přátelské spolupráci; stejně tak obě země ujišťují o svých intencích prohlubovat kooperaci v rámci SCO. Analýzou dostupných materiálů lze ovšem zjistit, že obě země mají jiné chápání významu SCO – Rusko ji pokládá za spolek zemí sdílejících ruský pohled na mezinárodní vztahy a aktuální regionální a geopolitické problémy, Čína naopak vnímá SCO jako prostředek k rozšíření své sféry vlivu, aniž by výrazněji vzbudila podezření mezinárodní komunity a sousedních států. Někteří analytici se ovšem shodují, že Rusko pomyslný souboj o vedoucí pozici v této organizaci prohrává, byť je její fungování nastaveno tak, aby byla rovnost obou partnerů co nejvíce zajištěna. Politické řešení vyžaduje také situace na ruském Dálném východě a migrace čínských občanů na toto ruské území. K tomuto kroku nepřistupuje aktivně ani jedna vláda, byť hlavní zodpovědnost je v tomto případě logicky na ruské straně.

Co se týká ekonomické spolupráce, přes velikost obou zemí, a to jak geografickou tak demografickou, není jejich vzájemný obchod příliš vyvinut. Poslední finanční krize navíc snížila vzájemnou obchodní bilanci téměř o třetinu. Důvodem je hlavně napojení obou zemí na ostatní trhy,

zejména na evropské, ale také k rozloze poměrně krátká společná hranice. Základní komoditou pro budoucí rozvoj ekonomické a obchodní spolupráce bude zřejmě hlavní ruský vývozní artikl, kterým jsou nerostné suroviny. Byť i energetická spolupráce postrádá patřičný rozvoj, ropa a zemní plyn mohou být v budoucnu hlavní součástí vzájemného rusko-čínského obchodování.

Vojensko-bezpečnostní rovina rusko-čínských vztahů byla v práci definována jako stěžejní, a to jak pro vlastní spolupráci těchto zemí, tak pro mezinárodní vztahy a bezpečnost. Lze tvrdit, že v oblasti vojenských výdajů existuje mezi oběma zeměmi disparita. Rusko sice dává více peněz na armádu v poměru k HDP, nicméně základním údajem je čistý kvantitativní výdaj, který je větší v případě Číny. Obě armády procházejí v současné době reformou a přezbrojením. U obou zemí můžeme ovšem sledovat jistou nekoncepčnost celého procesu, chybí strategie rozvoje a peníze jsou utráceny za nerentabilní projekty. Tento faktor je více viditelný v Rusku, v jehož případě je pro danou tematiku také více dostupných materiálů. Demonstrací společného úsilí se mají stát vojenská cvičení, vedená dříve jako rusko-čínská, nyní pod patronací SCO. Jejich cílem má být většinou nácvik boje s teroristy a řešení možných lokálních problémů. Jak ovšem také z analýzy vyplynulo, tato společná cvičení měla zatím pouze dva reálné výstupy; zaprvé, čínská armáda mohla legálně cvičit na území Ruské federace, a zadruhé, výzbroj představená při těchto cvičeních se ukázala jako nepraktická a nepoužitelná v boji s terorismem. Vojenskou spolupráci tak charakterizuje stále hlavně prodej technologií z Ruska do Číny a jejich následná výroba v licenci na čínském území.

Žádnou z uvedených tří rovin rusko-čínské spolupráce se nepodařilo prokázat jako dostatečně rozvinutou. Většina projektů – politických, ekonomických i vojenských existuje doposud buď pouze v podobě dohod, nebo byla spolupráce rozpracována, ale zůstala nedokončena. Nelze ovšem zpochybnit fakt, že za posledních deset let se Rusko a Čína v porovnání s minulostí výrazně sblížily.

Hypotéza této práce zněla: *Rusko-čínské sblížení po roce 2000 nevedlo k navázání úzké spolupráce mezi oběma zeměmi.* Tuto hypotézu se podařilo v této práci prokázat. Sblížení Ruska a Číny sice nabízí široký

potenciál pro rozvoj vzájemné spolupráce, tento potenciál nicméně zůstává z několika důvodů nenaplněn. Mezi tyto důvody patří migrace čínských občanů na ruský Dálný východ i nedeklarované soupeření obou zemí v Šanghajské organizaci spolupráce. Autor práce považuje tyto dva aspekty za pravděpodobně největší překážky dalšího rozvoje rusko-čínských vztahů, proto jim v práci byl věnován větší prostor ve formě případových studií.

Vyřešení situace v SCO by mohlo napomoci jejímu dalšímu rozvoji v plnohodnotnou regionální organizaci, která by se mohla zařadit do skupiny dalších podobných mezinárodních uskupení. Problémem spolupráce Ruska a Číny na úrovni mezinárodních organizací i na bilaterální úrovni je fakt, že obě země se vyhýbají adresování problémů, na jejichž řešení by se pravděpodobně nemohly jednoznačně shodnout. Tento proces je ovšem stěžejní pro fungování spolupráce v moderní době, nejen při formování uskupení, jak je popisuje teorie nového regionalismu, která byla prezentována v první kapitole. Kvalitní a dlouhodobá mezistátní spolupráce vyžaduje hledání kompromisu. V této práci bylo ovšem několikrát poukázáno na to, že ani jedna země zatím nesměruje k řešení společných problémů, u kterých by nutně muselo dojít k ústupkům na obou stranách. Současná rusko-čínská spolupráce probíhá pouze ad hoc v oblastech, kde panuje shoda.

Problematika ruského Dálného východu patří k hlavním tématům, kterými bychom se měli při zkoumání rusko-čínských vztahů zabývat. Většinu ostatních aspektů rusko-čínské spolupráce lze velmi snadno ukončit. Politické dohody lze vypovědět a z organizací jde vystoupit. Situaci na Dálném východě ale dříve nebo později bude nutné řešit. Hlavním problémem, jak vyplývá z případové studie v této práci, je fakt, že nelze nyní přesně určit, jaká je skutečná demografická situace v tomto regionu. Zásadním proto bude výstup ze sčítání lidu, které bude probíhat na přelomu let 2010 a 2011. Práce také zmínila hlavní problémy regionu, kterými jsou neřešená a nedostatečná regulace čínské migrace, korupce spojená s udělováním víz a trvalého pobytu pro čínské obyvatele a špatná ekonomická situace – způsobená nejprve rozpadem Sovětského svazu a narušením tradičních ekonomických vazeb, a poté necitlivými zásahy

centrální vlády do obchodních záležitostí regionu. V neposlední řadě lze přidat demografickou nevyváženost mezi ruskou a čínskou stranou, kdy na Dálném východě žije 6,5 milionu lidí a v čínských příhraničních provinciích přes 300 milionů obyvatel. Všechny tyto aspekty utvářejí potenciálně nebezpečné prostředí pro budoucí vývoj v této oblasti. Obě země budou muset tuto situaci řešit, neboť jiné než oboustranně přijaté rozhodnutí nebude mít potřebný účinek.

Práce svým zaměřením a svými cíli přispěla k analýze problematiky, která není v českém akademickém prostředí příliš pokryta. Rusko-čínské vztahy jako samostatná kapitola mezinárodních vztahů nezaujímají v domácích publikacích přední místo, přestože jak práce několikrát poukázala, zkoumání vzájemných vztahů a spolupráce těchto zemí má vysokou relevanci, vzhledem k implikacím pro mezinárodní vztahy a mezinárodní bezpečnost, které mohou z případného partnerství vzejít.

Rusko a Čína budou jistě nadále významnými členy mezinárodního společenství a jejich vztahy, zahraniční politiky a vnitřní vývoj budou determinovat vývoj celosvětové i regionální bezpečnosti. Z hlediska dalšího zkoumání rusko-čínských vztahů se jako nejpodstatnější jeví oblast ruského Dálného východu, a to ze všech dříve jmenovaných důvodů. Jedná se o nedostatečně probádanou oblast, která je sice geograficky vzdálena všem současným centrům ozbrojených konfliktů, na druhou stranu zde ovšem může docházet k ohrožení jak národní bezpečnosti, tak bezpečnosti jednotlivců, převážně občanů Ruska. Důležité bude sledovat reakce obou zemí na další vývoj, jejich kroky a politiku v tomto regionu. Předně se očekává řešení otázky regulace migrace, následně to, jak bude naloženo s již usazenými čínskými obyvateli. Přestože migrace Číňanů severně od jejich hranic není čistě novodobým problémem, nelze ovšem očekávat stejné implikace tohoto fenoménu pro bezpečnost a mezinárodní vztahy v minulosti a v současnosti. Toto téma by proto mělo zaujímat při analyzování rusko-čínských vztahů přední místo.

PRAMENY A LITERATURA

Prameny

Bezpečnost státu a bludný kruh českého vojenství. In: Militaria, 27. ledna 2010, <http://www.militaria.cz/cz/clanky/miscellanea/bezpecnost-statu-a-bludny-kruh-ceskeho-vojenstvi.html> (6. 12. 2010)

Corruption Perceptions Index 2009. In: Transparency International 2009, http://www.transparency.org/policy_research/surveys_indices/cpi/2009/cpi_2009_table (6. 12. 2010)

ЧИСЛЕННОСТЬ НАСЕЛЕНИЯ РОССИИ (Population of Russia, 2002 Census), http://perepis2002.ru/ct/html/TOM_01_04_1.htm (6. 12. 2010)

ДАЛЬНЕВОСТОЧНЫЙ ФЕДЕРАЛЬНЫЙ ОКРУГ,
<http://www.dfo.gov.ru/index.php?id=25> (6. 12. 2010)

Dushanbe Declaration of Heads of SCO Member States. In: Official Website of the Russian Presidency of the SCO, 28. srpna 2008, http://en.sco2009.ru/docs/documents/dus_declaration.html (6. 12. 2010)

Charter of the Shanghai Cooperation Organization. In: The SCO Website, 7. května 2009, <http://www.sectsco.org/EN/show.asp?id=69> (6. 12. 2010)

China – Member Information. In: World Trade Organization, http://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/china_e.htm (6. 12. 2010)

China's National Defense in 2008. The State Council Information Office, Peking 2008, s. 102 (app. IV).

Purchase of Alaska 1867. In: US Department of State,
<http://web.archive.org/web/20080410122537/http://www.state.gov/r/pa/ho/time/gp/17662.htm> (6. 12. 2010)

Russia Votes – Duma Election Law. In: Centre for the Study of Public Policy – University of Aberdeen,
http://www.russiavotes.org/duma/duma_election_law.php (6. 12. 2010)

Russia Votes – Results of Previous Elections to the Russian State Duma. In: Centre for the Study of Public Policy – University of Aberdeen,
http://www.russiavotes.org/duma/duma_elections_93-03.php (6. 12. 2010)

Sukhoi Su-27M. In: Milavia, 12. dubna 2009,
http://www.milavia.net/aircraft/su-35_su-27m (6. 12. 2010)

T-90S Main Battle Tank. In: Army-Technology.com, <http://www.army-technology.com/projects/t90/> (6. 12. 2010)

The Foreign Policy Concept of the Russian Federation. In: President of Russia Official Web Portal, 12. července 2008,
<http://archive.kremlin.ru/eng/text/docs/2008/07/204750.shtml> (6. 12. 2010)

Treaty concerning the Cession of the Russian Possesions in North America by his Majesty the Emperor of all the Russias to the United States of America. Washington DC, The Library of Congress, U.S. Congressional Documents and Debates 1774-1875,
<http://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage?collId=llsl&fileName=015/llslo15.db&recNum=572> (6. 12. 2010)

Treaty of Good-Neighborliness and Friendly Cooperation Between the People's Republic of China and the Russian Federation. In: Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China,
<http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15771.htm> (6. 12. 2010)

Military and Security Developments Involving the PRC 2010. Washington DC 2010.

Literatura

1500 rally against Putin in Russian Far East. The Independent, 20. března 2010, <http://www.independent.co.uk/>.

50 % Good News Is the Bad New in Russian Radio. The New York Times, 22. dubna 2007, <http://www.nytimes.com/>.

ALEXSEEV, Michail A.: *Economic Valuations and Interethnic Fears – Perceptions of Chinese Migration in the Russian Far East.* Journal of Peace Research, 40, 2003, č. 1, s. 85-102.

ALDEN, Chris: *China in Africa.* Claremont 2007.

ANTONĚNKO, Oksana: *The EU should not ignore the SCO.* Centre for European Reform Policy Brief. Londýn 2007.

ARIS, Stephen: *Russia's Approach to Multilateral Cooperation in the Post-Soviet Space.* Russian Analytical Digest, 5, 2010, č. 76, s. 2-5.

BAJPAI, Kanti: *Human Security – Concept and Measurement.* Kroc Institute Occasional Paper 19, Notre Dame 2000.

BAKEŠOVÁ, Ivana – FÜRST, Rudolf – HEŘMANOVÁ, Zdenka: *Dějiny Taiwanu.* Praha 2004.

BAZHANOV, Jevgenij: *From Adversaries to Allies.* The Moscow Times, 2. 10. 2009. (<http://www.themoscowtimes.com/>)

BECK Barbara: *Peak Labour.* The World in 2010, The Economist 2009, s. 74.

Beijing likens Cheney criticism to nosy neighbor. The Washington Times, 1. března 2007, <http://www.washingtontimes.com/>.

BELLACQUA, James (ed.): *The Future of China-Russia Relations*.
Lexington 2010.

BEST, Erik: *Čína má nyní USA v hrsti. Kvůli Nixonovi*. Lidové noviny, 10.
října. 2008. (<http://www.lidovky.cz/>)

BEZZUBCEV-KONDAKOV, Alexander – DROKANOV, Ilja: *Надо ли
России бояться Китая?* Moskva 2011.

BERGER, Bernt: *The Xinjiang Blame Game*. ISN Security Watch, 4. 8.
2009, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch/>.

BIN, Yu: *China-Russia Relations: Lubricate the Partnership, but with
What?* CSIS Report, 5, 2004, č. 3. (<http://csis.org/>)

BIN, Yu: *Living With Normalcy*. CSIS Report, 5, 2004, č. 4.
(<http://csis.org/>)

BLAGOV, Sergej: *Shanghai cooperation, military overtones*. ISN Security
Watch, 13. srpna 2007, [http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-
Affairs/Security-Watch/](http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch/).

BORDACHEV, Timofej: *Asia's Future and Russia's Policy*. Russia in
Global Affairs, 12. července 2006. (<http://eng.globalaffairs.ru/>)

BRUNO, Greg: *NMD – A Status Report*. Council on Foreign Relations, 17.
září 2009,
[http://www.cfr.org/publication/18792/national_missile_defense.html#p
4](http://www.cfr.org/publication/18792/national_missile_defense.html#p4) (6. 12. 2010)

BUZAN, Barry: *Human security in international perspective*. In:
ANTHONY, Mely C. – HASSAN, Mohamed Jawhar: *The Asia Pacific in the
New Millennium: Political and Security Challenges*. Kuala Lumpur 2001, s.
583-596.

CABESTAN, Jean-Pierre: *China's Foreign and Security Policy Decision-making Processes under Hu Jintao*. *Journal of Current Chinese Affairs*, 38, 2009, č. 3, s. 63-87. (www.sagepub.com)

COSSA, Ralph: *Northern territories – searching for a solution*. *Pacific Forum*, 25. 8. 2006, <http://www.isn.ethz.ch/isn/Current-Affairs/Security-Watch/>.

DE LOMBAERDE, Philippe – GARAY, Luis Jorge: *The New Regionalism in Latin America and the Role of the US*. EULARO Background Paper, Duben 2006.

DEN BOER, Monica – DE WILDE, Jaap: *The Viability of Human Security*. Amsterdam 2008.

DUNAY, Pál: *Not Beyond Limits – The Prospects of the SCO*. CSP Policy Paper č. 5, Ženeva 2010.

DUNLOP, John: *The 2002 Dubrovka and 2004 Beslan Hostage Crises: A Critique of Russian Counter-Terrorism*, Stuttgart 2006.

Estonia hit by „Moscow cyber war“. BBC, 17. května. 2007, <http://news.bbc.co.uk/>.

ETHIER, Wilfried J.: *The New Regionalism*. *The Economic Journal*, 108, 1998, č. 449, s. 1149-1161. (www.jstor.org)

FACON, Isabelle: *The reform of the Russian army – Issues and Obstacles*. Surrey 2002.

FAIRBANK, John K.: *Dějiny Číny*. Praha 1998.

FARREL, Mary – HETTNE, Björn – VAN LANGENHOVE, Luk: *Global Politics of Regionalism – Theory and Practice*. Londýn 2005.

FEFFER, John – CHEN, Sean: *China's Military Spending – Soft Rise or Hard Threat?* Foreign Policy in Focus, 6. května 2010, http://www.fpif.org/articles/chinas_military_spending_soft_rise_or_hard_threat (6. 12. 2010)

FLIKKE, Geir: *Russian-Chinese Relations and Developments in the SCO and CSTO*. Oslo 2009.

FORD, Harold P.: *Calling the Sino-Soviet Split*. CIA, 14. dubna 2007, <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/>.

GANCHENG, Zhao: *China-Russia-India Trilateral Relations: Realities and Prospects*. China report, 45, 2009, 127, s. 127-133. (www.sagepub.com)

GANSKE, Charles: *Russia's Far East – China's Frontier?* Russia Blog, 14. srpna 2006, <http://www.russiablog.org/>.

GATEHOUSE, Gabriel: *Russia's Far East looks to China*. BBC, 5. června 2007, <http://news.bbc.co.uk/>.

GOBLE, Paul: *Primakov warns of troubles ahead for Russia*. RFE/RL NEWSLINE, 10, 2004, č. 73, část č. 46, <http://www.hri.org/news/balkans/rferl>.

GOBLE, Paul: *Will Russia Lose Its Far East?* The New York Times, 30. září 2008. (<http://global.nytimes.com/>)

GOODENOUGH, Patrick: *Obama Administration My Lift US Arms Embargo Imposed on China After Tiananmen Crackdown*. CNS News, 13. října 2010, <http://www.cnsnews.com/>.

GORST, Isabel – MCGREGOR, Richard: *Russia aids muscle to central Asian summit*. The Financial Times, 15. srpna 2007. (<http://www.ft.com/>)

GROMADZKI, Gregorz (a kol.): *Ukraine and the EU after the Orange Revolution*. CEPS Policy Brief 60, Brusel 2004.

GUTFELD, Arnon: *The Return of Russia under Putin*. Strategic Assessment, 10, 2008, č. 4. (www.inss.org.il)

HETTNE, Björn – INOTAI, András – SUNKEL, Osvaldo: *Globalism and the new regionalism*. Helsinki 1999.

HUASHENG, Zhao: *Sino-Russian Relations 2009 to 2010 – A Perspective from China*. Russian Analytical Digest, 5, 2010, č. 76, s. 5-8.

Human Development Report 1994. New York 1994.

Human Security: Safety for people in a changing world. Department of Foreign Affairs and International Trade, Ottawa 1999.

CHENOY, Anuradha: *India and Russia – Allies in the International Political System*. South Asian Survey, 15, 2008, č. 49, s. 49-62. (www.sagepub.com)

China, Russia Sign Good-Neighborly Treaty of Friendship, Cooperation. Embassy of the PRC in the Kingdom of Norway, 16. července 2001, <http://www.chinese-embassy.no/eng/dtxw/t110017.htm> (6. 12. 2010)

IMF forecasts China's 2010 GDP growth to 10.5 %. China.org.cn, 8. července 2010, <http://www.china.org.cn/>.

ISKYAN, Kim: *Selling Off Siberia – Why China should purchase the Russian Far East*. Slate Magazine, 28. července 2003, <http://www.slate.com/>.

ITOH, Soichi: *Sino-Russian Energy Relations: True Friendship or Phony Partnership?* Russian Analytical Digest, 5, 2010, č. 73, s. 9-12.

JERVIS, Robert: *Cooperation under the security dilemma*. World Politics, 30, 1978, č. 2, s. 167-174. (www.jstor.org)

KALAIČINSKIJ, Andrej: *Putin Is Turning Vladivostok into Russia's Pacific Capital*. Russian Analytical Digest, 5, 2010, č. 82, s. 2-9.

KALDOR, Mary: *Human security – reflections on globalization and intervention*. Cambridge 2007.

KLJUČKIN, Anton: *Великая застарбайтерская стена*. Kommersant, 5. června 2007, <http://lenta.ru/articles/2007/06/05/migrant/> (6. 12. 2010)

KLOMEGAH, Kester K.: *Chasing China in Africa*. IPS, 18. června 2008, <http://ipsnews.net/>.

KRAUTHAMMER, Charles: *The Unipolar Moment*. Foreign Affairs, 70, 1990, č. 1, s. 23-33. (www.jstor.org)

KRISTOF, Nicholas D.: *The Genocide Olympics*. The St. Petersburg Times, 29. ledna 2008. (<http://www.sptimes.ru/>)

KUCERA, Joshua: *China's Russian Invasion*. The Diplomat, 19. února 2010. (<http://the-diplomat.com/>)

KYRIAKAKIS, Alexandros – CHATZIMICHAILIDOU, Catherine: *China and Russia – The Shanghai Cooperation Organization*. Centre of Russian and Eurasian Studies 2008.

LATYNINA, Julia: *The Problem – China and Caucasus*. The Moscow Times, 18. prosince 2008. (<http://www.themoscowtimes.com/>)

LAVROV, Sergej: *The Rise of Asia and the Eastern Vector of Russia's Foreign Policy*. Russia in Global Affairs, 12. července 2006. (<http://eng.globalaffairs.ru/>)

LI, Cheng: *China's leaders – the new generation*. Oxford 2001.

LIN, Zhiqiu – KEITH, Ronald: *The Falun Gong Problem – Politics and the Struggle for the Rule of Law in China*. The China Quarterly, 43, 2003, č. 175, s. 623-642.

LUKIN, Alexander.: *Russia to Reinforce the Asian Vector*. Russia in Global Affairs, 7. června 2009. (<http://eng.globalaffairs.ru/>)

LUKIN, Alexander: *The Shanghai Cooperation Organization: What Next?* Russia in Global Affairs, 8. srpna 2007. (<http://eng.globalaffairs.ru/>)

LUM, Thomas: *China and Falun gong*. CRS Report for Congress, 25. května 2006, <http://fpc.state.gov/documents/organization/67820.pdf> (6. 12. 2010)

MacFARQUHAR, Roderick: *Deng Xiaoping's Reform Program in the Perspective of Chinese History*. Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences, 40, 1987, č. 6, s. 20-38. (www.jstor.org)

McDERMOTT, Roger: *The Rising Dragon: SCO Peace Mission 2007*. The Jamestown Foundation Occasional Paper, Washington DC 2007.

McNALLY, Christopher A.: *China and the Global Financial Crisis*. Asia Pacific Bulletin, 2, 2008, č. 26, s. 1-2.

MENON, Rajan: *Russia*. In: ELLINGS, Richard J – FRIEDBERG, Aaron L.: *Strategic Asia 2001-02: Power and Purpose*. Seattle 2001.

NICHOL, Jim: *Kyrgyzstan – Recent Developments and U.S. Interests*. Congressional Research Service, 9. září 2010, <http://www.crs.gov/>.

NK conducts nuclear test. BBC, 25. května. 2009, <http://news.bbc.co.uk/>.

NYE, Joseph: *America and Global Public Goods*. Project Syndicate, 11. září. 2007, <http://www.project-syndicate.org/>.

NYE, Joseph: *Hard Russia vs. Soft China*. The Moscow Times, 11. září. 2008. (<http://www.themoscowtimes.com/>)

ØVERLAND, Indra – BRÆKHUS, Kyrre: *A match made in heaven? Strategic convergence between China and Russia*. Oslo 2006.

PORTYAKOV, Vladimir: *Russian-Chinese Relations – Current Trends and Future Prospects*. Russian Analytical Digest, 5, 2010, č. 73, s. 2-4.

PRASAD, Eswar (ed.): *China's Growth and Integration into the World Economy*. IMF Occasional Paper 232, Washington DC 2004.

Putin's Speech: Back to cold war? BBC, 10. 2. 2007, <http://news.bbc.co.uk/>.

Russia „ends Chechnya operation“. BBC, 16. dubna 2009, <http://news.bbc.co.uk/>.

Russia expects CIS countries to create free trade zone by yearend. RIA novosti, 17. června 2010, <http://en.rian.ru/>.

Russia Recalibrates After Commodities Downturn. The New York Times, 23. března 2009, <http://www.nytimes.com/>.

Russia will continue supporting China on Taiwan – Putin. RIA Novosti, 23. března 2010, <http://en.rian.ru/>.

Russian-Chinese exercises to be held in China in summer. RIA Novosti 18. března 2009, <http://en.rian.ru/>.

SAFFIRE, William: *ON LANGUAGE; The Near Abroad.* The New York Times, 22. května 1994. (<http://global.nytimes.com/>)

SCO set to tackle Central Asian Problems. RIA Novosti, 16. září 2010 <http://en.rian.ru/>.

SIPRI Yearbook 2009. Solna 2009.

Six party talks. In: GlobalSecurity, <http://www.globalsecurity.org/wmd/world/dprk/6-party.htm> (6. 12. 2010)

SMITH, Mark A.: *The Russian Far East – Drift From The Centre?* Surrey 2003.

STEJSKAL, Libor: *Bezpečnost, její koncept a souvislosti.* IN: BALABÁN, Miloš – DUCHEK, Jan – STEJSKAL, Libor: *Kapitoly o bezpečnosti.* Praha 2007.

STELZER, Irwin: *The real action will be at the G2: China and the US.* The Times, 29. března 2009. (<http://business.timesonline.co.uk/>)

SUDLIANKOVÁ, Natalia: *Hrátky s peklem.* Týden, 15. srpna 2005, <http://www.tyden.cz/>.

ŠVANKMAJER, Milan: *Dějiny Ruska.* Praha 2008.

TADJBAKSH, Shahrbanou: *Human security in international organizations: blessing or scourge?* Human security journal, 2007, č. 4, s. 8-16.

Tensions with China in Russia's Far East fueled by demographics, quest for resources. East Asia Intel, 6. března 2009, <http://www.east-asia-intel.com/>.

TYNAN, Deidre: *US Gets Uzbek Air Base.* EurasiaNet, 12. května 2009, <http://www.eurasianet.org/>.

UŠKALOV, Igor: *Emigration and immigration: the case of Russia.* In: GRAHAM, David T. – POKU, Nana K.: *Migration, Globalisation and Human Security.* New York 2000.

Venezuela to get Russian Aircraft. BBC, 15. května 2006, <http://news.bbc.co.uk/>.

VERBA, Igor: *Ползучая экспансия великого соседа.* Независимая газета, 17. února 2001. (<http://www.ng.ru/>)

WANG, Dong: *China's unequal treaties – narrating national history.* Oxford 2005

WEITZ, Richard: *China-Russia Security Relations – Strategic Parallelism Without Partnership or Passion?* Washington DC 2008.

WEITZ, Richard: *Why Russia and China have not formed an anti-American alliance.* Naval War College Review, 56, 2003, č. 4, s. 39-61.

WILLIS, Andrew: *EU Presidency reconsidering China arms embargo.* EU Observer, 27. ledna 2010, <http://euobserver.com/884/29343> (6. 12. 2010)

WILSON, Jeanne L.: *Strategic Partners: Russian-Chinese Relations in the Post-Soviet Era.* New York 2004.

WISHNICK, Elizabeth: *Chinese Migration to the Russian Far East: A Human Security Dilemma.* Hong Kong 2002.

WISHNICK, Elizabeth: *The Securitization of Chinese Migration to the Russian Far East*. Honolulu 2009.

World Population Prospects 2008. New York 2008.

XIANG, Ah: *Changing Alliances In International Arena*. Republican China, 22. dubna 2007, <http://www.republicanchina.org/>.

ZHENG, Yongiang: *Development and Democracy – Are They Comaptible in China?* Political Scince Quarterly, 109, 1994, č. 2, 235-259.
(www.jstor.org)

PŘÍLOHY

Seznam příloh

A. Textové přílohy

Příloha 1: **Smlouva o dobrém sousedství a přátelské spolupráci mezi Čínskou lidovou republikou a Ruskou federací**

Příloha 2: **Charta Šanghajske organizace spolupráce**

B. Obrazové přílohy

Příloha 3: **Ruský Dálný východ – geografická mapa**

Příloha 4: **Ruský Dálný východ – politická mapa**

Příloha 5: **Ruský Dálný východ – vojensko-bezpečnostní objekty**

Příloha 6: **Hlavní směry migrace mezi Čínou a Ruskem a hustota obyvatelstva**

Příloha 7: **Srovnání ekonomických údajů Ruska a Číny za rok 2009**

Příloha 8: **Srovnání armádních rozpočtů a aktivních sil Ruska a Číny**

A. Textové přílohy

Příloha 1: Smlouva o dobrém sousedství a přátelské spolupráci mezi Ruskou federací a Čínskou lidovou republikou

The People's Republic of China and the Russian Federation (hereafter known as the contracting parties),

In view of the historical tradition of good-neighborliness and friendship between the people of China and Russia,

Hold that the Sino-Russian Joint Declarations and Statements signed and adopted by the heads of states of the two countries from 1992 to 2000 which are of great significance to the development of bilateral relations,

Firmly believe that to consolidate the friendly and good neighborly ties and mutual cooperation in all fields between the two countries is in conformity with the fundamental interests of the peoples of the two countries and conducive to the maintenance of peace, security and stability in Asia and the world,

Reiterate the obligations committed by each party in accordance with the Charter of the United Nations and other international treaties of which it is a signatory,

With the hope of promoting and establishing a just and fair new world order based on universally recognized principles and norms of international laws,

Endeavor to enhance relations between the two countries to a completely new level, Determined to develop the friendship between the people of the two countries from generation to generation,

Have reached agreement as follows:

Article. 1

In accordance with universally recognized principles and norms of international laws and on the basis of the Five Principles of mutual respect of state sovereignty and territorial integrity, mutual non-aggression, mutual non-interference in each other's internal affairs, equality and mutual benefit and peaceful co-existence, the contracting parties shall develop the strategic cooperative partnership of good-neighborliness, friendship and cooperation and equality and trust between the two countries from a long-term view and in a comprehensive manner.

Article 2

In handling their mutual relations, the contracting parties will neither resort to the use of force; or the threat of force nor take economic and other means to bring pressure to bear against the other. The contracting parties will only solve their differences through peaceful means by adhering to the provisions of the "United Nations Charter" and the principles and norms of universally recognized

international laws.

The contracting parties reaffirm their commitment that they will not be the first to use nuclear weapons against each other nor target strategic nuclear missiles against each other.

Article 3

The contracting parties respect each other's choice for the course of political, economic, social and cultural development in line with their nation's actual conditions so as to ensure a long-term and stable development of relations between the two countries.

Article 4

The Chinese side supports the Russian side in its policies on the issue of defending the national unity and territorial integrity of the Russian Federation.

The Russian side supports the Chinese side in its policies on the issue of defending the national unity and territorial integrity of the People's Republic of China.

Article 5

The Russian side reaffirms that the principled stand on the Taiwan issue as expounded in the political documents signed and adopted by the heads of states of the two countries from 1992 to 2000 remain unchanged. The Russian side acknowledges that there is only one China in the world, that the People's Republic of China is the sole legal government representing the whole of China and that Taiwan is an inalienable part of China. The Russian side opposes any form of Taiwan's independence.

Article 6

The contracting parties point out with satisfaction that each has no territorial claim on the other and both are resolved to make active efforts in building the border between the two countries into one where ever-lasting peace and friendship prevail. The contracting parties will adhere to the principles of non-encroachment upon territories and national boundaries as stipulated in international laws and strictly observe the national boundary between the two countries.

The contracting parties shall continue to hold talks on the pending boundary alignment of the sectors which China and Russia have not yet arrived at an agreement through consultations. Prior to the settlement of these issues, the two sides will maintain the status quo in such boundary sectors.

Article 7

In accordance with the current agreements, the contracting parties shall adopt measures to increase trust between their militaries and reduce military forces in the border areas. The contracting parties shall expand and deepen confidence building measures in the military field so as to consolidate each other's security and strengthen regional and international stability.

The contracting parties shall make efforts to ensure its own national security in accordance with the principle of maintaining reasonable and adequate weapons and armed forces.

The military and military technology cooperation of the contracting parties carried out in accordance with the relevant agreements are not directed at third countries.

Article 8

The contracting parties shall not enter into any alliance or be a party to any bloc nor shall they embark on any such action, including the conclusion of such treaty with a third country which compromises the sovereignty, security and territorial integrity of the other contracting party. Neither side of the contracting parties shall allow its territory to be used by a third country to jeopardize the national sovereignty, security and territorial integrity of the other contracting party.

Neither side of the contracting parties shall allow the setting up of organizations or gangs on its own soil which shall impair the sovereignty, security and territorial integrity of the other contracting party and their activities should be prohibited.

Article 9

When a situation arises in which one of the contracting parties deems that peace is being threatened and undermined or its security interests are involved or when it is confronted with the threat of aggression, the contracting parties shall immediately hold contacts and consultations in order to eliminate such threats.

Article 10

The contracting parties shall employ and perfect the mechanism for regular meetings at all levels, above all the summit and high-level meetings, to conduct periodic exchanges of views and co-ordinate their stand on bilateral ties and on important and urgent international issues of common concern so as to reinforce the strategic cooperative partnership of equality and trust.

Article 11

The contracting parties stand for the strict observation of universally acknowledged principles and norms of international laws and oppose any action of resorting to the use of force to bring pressure to bear on others or interfering in the internal affairs of a sovereign state under all sorts of pretexts and both are ready to make positive efforts to strengthen peace, stability, development and cooperation throughout the world.

The contracting parties are against any action which may constitute a threat to international stability, security and peace and will conduct mutual co-ordination with regard to the prevention of international conflicts and bringing about their political settlement.

Article 12

The contracting parties shall work together for the maintenance of global strategic balance and stability and make great efforts in promoting the observation of the basic agreements relevant to the safeguard and maintenance of strategic stability.

The contracting parties shall actively promote the process of nuclear disarmament and the reduction of chemical weapons, promote and strengthen the regimes on the prohibition of

biological weapons and take measures to prevent the proliferation of weapons of mass destruction, their means of delivery and their related technology.

Article 13

The contracting parties shall strengthen their cooperation in the United Nations and its Security Council as well as other United Nations Special Agencies. The contracting parties shall work to reinforce the central role of the United Nations as the most authoritative and most universal world organization composed of sovereign states in handling international affairs, particularly in the realm of peace and development and guarantee the major responsibility of the UN Security Council in the area of maintaining international peace and security.

Article 14

The contracting parties shall energetically promote the consolidation of stability of the surrounding areas of the two countries, create an atmosphere of mutual understanding, trust and cooperation, and promote efforts aimed at setting up a multi-lateral co-ordination mechanism which complies with the actual situation of the above-mentioned areas on issues of security and cooperation.

Article 15

In accordance with the two countries' inter-governmental agreements concerned and other documents relating to the handling of creditor's rights and liabilities, each side of the contracting parties recognizes the lawful right of ownership of the assets and other properties which belong to the other side and which are located within the territory of the other contracting party.

Article 16

On the basis of mutual benefit, the contracting parties shall conduct cooperation in such areas as economy and trade, military know-how, science and technology, energy resources, transport, nuclear energy, finance, aerospace and aviation, information technology and other areas of common interest. They shall promote economic and trade cooperation in border areas and local regions between the two countries and create necessary and favorable conditions in this regard in accordance with the laws of each country.

The contracting parties shall energetically enhance and develop exchanges and cooperation in culture, education, health, information, tourism, sports and legal matters.

In accordance with their national laws and international treaties of which they are a party, the contracting parties shall protect and maintain intellectual property rights, including copyright and other relevant rights.

Article 17

The contracting parties shall conduct cooperation in world financial institutions, economic organizations and forums, and in line with the rules and regulations of the above-mentioned institutions, organizations and forums, make efforts to promote the participation of a contracting party in the above-mentioned institutions of which the other contracting party is already a member (or member state).

Article 18

The contracting parties shall cooperate in promoting the realization of human rights and fundamental freedom in accordance with the international obligations each is committed and the national laws of each country.

In line with the international obligations each of the contracting parties is committed and the laws and regulations of each country, the contracting party shall take effective measures to guarantee the legal rights and interests of legal persons and natural persons of the other contracting party who reside within its territory, and provide the necessary legal assistance over civil and criminal matters.

The departments concerned of the contracting parties, in accordance with relevant laws, shall conduct investigation and seek a solution to the problems and disputes arising from the process of carrying out cooperation and business activities by the legal persons and natural persons within the territory of the other side of the contracting parties.

Article 19

The contracting parties shall carry out cooperation in the protection and improvement of the environment, prevention of cross-border pollution, the fair and rational use of water resources along the border areas and the use of biological resources in the northern Pacific and boundary river areas; make joint efforts in protecting rare floras, faunas and the natural ecosystem, and conduct cooperation in preventing the outbreak of major accidents arising from natural disasters or due to technical reasons and eliminating their after-effects .

Article 20

The contracting parties, in accordance with the laws of each country and the international obligation each has committed, shall actively cooperate in cracking down terrorists, splittists and extremists, and in taking strong measures against criminal activities of organized crimes, illegal trafficking of drugs, psychotropic substances and weapons. The contracting parties shall conduct cooperation to crack down on illegal immigration, including the crack down on illegal transportation of natural persons via its territory.

Article 21

The contracting parties attach great importance to the exchanges and cooperation between the central (federal) legislative organs and law enforcement agencies of the two countries.

The contracting parties shall promote with great efforts the exchanges and cooperation between the judicial organs of the two countries.

Article 22

This Treaty neither affects the rights and obligations of the contracting parties in other international treaties of which they are a party to it, nor is it directed against any third country.

Article 23

To implement the present Treaty, the contracting parties shall actively promote the signing of accords in specific realms which are of interests to both sides.

Article 24

This Treaty needs to be ratified and shall come into force from the date of the exchange of instruments of ratification. The exchange of instruments of ratification shall take place in Beijing.

Article 25

The term of validity of the present treaty is twenty years. If neither side of the contracting parties notify the other in writing of its desire to terminate the treaty one year before the treaty expires, the treaty shall automatically be extended for another five years and shall thereafter be continued in force in accordance with this provision.

Done in Moscow on July 16, 2001 in two copies, each in the Chinese and Russian languages, both texts being equally authentic.

Representative of the People's Republic of China

Representative of the Russian Federation

Jiang Zemin Vladimir Putin

Zdroj: Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China,
<http://www.fmprc.gov.cn/eng/wjdt/2649/t15771.htm>

Příloha 2: Charta Šanghajské organizace spolupráce

The People's Republic of China, the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, the Russian Federation, the Republic of Tajikistan and the Republic of Uzbekistan being the founding states of the Shanghai Cooperation Organization (hereinafter SCO or the Organization),

Based on historically established ties between their peoples;

Striving for further enhancement of comprehensive cooperation;

Desiring to jointly contribute to the strengthening of peace and ensuring of security and stability in the region in the environment of developing political multipolarity and economic and information globalization;

Being convinced that the establishment of SCO will facilitate more efficient common use of opening possibilities and counteracting new challenges and threats;

Considering that interaction within SCO will promote the realization of a huge potential of goodneighborliness, unity and cooperation between States and their peoples;

Proceeding from the spirit of mutual trust, mutual advantage, equality, mutual consultations, respect for cultural variety and aspiration for joint development that was clearly established at the meeting of heads of six States in 2001 in Shanghai;

Noting that the compliance with the principles set out in the Agreement between the People's Republic of China, the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, the Russian Federation and the Republic of Tajikistan on Strengthening Confidence in the Military Field in the Border Area of 26 April, 1996, and in the Agreement between the People's Republic of China, the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, the Russian Federation and the Republic of Tajikistan on Mutual Reductions of Armed Forces in the Border Area of 24 April, 1997, as well as in the documents signed at summits of heads of the People's Republic of China, the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, the Russian Federation, the Republic of Tajikistan and the Republic of Uzbekistan in the period from 1998 to 2001, has made an important contribution to the maintenance of peace, security and stability in the region and in the world;

Reaffirming our adherence to the goals and principles of the Charter of the United Nations, other commonly acknowledged principles and rules of international law related to the maintenance of international peace, security and the development of goodneighborly and friendly relations, as well as the cooperation between States;

Guided by the provisions of the Declaration on the Creation of the Shanghai Cooperation Organization of 15 June, 2001,

Have agreed as follows:

Article 1

Goals and Tasks

The main goals and tasks of SCO are:

to strengthen mutual trust, friendship and goodneighborliness between the member States;

to consolidate multidisciplinary cooperation in the maintenance and strengthening of peace, security and stability in the region and promotion of a new democratic, fair and rational political and economic international order;

to jointly counteract terrorism, separatism and extremism in all their manifestations, to fight against illicit narcotics and arms trafficking and other types of criminal activity of a transnational character, and also illegal migration;

to encourage the efficient regional cooperation in such spheres as politics, trade and economy, defense, law enforcement, environment protection, culture, science and technology, education, energy, transport, credit and finance, and also other spheres of common interest;

to facilitate comprehensive and balanced economic growth, social and cultural development in the region through joint action on the basis of equal partnership for the purpose of a steady increase of living standards and improvement of living conditions of the peoples of the member States;

to coordinate approaches to integration into the global economy;

to promote human rights and fundamental freedoms in accordance with the international obligations of the member States and their national legislation;

to maintain and develop relations with other States and international organizations;

to cooperate in the prevention of international conflicts and in their peaceful settlement;

to jointly search for solutions to the problems that would arise in the 21st century.

Article 2

Principles

The member States of SCO shall adhere to the following principles:

mutual respect of sovereignty, independence, territorial integrity of States and inviolability of State borders, non-aggression, non-interference in internal affairs, non-use of force or threat of its use in international relations, seeking no unilateral military superiority in adjacent areas;

equality of all member States, search of common positions on the basis of mutual understanding and respect for opinions of each of them;

gradual implementation of joint activities in the spheres of mutual interest;

peaceful settlement of disputes between the member States;

SCO being not directed against other States and international organizations;

prevention of any illegitimate acts directed against the SCO interests;

implementation of obligations arising out of the present Charter and other documents adopted within the framework of SCO, in good faith.

Article 3

Areas of Cooperation

The main areas of cooperation within SCO shall be the following:

maintenance of peace and enhancing security and confidence in the region;

search of common positions on foreign policy issues of mutual interest, including issues arising within international organizations and international fora;

development and implementation of measures aimed at jointly counteracting terrorism, separatism and extremism, illicit narcotics and arms trafficking and other types of criminal activity of a transnational character, and also illegal migration;

coordination of efforts in the field of disarmament and arms control;

support for, and promotion of regional economic cooperation in various forms, fostering favorable environment for trade and investments with a view to gradually achieving free flow of goods, capitals, services and technologies;

effective use of available transportation and communication infrastructure, improvement of transit capabilities of member States and development of energy systems;

sound environmental management, including water resources management in the region, and implementation of particular joint environmental programs and projects;

mutual assistance in preventing natural and man-made disasters and elimination of their implications;

exchange of legal information in the interests of development of cooperation within SCO;

development of interaction in such spheres as science and technology, education, health care, culture, sports and tourism.

The SCO member States may expand the spheres of cooperation by mutual agreement.

Article 4

Bodies

1. For the implementation of goals and objectives of the present Charter the following bodies shall operate within the Organization:

The Council of Heads of State;

The Council of Heads of Government (Prime Ministers);

The Council of Ministers of Foreign Affairs;

Meetings of Heads of Ministries and/or Agencies;

The Council of National Coordinators;

The Regional Counter-terrorist Structure;

Secretariat.

2. The functions and working procedures for the SCO bodies, other than the Regional Counter-terrorist Structure, shall be governed by appropriate provisions adopted by the Council of Heads of State.

3. The Council of Heads of State may decide to establish other SCO bodies. New bodies shall be established by the adoption of additional protocols to the present Charter which enter into force in the procedure, set forth in Article 21 of this Charter.

Article 5

The Council of Heads of State

The Council of Heads of State shall be the supreme SCO body. It shall determine priorities and define major areas of activities of the Organization, decide upon the fundamental issues of its internal arrangement and functioning and its interaction with other States and international organizations, as well as consider the most topical international issues.

The Council shall hold its regular meetings once a year. A meeting of the Council of Heads of State shall be chaired by the head of State organizing this regular meeting. The venue of a regular meeting of the Council shall generally be determined in the Russian alphabetic order of names of the SCO member States.

Article 6

The Council of Heads of Government (Prime Ministers)

The Council of Heads of Government (Prime Ministers) shall approve the budget of the Organization, consider and decide upon major issues related to particular, especially economic, spheres of interaction within the Organization.

The Council shall hold its regular meetings once a year. A meeting of the Council shall be chaired by the head of Government (Prime Minister) of the State on whose territory the meeting takes place.

The venue of a regular meeting of the Council shall be determined by prior agreement among heads of Government (Prime Ministers) of the member States.

Article 7

The Council of Ministers of Foreign Affairs

The Council of Ministers of Foreign Affairs shall consider issues related to day-to-day activities of the Organization, preparation of meetings of the Council of Heads of State and holding of consultations on international problems within the Organization. The Council may, as appropriate, make statements on behalf of SCO.

The Council shall generally meet one month prior to a meeting of the Council of Heads of State. Extraordinary meetings of the Council of Ministers of Foreign Affairs shall be convened on the initiative of at least two member States and upon consent of ministers of foreign affairs of all other member States. The venue of a regular or extraordinary meeting of the Council shall be determined by mutual agreement.

The Council shall be chaired by the minister of foreign affairs of the member State on whose territory the regular meeting of the Council of Heads of State takes place, during the period starting from the date of the last ordinary meeting of the Council of Heads of State to the date of the next ordinary meeting of the Council of Heads of State.

The Chairman of the Council of Ministers of Foreign Affairs shall represent the Organization in its external contacts, in accordance with the Rules of Procedure of the Council.

Article 8

Meetings of Heads of Ministries and/or Agencies

According to decisions of the Council of Heads of State and the Council of Heads of Government (Prime Ministers) heads of branch ministries and/or agencies of the member States shall hold, on a regular basis, meetings for consideration of particular issues of interaction in respective fields within SCO.

A meeting shall be chaired by the head of a respective ministry and/or agency of the State organizing the meeting. The venue and date of a meeting shall be agreed upon in advance.

For the preparation and holding meetings the member States may, upon prior agreement, establish permanent or ad hoc working groups of experts which carry out their activities in accordance with the regulations adopted by the meetings of heads of ministries and/or agencies. These groups shall consist of representatives of ministries and/or agencies of the member States.

Article 9

The Council of National Coordinators

The Council of National Coordinators shall be a SCO body that coordinates and directs day-to-day activities of the Organization. It shall make the necessary preparation for the meetings of the Council of Heads of State, the Council of Heads of Government (Prime Ministers) and the Council of Ministers of Foreign Affairs. National coordinators shall be appointed by each member State in accordance with its internal rules and procedures.

The Council shall hold its meetings at least three times a year. A meeting of the Council shall be chaired by the national coordinator of the member State on whose territory the regular meeting of the Council of Heads of State takes place, from the date of the last ordinary meeting of the Council of Heads of State to the date of the next ordinary meeting of the Council of Heads of State.

The Chairman of the Council of National Coordinators may on the instruction of the Chairman of the Council of Ministers of Foreign Affairs represent the Organization in its external contacts, in accordance with the Rules of Procedure of the Council of National Coordinators.

Article 10

Regional Counter-Terrorist Structure

The Regional Counter-terrorist Structure established by the member States of the Shanghai Convention to combat terrorism, separatism and extremism of 15 June, 2001, located in Bishkek, the Kyrgyz Republic, shall be a standing SCO body.

Its main objectives and functions, principles of its constitution and financing, as well as its rules of procedure shall be governed by a separate international treaty concluded by the member States, and other necessary instruments adopted by them.

Article 11

Secretariat

Secretariat shall be a standing SCO administrative body. It shall provide organizational and technical support to the activities carried out in the framework of SCO and prepare proposals on the annual budget of the Organization.

The Secretariat shall be headed by the Executive Secretary to be appointed by the Council of Heads of State on nomination by the Council of Ministers of Foreign Affairs.

The Executive Secretary shall be appointed from among the nationals of member States on a rotational basis in the Russian alphabetic order of the member States' names for a period of three years without a right to be reappointed for another period.

The Executive Secretary deputies shall be appointed by the Council of Ministers of Foreign Affairs on nomination by the Council of National Coordinators. They cannot be representatives of the State from which the Executive Secretary has been appointed.

The Secretariat officials shall be recruited from among nationals of the member States on a quota basis.

The Executive Secretary, his deputies and other Secretariat officials in fulfilling their official duties should not request or receive instructions from any member State and/or government, organization or physical persons. They should refrain from any actions that might affect their status as international officials reporting to SCO only.

The member States shall undertake to respect the international character of the duties of the Executive Secretary, his deputies and Secretariat staff and not to exert any influence upon them as they perform their official functions.

The SCO Secretariat shall be located at Beijing (the People's Republic of China).

Article 12

Financing

SCO shall have its own budget drawn up and executed in accordance with a special agreement between member States. This agreement shall also determine the amount of contributions paid annually by member States to the budget of the Organization on the basis of a cost-sharing principle.

Budgetary resources shall be used to finance standing SCO bodies in accordance with the above agreement. The member States shall cover themselves the expenses related to the participation of their representatives and experts in the activities of the Organization.

Article 13

Membership

The SCO membership shall be open for other States in the region that undertake to respect the objectives and principles of this Charter and to comply with the provisions of other international treaties and instruments adopted in the framework of SCO.

The admission of new members to SCO shall be decided upon by the Council of Heads of State on the basis of a representation made by the Council of Ministers of Foreign Affairs in response to an official request from the State concerned addressed to the acting Chairman of the Council of Ministers of Foreign Affairs.

SCO membership of a member State violating the provisions of this Charter and/or systematically failing to meet its obligations under international treaties and instruments, concluded in the framework of SCO, may be suspended by a decision of the Council of Heads of State adopted on the basis of a representation made by the Council of Ministers of Foreign Affairs. If this State goes on violating its obligations, the Council of Heads of State may take a decision to expel it from SCO as of the date fixed by the Council itself.

Any member State shall be entitled to withdraw from SCO by transmitting to the Depositary an official notification of its withdrawal from this Charter no later than twelve months before the date of withdrawal. The obligations arising from participation in this Charter and other instruments adopted within the framework of SCO shall be binding for the corresponding States until they are completely fulfilled.

Article 14

Relationship with Other States and International Organizations

SCO may interact and maintain dialogue, in particular in certain areas of cooperation, with other States and international organizations.

SCO may grant to the State or international organization concerned the status of a dialogue partner or observer. The rules and procedures for granting such a status shall be established by a special agreement of member States.

This Charter shall not affect the rights and obligations of the member States under other international treaties in which they participate.

Article 15

Legal Capacity

As a subject of international law, SCO shall have international legal capacity. It shall have such a legal capacity in the territory of each member State, which is required to achieve its goals and objectives.

SCO shall enjoy the rights of a legal person and may in particular:

- conclude treaties;
- acquire movable and immovable property and dispose of it;
- appear in court as litigant;
- open accounts and have monetary transactions made.

Article 16

Decisions-Taking Procedure

The SCO bodies shall take decisions by agreement without vote and their decisions shall be considered adopted if no member State has raised objections during the vote (consensus), except for the decisions on suspension of membership or expulsion from the Organization that shall be taken by "consensus minus one vote of the member State concerned".

Any member State may expose its opinion on particular aspects and/or concrete issues of the decisions taken which shall not be an obstacle to taking the decision as a whole. This opinion shall be placed on record.

Should one or several member States be not interested in implementing particular cooperation projects of interest to other member States, non-participation of the abovesaid member States in these projects shall not prevent the implementation of such cooperation projects by the member States concerned and, at the same time, shall not prevent the said member States from joining such projects at a later stage.

Article 17

Implementation of Decisions

The decisions taken by the SCO bodies shall be implemented by the member States in accordance with the procedures set out in their national legislation.

Control of the compliance with obligations of the member States to implement this Charter, other agreements and decisions adopted within SCO shall be exercised by the SCO bodies within their competence.

Article 18

Permanent Representatives

In accordance with their domestic rules and procedures, the member States shall appoint their permanent representatives to the SCO Secretariat, which will be members of the diplomatic staff of the embassies of the member States in Beijing.

Article 19

Privileges and Immunities

SCO and its officials shall enjoy in the territories of all member States the privileges and immunities which are necessary for fulfilling functions and achieving goals of the Organization.

The volume of privileges and immunities of SCO and its officials shall be determined by a separate international treaty.

Article 20

Languages

The official and working languages of SCO shall be Russian and Chinese.

Article 21

Duration and Entry into Force

This Charter shall be of indefinite duration.

This Charter shall be subject to ratification by signatory States and shall enter into force on the thirtieth day following the date of the deposit of the fourth instrument of ratification.

For a State which signed this Charter and ratified it thereafter it shall enter into force on the date of the deposit of its instrument of ratification with the Depositary.

Upon its entering into force this Charter shall be open for accession by any State.

For each acceding State this Charter shall enter into force on the thirtieth day following the date of receiving by the Depositary of appropriate instruments of accession.

Article 22

Settlement of Disputes

In case of disputes or controversies arising out of interpretation or application of this Charter member States shall settle them through consultations and negotiations.

Article 23

Amendments and Additions

By mutual agreement of member States this Charter can be amended and supplemented. Decisions by the Council of Heads of State concerning amendments and additions shall be formalized by separate protocols which shall be its integral part and enter into force in accordance with the procedure provided for by Article 21 of this Charter.

Article 24

Reservations

No reservations can be made to this Charter which contradict the principles, goals and objectives of the Organization and could prevent any SCO body from performing its functions. If at least two thirds of member States have objections the reservations must be considered as contradicting the principles, goals and objectives of the Organization or preventing any body from performing its functions and being null and void.

Article 25

Depositary

The People's Republic of China shall be the Depositary of this Charter.

Article 26

Registration

Pursuant to Article 102 of the Charter of the United Nations, this Charter is subject to registration with the Secretariat of the United Nations.

Done at Saint-Petersburg the seventh day of June 2002 in a single original in the Chinese and Russian languages, both texts being equally authoritative.

The original copy of this Charter shall be deposited with the Depositary who will circulate its certified copies to all signatory States.

Zdroj: The SCO Website, 7. května 2009,
<http://www.sectsco.org/EN/show.asp?id=69>

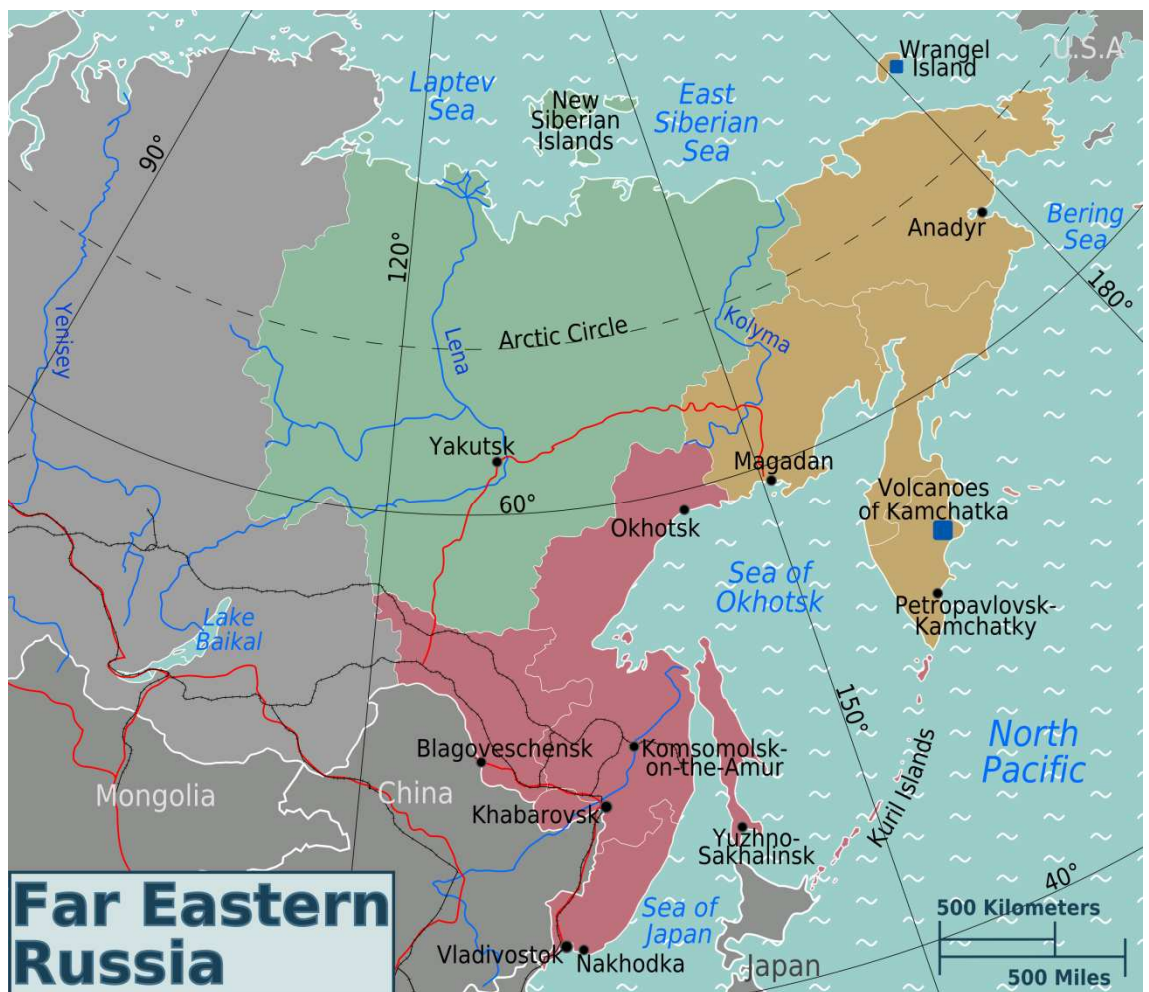
B. Obrazové přílohy

Příloha 3: Ruský Dálný východ – geografická mapa

Zdroj: Microsoft Encarta 2003

Příloha 4: Ruský Dálný východ – politická mapa

Zdroj: Maps of the World (<http://mapsof.net/russia/static-maps/png/russian-far-east-regions-map/medium-size>)

Příloha 5: Ruský Dálný východ – vojensko-bezpečnostní objekty

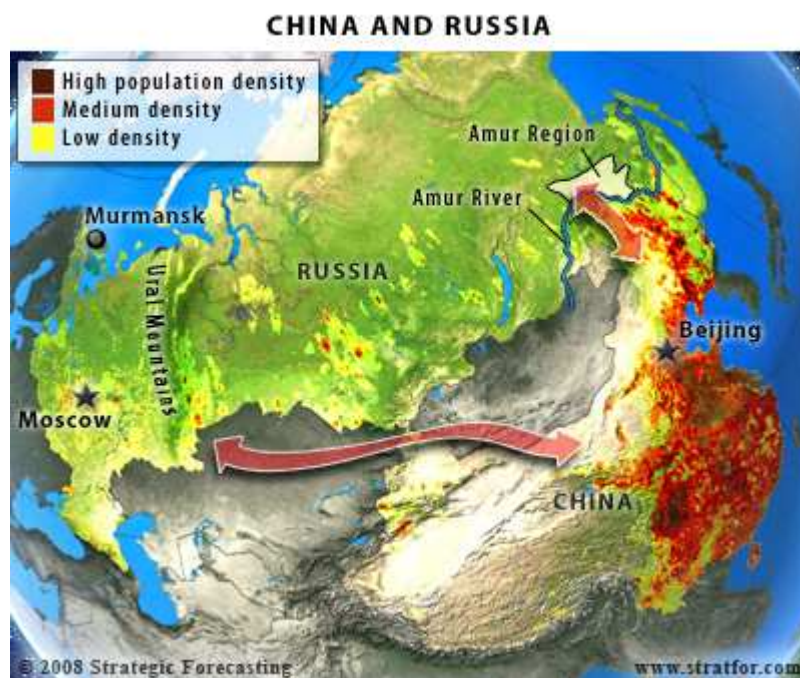

Zdroj: Center for Nonproliferation Studies

(<http://cns.miis.edu/archive/cns/programs/nisnp/research/regional/wks02/chuen.htm>)

Příloha 6: Hlavní směry migrace mezi Čínou a Ruskem a hustota obyvatelstva

Zdroj: Strategic Forecasting

(http://www.stratfor.com/weekly/china_and_russia_s_geographic_divide)

Příloha 7: Srovnání ekonomických údajů Ruska a Číny za rok 2009

Comparison of Russia and China's economic development in 2009

(billion U.S. dollars)

Příloha 8: Srovnání armádních rozpočtů a aktivních sil Ruska a Číny

War Chests

Who has the biggest military budget per year?

InformationIsBeautiful.net

source: Guardian Datablog, milexdata.sipri.org 2008

Active Forces

Who has the most soldiers?

InformationIsBeautiful.net

source: Guardian Datablog, milexdata.sipri.org 2008

ABSTRAKT

FŮS, Libor: *Rusko-čínské vztahy na počátku 21. století*. Diplomová práce. Olomouc, FFUP 2010. 119 s.

Klíčová slova: Rusko, Čína, ruský Dálný východ, Šanghajská organizace spolupráce, lidská bezpečnost, nový regionalismus, bilaterální vztahy, střední Asie.

Magisterská diplomová práce se zabývá rusko-čínskými vztahy mezi lety 2000 a 2010. Zkoumá zahraniční politiky obou zemí a jejich mezinárodní postavení. Vlastní analýza rusko-čínských vztahů pak probíhá ve třech rovinách – v rovině politické, ekonomicko-obchodní a vojensko-bezpečnostní. Práce také dále analyzuje působení rusko-čínského partnerství na okolní země, zejména ostatní asijské státy a dva důležité hráče v mezinárodních vztazích Evropskou unii a USA.

Dvě případové studie v této práci se pak snaží na praktických příkladech ukázat realitu rusko-čínské spolupráce. V první případové studii práce analyzuje situaci na ruském Dálném východě, zejména pak vliv čínské migrace na toto území na rusko-čínské vztahy. Na podkladu konceptu lidské bezpečnosti práce ukazuje, jak čínská migrace ohrožuje situaci v regionu a snaží se analyzovat možné dopady na budoucnost tohoto území Ruské federace. Druhá případová studie se věnuje Šanghajské organizaci spolupráce. Je poukázáno na faktory, které brání dalšímu rozvoji organizace v plnohodnotné regionální uskupení, tak jak je definují autoři teorie nového regionalismu.

Práce se snaží poukázat na fakt, že přes sbližování Ruska a Číny na počátku 21. století se tyto dvě země reálně nedostaly ve spolupráci dále, než za rámec v roce 1996 deklarovánoho strategického partnerství. Přesto zůstávají rusko-čínské vztahy důležitou oblastí zkoumání v mezinárodních vztazích.

ABSTRACT

FŮS, Libor: *Sino-Russian relations in the beginning of the 21st century*. Master Thesis. Olomouc, FFUP 2010. 119 s.

Keywords: Russia, China, Russian Far East, Shanghai Cooperation Organization, human security, new regionalism, bilateral relations, central Asia.

The Master thesis deals with the Sino-Russian relations between the years 2000 and 2010. It examines both countries' foreign policies and their international status. The analysis of the Sino-Russian relations is being done on three levels – politics, economics and trade, military and security. The thesis then also analyses the influence of the Sino-Russian partnership on other countries, particularly the neighbouring Asian states and two important international actors – the European Union and the USA.

Two case studies try to introduce more practical cases to show the reality of this partnership. In the first case study, the thesis analyses the situation in the Russian Far East, especially the impact of the Chinese migration to this region on the Sino-Russian relations. On the basis of the human security concept, the thesis shows how the Chinese migration threatens the stability of this region. It also tries to analyse possible impacts on the future of the Russian Far East. The second case study concentrates on the Shanghai Cooperation Organization. Factors are mentioned that prevents further development of this organization into a full-fledged regional organization, as defined in the new regionalism theory.

This thesis tries to point out that despite closer relations between Russia and China since the beginning of the 21st century, those two countries cannot get beyond the framework of the strategic partnership declared in 1996. Yet, the Sino-Russian relations remain an important part of international relations.